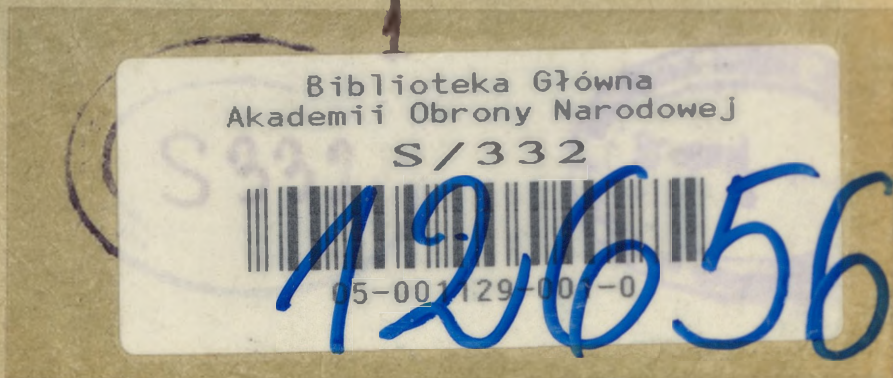

AKADEMIA SZTABU GENERALNEGO WOJSKA POLSKIEGO
im. gen. broni Karola ŚWIERCZEWSKIEGO
INSTYTUT DYDAKTYKI WOJSKOWEJ

ppłk dypl. Adam JAROS

DOSKONALENIE TREŚCI, FORM I METOD SZKOLENIA
TAKTYCZNEGO SŁUCHACZY
w CENTRUM SZKOLENIA OFICERÓW POLITYCZNYCH

Praca doktorska napisana
pod kierownictwem naukowym
płk doc. dr. hab. Kazimierza GOCYŁY

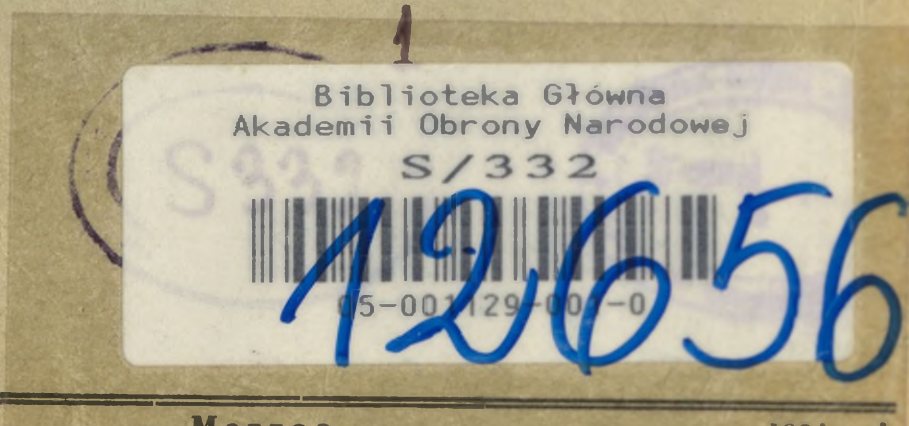
AKADEMIA SZTABU GENERALNEGO WOJSKA POLSKIEGO
im. gen. broni Karola ŚWIERCZEWSKIEGO
INSTYTUT DYDAKTYKI WOJSKOWEJ

---

ppłk dypl. Adam JAROS

DOSKONALENIE TREŚCI, FORM I METOD SZKOLENIA
TAKTYCZNEGO SŁUCHACZY
w CENTRUM SZKOLENIA OFICERÓW POLITYCZNYCH

Praca doktorska napisana
pod kierownictwem naukowym
płk doc. dr. hab. Kazimierza GOCYŁY

WARSZAWA

- Marzec -

1984 rok

ppłk dypl. Adam JAROS

DOSKONALENIE TREŚCI, FORM I METOD SZKOLENIA
TAKTYCZNEGO SŁUCHACZY
W CENTRUM SZKOLENIA OFICERÓW POLITYCZNYCH

Praca doktorska napisana
pod kierownictwem naukowym
płk doc. dr. hab. Kazimierza GOCYŁY

S P I S   T R E Ś C I

	<u>Strona</u>
W S T Ę P	5 - 8
Część I	9 - 90
ROZDZIAŁ I	9 - 25
METODOLOGICZNE PODSTAWY BADAŃ	
1. Przedmiot i założenia badawcze. Problemy. Hipotezy.	10 - 16
2. Metody i techniki badawcze.	17 - 22
3. Przebieg badań.	23 - 25
ROZDZIAŁ II	26 - 69
SZKOLENIE TAKTYCZNE SŁUCHACZY CSOP W ŚWIETLE BADAŃ.	
1. Szkolenie taktyczne słuchaczy WKDO w świetle badań.	26 - 39
2. Szkolenie taktyczne słuchaczy KPOP w świetle badań.	40 - 50
3. Szkolenie taktyczne podchorążych SOR i SPR w świetle badań.	51 - 61
4. Szkolenie taktyczne słuchaczy KPOR w świetle badań.	62 - 69
ROZDZIAŁ III	70 - 90
WNIOSKI I PROPOZYCJE DOSKONALENIA TREŚCI, FORM I METOD SZKOLENIA TAKTYCZNEGO SŁUCHACZY W CSOP.	
1. Wnioski z badań.	70 - 77
2. Propozycje doskonalenia treści, form i metod szkolenia taktycznego słuchaczy w CSOP.	78 - 90

	<u>Strona</u>
2.1. Wyższy Kurs Doskonalenia Oficerów.	80-81
2.2. Kurs Przekwalifikowania Oficerów Politycznych.	82
2.3. Szkoła Podchorążych Rezerwy.	82-84
2.4. Kurs Przekwalifikowania Oficerów Rezerwy.	85
2.5. Formy szkolenia taktycznego.	85-88
2.6. Metody szkolenia taktycznego.	88-90
Część II	91-153
ROZDZIAŁ I	92-102
GENEZA SZKOLENIA KADR APARATU PARTYJNO- POLITYCZNEGO W LUDOWYM WOJSKU POLSKIM.	
ROZDZIAŁ II	103-124
OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA SZKOLENIA TAKTYCZNE- GO W CSOP.	
ROZDZIAŁ III	125-150
WŁAŚCIWOŚCI SZKOLENIA TAKTYCZNEGO NA POSZ- CZEGÓLNYCH KURSACH W CSOP.	
1. Wyższy Kurs Doskonalenia Oficerów.	126-134
2. Kurs Przekwalifikowania Oficerów Polity- cznych.	135-140
3. Szkoła Oficerów Rezerwy i Szkoła Podchorążych Rezerwy.	141-146
4. Kurs Przekwalifikowania Oficerów Rezerwy.	147-150
Z A K O Ń C Z E N I E .	151-153
L I T E R A T U R A .	154-158
Część III	
Z A Ł A C Z N I K I.	159
1. Program Szkolenia WKDOP - wyciąg działu specjalistyczno-wojskowego.	160-168

	<u>Strona</u>
2. Program Szkolenia WKDOP - wyciąg działu specjalistyczno-wojskowego.	169-180
3. Program Szczegółowy Kształcenia KPOP- wyciąg działu specjalistyczno - wojs- kowego.	181-192
4. Program Kształcenia KPOP - wyciąg działu specjalistyczno-wojskowego.	193-202
5. Program Kształcenia SOR - wyciąg działu szkolenie bojowe.	203-216
6. Rozwinięty Tematyczny Program Szkolenia SPR -wyciąg działu szkolenie bojowe.	217-238
7. Program Kształcenia KPOR - wyciąg działu szkolenie bojowe.	239-249
8. Kwestionariusz nr 1.	250-253
9. Kwestionariusz nr 2.	254-263
10. Arkusz obserwacji.	264-266
11. Kwestionariusz nr 3.	267-268
12. Przykłady dowodzenia pododdziałem - oddziałem w działaniach bojowych przez oficerów politycznych w II wojnie światowej.	269-272

W S T Ę P

Zachodzące w Siłach Zbrojnych zmiany jakościowe i ilościowe, stwarzają nowe warunki oraz stawiają przed szkolnictwem wojskowym zwiększone wymagania w zakresie kształcenia kadr zawodowych w umiejętności realizacji zadań na przyszłym polu walki.

W Centrum Szkolenia Oficerów Politycznych druga połowa lat siedemdziesiątych i początek osiemdziesiątych, to okres kształtowania się nowych warunków kształcenia kadr aparatu partyjno-politycznego wojska szczebla pododdziału - oddziału. Szczególnie uwidaczniają się one w czasokresie kształcenia słuchaczy oraz w weryfikacji treści zawartych w programach szkolenia poszczególnych kursów.

Osobiste obserwacje, poczynione w toku realizacji procesu szkolenia taktycznego, dyskusje z kadrą dydaktyczną, słuchaczami, absolwentami CSOP i ich przełożonymi z jednostek wojskowych, zrodziły pytania i wątpliwości dotyczące - czy kształtujące się nowe warunki nauczania taktyki ogólnej, zapewniają absolwentom zdobycie wiedzy taktycznej niezbędnej im do realizacji zadań w jednostkach wojskowych.

Powyższe wątpliwości skłoniły do sformułowania problemów badawczych i przy pomocy różnych metod badań naukowych uzyskania odpowiedzi na pytania dotyczące - adekwatności wiedzy taktycznej przekazywanej słuchaczom w CSOP do zadań stojących przed nimi w jednostkach

wojskowych; korespondencji przekazywanych treści szkolenia taktycznego z zadaniami aparatu partyjno-politycznego w działaniach bojowych; skuteczności stosowanych form i metod nauczania w szkoleniu taktycznym; ewentualnego uzupełniania treści szkolenia taktycznego oraz przewartościowania stosowanych form i metod nauczania celem uzyskania większej skuteczności tego szkolenia.

Badaniami naukowymi objęto lata 1977-1981, ponieważ w tym okresie zachodziły główne przeobrażenia w procesie dydaktyczno-wychowawczym w CSOP. Teren badań był bardzo rozległy ze względu na fakt, że w CSOP przeszkolenie odbywają oficerowie i podchorążowie, z jednostek wojskowych i dla jednostek wojskowych całego obszaru Polski.

W związku z powyższym dotarcie do absolwentów CSOP było bardzo utrudnione. W wyniku pięcioletnich badań udało się zebrać opinie absolwentów i ich przełożonych na temat skuteczności szkolenia taktycznego w CSOP, uzyskać odpowiedzi na postawione pytania i na ich podstawie zaproponować wprowadzenie zmian do programów szkolenia taktycznego słuchaczy.

Niniejsza praca przedstawia wyniki badań przeprowadzonych nad szkoleniem taktycznym słuchaczy kursów zawodowych i rezerw osobowych aparatu partyjno-politycznego wojska oraz zawiera propozycję doskonalenia jego treści, form i metod nauczania.

Całość pracy stanowią trzy części.

CZEŚĆ PIERWSZA - zasadnicza, składa się z trzech rozdziałów, w których zawarto:

Rozdział I - zawiera założenia metodologiczne, które legły u podstaw badań oraz omówienie zastosowanych metod, technik i narzędzi badawczych. Zamieszczono także charakterystykę przebiegu badań, sformułowano problemy i hipotezy badawcze.

Rozdział II - przedstawia analizę i syntezę wyników badań nad treściami, formami i metodami nauczania stosowanymi w szkoleniu taktycznym oraz jego skuteczności.

W Rozdziale III - dokonano próby wyciągnięcia i uogólnienia wniosków z badań oraz określenia kierunków doskonalenia treści, form i metod szkolenia taktycznego w CSOP.

CZEŚĆ DRUGA - informacyjna, składa się z trzech rozdziałów, w których przedstawiono:

Rozdział I - zawiera genezę szkolenia kadr aparatu partyjno-politycznego LWP od zarania ich powstania do chwili obecnej oraz zadania jakie stoją przed oficerami politycznymi w działaniach bojowych.

Rozdział II - przedstawia spojrzenie na ogólną organizację szkolenia taktycznego w CSOP dotyczącą: zakresu szkolenia; stosowanych form i metod nauczania; przebiegu egzaminu końcowego, organizacji Cyklu Taktyki Ogólnej i Rodzajów Wojsk; bazy szkoleniowej i szkolenia doskonalącego wykładowców taktyki.

W Rozdziale III - przedstawiono właściwości szkolenia taktycznego w zakresie stosowanych treści, form i metod

nauczania na kursach zawodowych i rezerw osobowych aparatu partyjno-politycznego wojska.

CZEŚĆ TRZECIA - uzupełniająca, zawiera załączniki dotyczące celów i treści szkolenia taktycznego słuchaczy w CSOP, narzędzia badawcze oraz przykłady dowodzenia przez kadrę aparatu partyjno-politycznego pododdziałami i oddziałami w czasie działań bojowych - II wojny światowej.

Uwzględniając specyfikę CSOP uprasza się Szanownego Czytelnika o zapoznanie się w pierwszej kolejności z częścią II niniejszej pracy. Wprowadzi Go ona w specyficzne właściwości szkolenia taktycznego występujące w CSOP na kanwie których zostały przeprowadzone badania zawarte w części I.

Przedstawione rozważania nad szkoleniem taktycznym w CSOP mogły zostać przeprowadzone tylko dzięki dużej życzliwości i pomocy Komendanta CSOP płk mgr Mariana Anysza, Jego Zastępców: d/s szkolenia płk mgr Bolesława Bartosińskiego i d/s politycznych płk dr Jana Powały, dużego zaangażowania i wyrozumiałości kolegów z Cyklu TOiRW, słuchaczy i ich przełożonych w jednostkach wojskowych. Opracowanie wyników badań, sprecyzowanie wniosków i propozycji jest efektem życzliwej i pełnej wyrozumiałości postawy promotora płk doc. dr hab. Kazimierza Gocyły, Kierownictwa i kadry Instytutu Dydaktyki Wojskowej Katedry Taktyki Ogólnej i Oddziału Naukowego ASG WP.

Za życzliwość i udzieloną pomoc składam
Wszystkim Serdeczne Żołnierskie Podziękowanie.

C Z Ę Ś Ć I

- I. Metodologiczne podstawy badań.
- II. Szkolenie taktyczne słuchaczy CSOP w świetle badań.
- III. Wnioski i propozycje doskonalenia treści, form i metod szkolenia taktycznego w CSOP.

ROZDZIAŁ I

METODOLOGICZNE PODSTAWY BADAŃ

1. Przedmiot i założenia badawcze. Problemy. Hipotezy.

Podstawowym przedmiotem badań i analiz w ramach niniejszej pracy jest działalność w zakresie szkolenia taktycznego słuchaczy kursów zawodowych i rezerw osobowych aparatu partyjno-politycznego wojska w Centrum Szkolenia Oficerów Politycznych w latach 1977-1981.

Wobec dokonanych w latach 1977-1981 zmian w profilu i programach kształcenia w CSOP, w tym i zmian programowych w szkoleniu taktycznym słuchaczy Centrum, podstawowym celem niniejszej pracy jest przebadanie wpływu dokonanych zmian programowych w szkoleniu taktycznym na stopień przygotowania absolwentów Centrum do pełnienia funkcji służbowych w jednostkach wojskowych oraz znalezienie możliwości podniesienia efektywności szkolenia taktycznego drogą modyfikacji głównie treści, form i metod tego szkolenia.

Badania oparto na następujących założeniach teoretyczno - metodologicznych:

Po pierwsze - działalność szkoleniowa jest procesem złożonym w którym splatają się oddziaływania wielu różnorodnych czynników. Ta złożoność oraz różnorodność oddziaływania rozmaitych czynników sprawia, że działalność słuchaczy będących w tej samej, czy podobnej sytuacji -

różni się w znacznym stopniu. Występujące zróżnicowanie działalności rozpatrywać należy uwzględniając zarówno czynniki natury obiektywnej jak też czynniki natury subiektywnej.

Czynniki obiektywne różnicujące działalności słuchaczy przejawiają się m.in. w wieloaspektowości problematyki szkolenia taktycznego, zmienności celów i treści programów szkolenia, zmienności wymagań kadry dydaktycznej, pozycji zajmowanych przez słuchaczy w aparacie partyjno-politycznym, przekroju socjalnym szkolonych, stosunkach panujących w CSOP, itp.

Natomiast zróżnicowanie natury subiektywnej implikowane jest m.in. sposobem i stopniem przystosowania się^{1/} do warunków i wymagań działalności szkoleniowej /stosunku do szkolenia/; poziomem wiedzy i stopniem umiejętności posługiwania się nią; stopniem realizacji celów życiowych oraz osiągania satysfakcji /umiejętności łączenia konieczności podnoszenia, doskonalenia wiedzy z celami zawodowymi i życiowymi, oczekiwaniami własnymi z osiągnięciem sukcesów zawodowych; zgodnością subiektywnego i obiektywnego systemu wartości^{2/} itp.

Po drugie - działalność szkoleniowa jest procesem charakteryzującym się dużą zmiennością i dynamicznością wynikającą z ciągłego rozwoju Sił Zbrojnych.

1/ T.Brachacka, Specyficzne cechy adaptacji człowieka, Gliwice 1979 r.

2/ M.Michalik, Armia-zawód-moralność. Problemy etyki zawodowej oficera, Warszawa 1968 r.

Wyposażenie wojsk własnych jak i potencjalnego przeciwnika w coraz nowocześniejsze systemy uzbrojenia oraz zachodzące zmiany w rodzajach i formach działań bojowych wymagają od kadry permanentnego podnoszenia wiedzy specjalistycznej.

Po trzecie - działalność szkoleniowa składa się z systemu /zespołu/ zbiorowych oraz indywidualnych czynności organizacyjnych. Słuchacze występują tu jako jeden z elementów przy czym jest to element wyróżniony, ze względu na możliwość świadomego wyboru celu oraz regulacji własnego postępowania. Trudno jednocześnie określić ilość, rodzaj i zakres czynników sytuacyjnych, a tym bardziej psychiki słuchaczy na działalność szkoleniową, jej przebieg i efekty - stąd konieczne stało się przyjęcie założenia o traktowaniu tej działalności jako systemu "otwartego". Takie ujmowanie problematyki działalności szkoleniowej zakłada istnienie pewnego "marginesu" rzeczywistości, nie objętego weryfikacją naukową, mogącego jednak w jakimś stopniu wpływać na działalność szkoleniową.

Po czwarte - pomiar skuteczności^{3/}, przebiegu działalności szkoleniowej oparto na opiniach i ocenach oraz porównaniach celów zamierzonych z osiągniętymi rezultatami /zarówno wyników zamierzonych jak również niezamierzonych/.

3/ SKUTECZNOŚĆ, jedna z postaci -sprawności działania ocenianego pod względem zbliżania się do celu, jaki został zamierzony i stanowi podstawę tej oceny. Działanie jest skuteczne, jeśli podmiot osiągnął cel w pełni lub w jakimś stopniu albo choć umożliwił sobie lub ułatwił jego osiągnięcie w przyszłości...
Encyklopedia Organizacji i Zarządzania, 1982 r. str. 471.

W ocenie uwzględniono jej dwa aspekty: subiektywny /samoocenę/ i obiektywny /ocena zawarta w dokumentach wystawiona przez przełożonych oraz ocena wystawiona przez współpracowników w jednostkach wojskowych.

Istotnym kryterium formułowanej oceny jest system wartości przyjęty zarówno przez szkolonych, jak również oceniające ich osoby. Rozpatrując zatem treści, formy i metody szkolenia taktycznego w CSOP, uwzględniać się będzie zarówno przyjęty przez szkolonych jak i oceniających ich określony system wartości.^{4/}

Po piąte - ze względu na trudności w uchwyceniu i uwzględnieniu w pełni wszystkich czynników oraz określenia zakresu i stopnia ich wpływu na przebieg i efekty działalności szkoleniowej przyjęto, że działalność /jej przebieg i efekty/ określają trzy grupy uwarunkowań: sytuacyjne /środowiskowe/, czynnościowe i osobowościowe.^{5/}

Powyższe założenia wywołują szereg określonych implikacji metodologicznych, które dotyczą: sformułowania celu badań, problemów i hipotez roboczych, zasad konstrukcji i stosowania narzędzi i technik badawczych, jak również gromadzenia danych, wnioskowania oraz formułowania spostrzeżeń i prawidłowości. Metodą spełniającą wymagania wynikające z powyższych założeń jest metoda

---

4/ W.Łukaszewski, „Osobowość a spostrzeganie siebie i innych /w/: Studia z psychologii emocji, motywacji i osobowości, Warszawa 1975 r.

5/ T.Tomaszewski, Wstęp do psychologii, Warszawa 1979 r.

dialektyczna.^{6/} Pozwala ona uchwycić wszystkie strony badanego zjawiska, procesu - jego zmiany i dynamikę. Tylko dzięki zastosowaniu metody dialektycznej możliwe staje się zbliżenie do prawdy^{7/} o badanym przedmiocie, rzeczywistości, zjawisku.

W świetle literatury przedmiotu i przedstawionych założeń problem badawczy^{8/} przedstawiono w postaci następującego pytania głównego;

/P/: czy stosowane w CSOP treści, formy i metody nauczania taktyki ogólnej zapewniają pełne osiągnięcie celów szkoleniowych na poszczególnych kursach oraz właściwe opanowanie przez absolwentów wiedzy taktycznej, niezbędnej do wykonywania zadań na swoich stanowiskach służbowych w jednostkach wojskowych?

Rozwiązanie tak sformułowanego problemu badań wymaga udzielenia odpowiedzi na szereg pytań, stanowiących odrębne problemy szczegółowe^{9/}:

6/ Elementy dialektyki w ujęciu W.I.Lenina, "Zeszyty filozoficzne", Warszawa 1956 r.

7/ "Ogół wszystkich stron zjawiska, rzeczywistości i ich wzajemne stosunki - oto z czego składa się prawda" - W.I.Lenin: tamże s. 168.

8/ "Problem naukowy jest swoistym pytaniem /.../. Coś się wie formułując problem, a czegoś się nie wie i właściwie chodzi o to, aby dowiedzieć się, czyli aby poznać prawdę w obrębie tego czego się nie wie /.../. Każdy problem jest swoistym pytaniem i może być sformułowany w zdaniu pytającym" - J.Pieter, Zarys metodologii pracy naukowej, Warszawa 1975 r., s. 36.

9/ J.Pieter, tamże, s. 46 - 47.

/P₁: w jakim stopniu stosowane w CSOP treści, formy i metody szkolenia taktycznego zapewniają zdobycie wiedzy taktycznej potrzebnej do wykonywania zadań stojących przed absolwentami poszczególnych kursów w jednostkach wojskowych?

/P₂: jaką skuteczność uzyskano w procesie szkolenia taktycznego?

/P₃: jakie należałoby wnieść poprawki i zmiany do programów szkolenia, celem zwiększenia skuteczności szkolenia taktycznego?

/P₄: jakie są możliwości i potrzeby doskonalenia form i metod szkolenia taktycznego w kierunku pełniejszego osiągnięcia celów szkolenia taktycznego?

W oparciu o problem badawczy sformułowano następującą hipotezę główną^{10/}:

/H/: stosowane w CSOP w latach 1977-1981 treści, formy i metody nauczania w szkoleniu taktycznym nie w pełni zapewniały absolwentom zdobycie wiedzy taktycznej niezbędnej do wykonywania swoich obowiązków w jednostkach wojskowych podczas wszelkiego rodzaju ćwiczeń i szkoleń taktycznych.

Zgodnie z przyjętą koncepcją hipotezą główną rozwinięto w postaci hipotez pomocniczych, z których każda dotyczy odrębnego kursu: WKDO /hipoteza H₁/, KPOP /hipoteza - H₂/, SOR /SPR/ /hipoteza -H₃/, KPOR /hipoteza -H₄/.

10/ Określenie hipotez oparto na sformułowaniach J. Pietera, Zarys metodologii pracy naukowej, op.cit. s. 48 i następn.

Uwzględniając swoiste warunki organizacji i prowadzenia zajęć taktycznych z poszczególnymi kursami, specyfikę oraz zadania kursów zawodowych i rezerw osobowych aparatu partyjno-politycznego wojska polskiego a także dotychczasowe doświadczenia, osiągnięcia i niedociągnięcia, rozwinięto następujące hipotezy pomocnicze:

/H₁/: stosowane formy i metody nauczania w realizacji treści szkolenia taktycznego w latach 1979-1981 ograniczyły możliwości szerszego zdobycia praktycznej wiedzy taktycznej przez słuchaczy WKDO, niezbędnej do realizacji zadań partyjno-politycznych w działaniach bojowych pułku /samodzielnego batalionu/.

/H₂/: zmiana programu szkolenia taktycznego w 1979 r. - w związku z przejściem z okresu szkolenia dziesięciomiesięcznego na sześciomiesięczny - nie pozbawiła absolwentów KPOP możliwości zdobycia wiedzy taktycznej niezbędnej do zajęcia stanowisk w aparacie partyjno-politycznym szczebla batalionu, podniesienia swoich kwalifikacji z taktyki ogólnej i taktyki rodzajów wojsk, stworzenia bazy wyjściowej do sprawnej realizacji zadań partyjno-politycznych w działaniach bojowych batalionu.

/H₃/: przyjęte treści szkolenia taktycznego w szkoleniu podchorążych SPR nie stwarzają możliwości zdobycia przez nich wiedzy taktycznej niezbędnej w działaniach bojowych zastępcy dowódcy pododdziału do spraw politycznych.

/H₄/: stosowane treści, formy i metody nauczania w szkoleniu taktycznym słuchaczy KPOR /kurs dwumiesięczny/, umożliwiają przypomnienie i pogłębienie wiedzy taktycznej

niezbędnej oficerowi politycznemu do wykonania zadań w działaniach bojowych kompanii.

2. Metody i techniki badawcze.

Cele badawcze wymagały zastosowania następujących metod i technik badawczych:^{11/}

1. metodę obserwacji,
2. metodę badania opinii przy pomocy:
  - a/ rozmowy - wywiadu,
  - b/ kwestionariuszy,
  - c/ dyskusji problemowych /wywiadu zbiorowego/,
3. analizę dokumentów,
4. analizę statystyczną.

Opracowując metody i techniki badawcze liczo-
no się z faktem, że nawet w przypadku doboru najwartoś-
ciowszych metod, trzeba uwzględnić w badaniach cały
szereg ograniczeń wynikających z potrzeby dostosowania
metody do konkretnej osoby /respondenta/, czasu, miejsca,
okoliczności i warunków badania.

O b s e r w a c j a

W badaniach zastosowano obserwację bierną,
zwaną również pośrednią.^{12/}

-
- 11/ Określenie metod i technik oparto na pracach:
A.Kamiński, Metoda, technika, procedura badawcza w
pedagogice, s.30-31; T.Kotarbiński, Elementy teorii
poznania, logiki formalnej i metodologii nauk,
Wrocław 1961 r. s. 524-525.
- 12/ Z.Paleski, S.Swebocki, Metody psychologii, op.cit.
s.26-28.
B.Hydzik, Metodologiczne podstawy badań pedagogicz-
nych w wojsku, Warszawa 1972 r.
J.Sztumski, Wstęp do metod i technik badań społecz-
nych, Katowice 1979 r.

Obserwację przeprowadzono podczas badań, jak również podczas zajęć taktycznych prowadzonych przez autora, podczas hospitacji zajęć, kontroli nauki własnej i egzaminów końcowych.

Przebieg obserwacji - jej organizacja, kierunek, problematyka - określony został arkuszem obserwacji /patrz zał.nr 10/.

Głównymi zagadnieniami poddanymi obserwacji były:
swoisty podział czasu przeznaczonego na indywidualne studiowanie; podstawowe czynności wykonywane w zakresie przygotowania się do zajęć z taktyki ogólnej i taktyki rodzajów wojsk; dokumentacja szkoleniowa wykładowców, grup szkoleniowych, wydziału szkolenia i dowódców kursów; częstotliwość i podstawowa problematyka spotkań pozalekcyjnych słuchacze ---- wykładowca.

Wyniki obserwacji dostarczyły wielu interesujących danych dotyczących przebiegu szkolenia taktycznego.

Ponadto posłużyły do zweryfikowania niektórych odpowiedzi /sądów, opinii, ocen/ respondentów udzielonych w kwestionariuszach i wywiadach.

Badania sondażowe

W skład metod sondażowych zastosowanych w badaniach wchodziły: kwestionariusze, wywiady i dyskusje problemowe /zwane również wywiadem zbiorowym/.

A. KWESTIONARIUSZ

Kwestionariusze zastosowano w badaniach wszystkich grup respondentów.

Pytania zamieszczone w kwestionariuszach dotyczyły: sądów, opinii, ocen, motywacji, systemu wartości itp. Kwestionariusze zawierały trzy podstawowe rodzaje pytań: otwarte, półotwarte i zamknięte. Większość pytań było półotwartych, zawierających po kilka alternatywnych wyborów, z których badani¹ mieli za zadanie wybrać jedną, a niekiedy więcej odpowiedzi. Uwzględniono również możliwość posiadania przez badanych własnego zdania na temat badanego problemu, zjawiska czy zdarzenia, zostawiając miejsce, w którym mogli je podać.

Ponadto, w celu uzyskania pełniejszej odpowiedzi, przy pytaniach skategoryzowanych zwracano się o krótkie uzasadnienie odpowiedzi. W każdym kwestionariuszu zwracano się do badanych z prośbą o podzielenie się swoimi propozycjami i wnioskami dotyczącymi usprawnienia szkolenia taktycznego, dzięki temu zabiegowi uzyskano materiał do opracowania wniosków końcowych. Kwestionariusz - załącznik nr 8, 9, 11 - zmierzał do zgromadzenia danych dotyczących: etatów zajmowanych w jednostkach wojskowych przed przyjęciem do CSOP /dot. kursów zawodowych/; wieku; wykształcenia ogólnego /cywilnego/ i wojskowego; motywacji przybycia na kurs; stosunku do szkolenia /w tym taktycznego/; potrzeby zdobycia /pogłębienia/ wiedzy taktycznej; treści programów; form i metod prowadzenia zajęć; korelacji zajęć; trudności w nauczaniu; metod kontroli i oceny słuchaczy; problemów korzystania z pomocy szkoleniowych i materiałów poglądowych; samooceny słuchaczy; przydatności wiedzy

taktycznej; wpływu taktyki na osobowość oficera politycznego; propozycji badanych w zakresie doskonalenia szkolenia taktycznego w CSOP.

B. ROZMOWA I WYWIAD

Rozmową i wywiadem objęto wszystkie grupy badanych oficerów i podchorążych. Metody te zastosowano dwukrotnie: po pierwsze - posłużyły jako sondaż opinii o badanym problemie oraz do ukierunkowania i uściślenia pytań, które miały być następnie zamieszczone w kwestionariuszach; po drugie - miały na celu uzupełnienie i rozszerzenie danych o problemach zawartych w pytaniach kwestionariuszy.

Rozmowy i wywiady zostały przeprowadzone również z innymi osobami, poza ustalonymi /z wykładowcami, kierownictwami cykli przedmiotowych, komendą CSOP itp./, w celu uzyskania pełniejszych i wszechstronniejszych opinii oraz ocen dotyczących działalności szkoleniowej Cyklu TOiRW.

Po podsumowaniu badań i opracowaniu wstępnych wyników, przeprowadzono na każdym kursie wywiad zbiorowy z respondentami.

Celem wywiadu zbiorowego było zapoznanie respondentów z wynikami i z wynikającymi z nich wnioskami, a także uzyskanie ich opinii o zebranych materiale badawczym i uzupełnienie go.

C. ANALIZA DOKUMENTÓW

Analizą objęto następujące dokumenty:

- instrukcje, rozkazy, wytyczne określające organizację treści i zadania szkolenia taktycznego;
- dokumentację szkoleniową wykładowców, grup szkoleniowych, cyklu TOiRW, Wydziału Szkolenia, dowódców kursów;
- programy szkolenia kursów: WKDO, KPOP, SOR, SPR, KPOR, obowiązujące w latach 1977-81;
- sprawozdania, protokoły i notatki służbowe z posiedzeń zespołów i rady pedagogicznej, pracy metodycznej cyklu i zespołów dydaktycznych, notatek pokontrolnych.

Analiza dokumentów dostarczyła wielu nowych danych oraz rozszerzyła i uzupełniła informację uzyskaną przy pomocy innych metod i technik badawczych, a także pozwoliła na ich częściową weryfikację.

D. ANALIZA STATYSTYCZNA

Każda prawda naukowa powinna charakteryzować się pięcioma podstawowymi cechami: 1/ ogólnością, 2/ ścisłością, 3/ wysoką informatyczną zawartością, 4/ pewnością, 5/ prostotą.^{13/}

Cechy te są ze sobą ściśle powiązane, nawzajem warunkują się, wchodzą w różnorodne relacje. Sam opis werbalny wyników nie zawsze spełnia wymóg pięciu kategorii sprecyzowanych przez Brzezińskiego.

13/ J. Brzeziński, Elementy metodologii badań psychologicznych, Warszawa 1977 r. - s. 6.

Metody, problemy z tym związane tak formułuje

T.Pawłowski:

"Rodzaj zależności, jakie możemy stwierdzić mając do dyspozycji jedynie pojęcie typu klasyfikacyjnego, ogranicza się do współwystępowania oraz następstwa zdarzeń.

Bardziej interesujące i praktycznie doniosłe są związki typu ilościowego, w którym stwierdza się, w jaki sposób zmiany jakiejś jednej wielkości zależą od zmian pewnych innych wielkości".^{14/}

Stąd coraz częściej w badaniach naukowych szeregu dziedzin, w tym również pedagogice, sięga się do metod analizy matematycznej. J.Brzeziński pisze: "/.../ matematyczne ujęcie twierdzeń danej dyscypliny naukowej nadaje im matematyczną ścisłość, a także - poprzez zwiększenie precyzji wprowadzenia wniosków i sekwencji - wysoki stopień sprawdzalności. Tym samym wyrażenie twierdzeń w ścisłej postaci matematycznej zwiększa ich informatywną zawartość".

Dążąc do zapewnienia jak najwyższego stopnia pewności psychologicznej, epistemologicznej i logicznej, metodę statystyczną zastosowano zarówno przy konstruowaniu problemów badawczych jak również przy formułowaniu i weryfikacji hipotez.

Dokonując wyboru techniki statystycznej, analizy wyników badań, zdecydowano się na techniki które:

14/ T.Pawłowski, "Z metodologicznych zagadnień nauk społecznych", "Studia socjologiczne" nr 2, 1979 r., s. 88.

1. były możliwe do zastosowania;
2. odpowiadały naszym potrzebom;
3. zapewniały zrozumiały dla praktyków sposób przedstawiania wyników badań.

Średnia arytmetyczna była obliczana na podstawie wzoru:^{15/}

$$\bar{X} = \frac{X}{N}$$

gdzie:

- $\bar{X}$ - średnia arytmetyczna,
- X - suma poszczególnych pomiarów,
- N - liczba pomiarów.

3. Przebieg badań.

Badania zasadnicze przeprowadzono we wszystkich kursach zawodowych /WKDO i KPOP/ i kursach rezerw osobowych /KPOR, SOR i SPR/, wśród absolwentów mających styczność w służbie w jednostkach wojskowych z problematyką działań bojowych szczebla - kompania - batalion - pułk. Natomiast badania sondażowe i obserwację prowadzono ze wszystkimi kursami WKDO, i KPOR oraz wybranymi grupami SOR, SPR, KPOR.

Badania przeprowadzono w trzech etapach.

W pierwszym etapie - XII 1976 - V 1977 - przestudiowano podstawową literaturę dotyczącą szkolenia słuchaczy w CSOP, w tym rozkazy, wytyczne do szkolenia taktycznego.

15/ J.P.Guilford, Podstawowe metody statystyczne w psychologii i pedagogice, Warszawa, 1964 r.

Przeprowadzono szereg rozmów, wywiadów wśród wykładowców i słuchaczy odnośnie problematyki szkolenia taktycznego.

W drugim etapie - VI 1977 - IV 1981 - prowadzono badania zasadnicze przy pomocy opracowanych i zweryfikowanych technik badawczych. Studiowano dokumenty normatywne, prowadzono badania weryfikacyjno - uzupełniające.

Do XII 1981 r. dokonano analizy statystycznej zebranego materiału oraz opracowano wstępne wnioski wynikające z przepracowanych badań.

W trzecim etapie - I 1982 - VI 1983 - prowadzono badania uzupełniająco - weryfikacyjne, głównie wśród kadry dydaktycznej, Opracowano wnioski końcowe. Studiowano literaturę uzupełniającą i wyniki badań "Zespołu Badań Metodyki Nauczania CSOP".

Ze względu na to, że badania obejmowały wszystkie okręgi wojskowe oraz dużą ilość osób poddanych procesowi badawczemu /115 słuchaczy WKDO, 135 słuchaczy KPOP, 320 podchorążych SOR i SPR, 255 słuchaczy KPOB, 47 wykładowców taktyki ogólnej, taktyki rodzajów wojsk i przedmiotów polityczno społecznych/, a również trudności dotarcia do każdej z nich po ukończeniu szkolenia w CSOP, do przeprowadzenia badań zasadniczych wykorzystano ich pobyt na szkoleniu kursowym w CSOP. Natomiast do badań weryfikacyjnych i uzupełniających wykorzystano:

- kontrolę praktyki w jednostkach wojskowych, pobyt na szkoleniach i kontrolach;
- okresowe odprawy, kursy instruktorsko-metodyczne i inne spotkania;

- spotkania środowiskowe z absolwentami SOR i SPR organizowane w CSOP po promocji podchorążych do stopni oficerskich;
- wypowiedzi w listach absolwentów do wykładowców;
- spotkania z absolwentami /oficerami rezerwy/, pracownikami naukowymi uczelni łódzkich i warszawskich;
- powtórne przyście /po 2-3 latach/ absolwentów KPOP na WKDO i absolwentów SOR i SPR na KPOR.^{16/}

Tak zorganizowane badania umożliwiły dotarcie do dużej grupy absolwentów CSOP objętych badaniami i uzyskanie ich opinii, sądów, ocen i wniosków, udzielonych z perspektywy odbywanych lub odbytych praktyk /pracy/ w aparacie partyjno-politycznym wojsk lądowych.

16/ KPOR - nie jest organizowany dla absolwentów SOR/SPR/ z CSOP nie mniej jednak w każdej grupie jest po kilku absolwentów z CSOP. W 1983 r. był organizowany WKPOR gdzie duża ilość słuchaczy to byli absolwenci SOR CSOP.

ROZDZIAŁ II

SZKOLENIE TAKTYCZNE SŁUCHACZY CSOP W ŚWIETLE BADAŃ.

W niniejszym rozdziale przedstawione są wyniki badań, których głównym celem było zbadanie opinii słuchaczy, ich przełożonych w jednostkach wojskowych, kadry dydaktycznej CSOP - o treściach, formach i metodach szkolenia taktycznego stosowanych w CSOP oraz analiza skuteczności tego szkolenia w latach 1977 - 1981. Badania były prowadzone według założeń zawartych w czwartym rozdziale niniejszej pracy.

1. Szkolenie taktyczne słuchaczy WKDO w świetle badań.

Na WKDO w CSOP kierowali się oficerowie, etatowi pracownicy aparatu partyjno-politycznego jednostek wojskowych. W latach 1977-1981 wśród nich znajdowali się: zastępcy dowódców pułków d/s politycznych; zastępcy dowódców batalionów d/s politycznych /w tym batalionów samodzielnych/; instruktorzy wydziału politycznego; sekretarze komitetów partyjnych jednostek wojskowych; instruktorzy propagandy; instruktorzy młodzieżowi, instruktorzy kulturalno-oświatowi; zastępcy dowódców kompanii /samodzielnych/ d/s politycznych. Najliczniej jest reprezentowana grupa oficerów w wieku 32-39 lat, pozostali oficerowie mają 28-31 lat, .40-43 lata. oraz pojedyncze przypadki poniżej 28 lat i powyżej 43 lat.

Średni staż pracy w zawodowej służbie wojskowej wynosi 15-19 lat, w pojedynczych przypadkach poniżej 5 lat i powyżej 20 lat.

Średni staż pracy w aparacie partyjno-politycznym wynosi 8-10 lat. Wykształcenie cywilne to: średnie ogólnokształcące - ok. 80%, pozostałe 20% to średnie techniczne, pedagogiczne, niepełne wyższe i pojedyncze przypadki wyższe /II stopnia/.

Wykształcenie wojskowe to: oficerskie szkoły; wyższe oficerskie szkoły; pojedyncze przypadki wyższe oficerskie szkoły o profilu politycznym; różnego rodzaju kursy doskonalenia w tym ok. 40% KPOP w CSOP. Oficerowie przebywający na WKDO zostali do CSOP skierowani w rezultacie: własnych starań - 51 oficerów; decyzji przełożonych - przy osobistym obojętnym stosunku - 55 oficerów; decyzji przełożonych wbrew swojemu stanowisku - 2 oficerów.

Z powyższych danych wynika, że 51 słuchaczy WKDO osobiście czuło potrzebę podwyższania swoich kwalifikacji a dla 64 było to obojętne. Na pytanie "jaką zaprezentują postawę wobec szkolenia /w tym taktycznego/"? Dominująca grupa, bo 91 słuchaczy zadeklarowało pełne zaangażowanie w nauce, 22 zaangażowanie w takim zakresie, aby przełożeni w jednostkach wojskowych i wykładowcy nie mieli do nich pretensji, a 2 słuchaczy nie udzieliło odpowiedzi.

Z deklaracji respondentów wynika, że mimo iż duża grupa przybyła na szkolenie wbrew własnej chęci, to ambicją większości było zdobycie jak najlepszych ocen,

a wszyscy chcieli uzyskać oceny pozytywne.

Uwzględniając fakt, że wszyscy posiadali dobre walory psychofizyczne i umysłowe do pogłębiania wiedzy i biorąc pod uwagę strukturę wieku, wykształcenia cywilnego i wojskowego oraz praktyki można wnioskować, że stosunek słuchaczy WKDO do treści, form i metod szkolenia taktycznego był poważny, odzwierciedlający ich osobisty pogląd na zawarte w ankietach pytania.

Ocena treści szkolenia taktycznego ujęta jest w dwóch okresach. Pierwszy dotyczy treści zawartych w programie szkolenia obowiązującym w latach 1977-1978; drugi dotyczy programu szkolenia obowiązującego od 1979 roku.

Badani w latach 1977-1978 słuchacze pozytywnie oceniają treści szkolenia taktycznego na WKDO /Załącznik nr 1/. Sześciu respondentów oceniło treści szkolenia taktycznego na bardzo dobrze, 36 na dobrze a w trzech przypadkach na dostatecznie. Zdecydowana większość respondentów stwierdziła, że z treściami szkolenia taktycznego prezentowanymi na WKDO spotkało się po raz pierwszy a wiedza z tego przedmiotu jest im w pracy partyjno-politycznej wielce przydatna.^{1/} Po roku pobytu w jednostkach

---

1/ Z obliczonych z opinii słuchaczy wskaźników wcześniejszej znajomości treści programów /przy maksymalnej wartości wskaźnika 3.00/ wynika, że w stopniu najniższym znane były słuchaczom treści szkolenia taktycznego - = 1,27, szkolenia specjalistycznego - = 1,98, szkolenia ideowo-politycznego - = 2,57.

wojskowych absolwenci podtrzymali wysoką ocenę treści szkolenia taktycznego. Nadesłano 12 ocen bardzo dobrych, 31 dobrych w 2 przypadkach nie udzielono odpowiedzi. Trzydziestu dziewięciu respondentów uznało, że zakres szkolenia taktycznego jest wystarczający, a treści bardzo przydatne w ich działalności służbowej. Pozytywnie treści szkolenia taktycznego w CSOP oceniają przełożeni 32 absolwentów WKDO, stwierdzając, że posiadana przez nich wiedza taktyczna jest dla nich wystarczająca, daje dobrą podstawę do organizacji pracy partyjno-politycznej w działaniach bojowych. Podczas ćwiczeń absolwenci mieli możliwość kierować walką batalionu zmechanizowanego i z postawionych zadań wywiązali się dobrze. Zaprezentowali dobrą znajomość zasad wykorzystania pododdziałów i uzbrojenia na polu walki, umiejętnie stawiali zadania bojowe. Natomiast słabiej znali zagadnienia dotyczące prowadzenia działań bojowych przez oddziały wydzielone i desanty taktyczne na śmigłowcach. Przełożeni tych absolwentów sugerują wprowadzenie tych zagadnień do treści szkolenia taktycznego, wskazując na ich częste występowanie na współczesnym polu walki oraz na fakt, że do takich elementów ugrupowania bojowego jest kierowana kadra aparatu partyjno-politycznego szczebla pułku - batalionu. Powyższe uwagi korespondują z wnioskami dotyczącymi specyfiki szkolenia taktycznego słuchaczy WKDO przedstawionymi w rozdziale III części II niniejszej pracy.

Od 1979 roku obowiązuje nowy program kształcenia WKDO.

Badani w tym okresie słuchacze również pozytywnie oceniają treści szkolenia taktycznego /załącznik nr 2/. W jednym przypadku wystawiono ocenę bardzo dobrą, 56 ocen dobrych 13 dostatecznych.

Większość respondentów stwierdza, że część treści szkolenia taktycznego była im wcześniej znana z okresu nauki na innych kursach /miedzy innymi z KPOP w CSOP/ i z pracy w jednostkach wojskowych.^{2/} Dotyczy to w szczególności treści zajęć aktywnych /ćwiczenia grupowe w terenie/ gdzie praktycznie ćwiczone batalion w natarciu i w obronie. Po roku pobytu w jednostkach wojskowych absolwenci zmienili ocenę treści szkolenia taktycznego.

Nadesłano 21 ocen dobrych, 44 oceny dostateczne a w 5 przypadkach nie udzielono odpowiedzi. Pięćdziesięciu dziewięciu respondentów stwierdza, że wiedza taktyczna w obecnej służbie jest im niezbędna, ale tylko 18 uznało, że wiedza taktyczna zdobyta w CSOP jest wystarczająca.

Zdecydowana większość wskazuje na celowość wprowadzenia do treści szkolenia taktycznego zagadnień dotyczących: wykorzystania artylerii i środków OPL w natarciu i obronie pułku - batalionu; materiałowo - technicznego zabezpieczenia działań bojowych pułku - batalionu oraz zmiany zajęć pasywnych na aktywne.

2/ Mimo, że z obliczonych na podstawie opinii słuchaczy wskaźników wcześniejszej znajomości treści programów wynika, że w stopniu najniższym znane były treści szkolenia taktycznego = 2,29, szkolenia specjalistycznego = 2,38, szkolenia ideowo-politycznego = 2,57.

Przełożeni 38 absolwentów WKDO z CSOP oceniają, że wiedza taktyczna zdobyta w CSOP i ugruntowywana podczas samokształcenia oraz szkolenia w jednostkach wojskowych jest wystarczająca dla kadry aparatu partyjno-politycznego szczebla pułk-batalion. Według ich oceny absolwenci WKDO dobrze znają problematykę prowadzenia działań bojowych przez batalion zmechanizowany i sprawnie nim dowodzą w podstawowych rodzajach działań bojowych. Do słabiej opanowanych zagadnień zaliczają: znajomość zasad wykorzystania artylerii i środków OPL w walce pułku-batalionu; materiałowo-techniczne zabezpieczenie działań bojowych; zasady działania oddziału wydzielonego i desantu taktycznego na śmigłowcach.

Opinie absolwentów WKDO i ich przełożonych są zbieżne i wskazują na konieczność poszerzenia programu szkolenia słuchaczy WKDO w CSOP.

Słuchacze szkoleni zarówno wg programu obowiązującego w latach 1977-1978, jak i programu obowiązującego od 1979 roku uważają, że opanowanie treści szkolenia taktycznego dla zdecydowanej większości nie stanowiło istotnych trudności. Ogólna wartość wskaźnika stopnia trudności wynosi = 1,06 /wartość ograniczają granice liczb 0-3. Wyższa wartość wskaźnika oznacza wyższy stopień trudności/. W opinii respondentów największa trudność występowała w problematyce: wykorzystania artylerii i środków OPL; materiałowo-technicznym zabezpieczeniu działań bojowych; prowadzeniu działań bojowych w warunkach szczególnych.

Trudności w opanowaniu tych zagadnień uzasadniają brakiem literatury /11%/, brakami w metodyce prowadzenia zajęć /9%/, brakiem czasu na naukę własną /49%/, łącznie wszystkimi trzema wymienionymi przyczynami /31%/.

Respondenci z lat 1979-1981 tłumaczą trudności w opanowaniu w/w problematyki brakiem zajęć i literatury /97%/ oraz brakiem czasu na naukę własną /3%/. Wszyscy respondenci sugerują wprowadzenie wymienionych zagadnień do treści programów szkolenia słuchaczy WKDO.

Opinia wykładowców /Cyklu TOiRW oraz Cyklu TiMPPP/ o przyjętych w szkoleniu taktycznym treściach jest pozytywna. Ich zdaniem przyjęte treści szkolenia taktycznego dają możliwości zapoznania słuchaczy WKDO z działaniami bojowymi pułku w zakresie niezbędnym do organizacji działalności partyjno-politycznej w pułku-batalionie. Uwzględniając zadania jakie stoją przed kadrą aparatu partyjno-politycznego w walce wskazują na konieczność poszerzenia tematyki taktycznej o następujące zagadnienia: zasady wykorzystania artylerii i środków OPL w walce; materiałowo-technicznego zabezpieczenia działań bojowych; zasady działania oddziałów wydzielonych i desantu taktycznego na śmigłowcach. Powyższe potrzeby są potwierdzone przez kadrę z jednostek wojskowych.

Skuteczność stosowanych form nauczania w szkoleniu taktycznym w ocenie respondentów przedstawia się następująco: /Wartość wskaźnika ograniczają granice liczb 0-3. Wyższej wartości wskaźnika towarzyszy wyższa ocena skuteczności/: samodzielna praca - Ws -2,14, ćwiczenia -

Ws = 1,95; obóz szkoleniowy - Ws = 1,86; wykłady -
Ws = 1,67; seminaria - Ws = 1,28; konsultacje - Ws = 0,86;
praca w "Kole Naukowym" - Ws = 0,16. Ocenie tej towarzy-
szą uwagi o konieczności upracticznienia toku szkolenia,
o bliższą współpracę z jednostkami wojskowymi,
Pozytywnie oceniany jest pobyt na obozie szkoleniowym
organizowanym przez CDO im. gen. Popławskiego na OC
"Drawsko". Szczególnie wysoką ocenę uzyskały fragmenty
ćwiczenia taktycznego realizowane praktycznie przez
batalion piechoty wyposażony w BWP. Znacznie niżej res-
pondenci oceniają zorganizowanie szkolenia w 1981 r.
/w ramach obozu szkoleniowego/ w CDO w Warszawie;
Ws = 0,96 /poprzednie lata Ws = 1,86/. Zdecydowana więk-
szość uczestniczących słuchaczy WKDO w tym szkoleniu
ocenia, że ćwiczenia pod względem taktycznym nie przynios-
ły pozytywnych efektów ze względu na fakt, że przy refe-
rowaniu decyzji uczestniczył tylko zastępca dowódcy pułku
d/s politycznych /z sekcji politycznej/ i tylko on jeden
mógł porównać swoją wiedzę taktyczną zdobytą w CSOP z
wiedzą słuchaczy CDO. Niska ocena pracy w Kole Naukowym
jako formy szkolenia taktycznego wiąże się z tym, że
tylko nieliczni słuchacze WKDO uczestniczyli w pracy tego
koła na każdym z turnusów. Forma ta w dalszym ciągu nie
może zdobyć uznania wśród słuchaczy WKDO, mimo dużej
atrakcyjności zajęć poszerzonych o duży zestaw filmów.
Wynika to z małej aktywności w tej dziedzinie wykładowców
prowadzących zajęcia ze słuchaczami WKDO oraz z ich
niewiary w skuteczność tej formy nauczania.

Niska ocena konsultacji jako formy szkolenia taktycznego jest związana z tym, że od 1979 r. wskaźnik wcześniejszej znajomości treści programu szkolenia taktycznego był o 1,02 wyższy niż w latach 1977-1978.^{3/} Zbyt dużo zajęć pasywnych a mało ćwiczeń aktywnych, powtarzanie części zajęć z KPOP spowodowało, że słuchacze postawili na samodzielną pracę bez udziału wykładowcy. Seminaria jako forma szkolenia są w ocenie słuchaczy zajęciami sprawdzającymi, ponieważ sprowadzają się do odpytywania a nie dyskusji podczas której mogliby oni wyrazić swoje poglądy. Proponuję tę formę szkolenia taktycznego zastąpić repetytorium.

W ocenie respondentów wśród metod nauczania stosowanych w szkoleniu taktycznym słuchaczy WKDO dominują metody werbalne. Wskaźnik częstotliwości ich stosowania osiągnął wartość /Wskaźnik ograniczają granice liczb 0-3. Wyższa wartość wskaźnika, odpowiada większej częstotliwości stosowania metod nauczania/ $W_m = 2,55$, dla metod poglądowych $W_m = 1,38$, aktywizujących $W_m = 1,21$, i praktycznych $W_m = 0,89$. Stan ten jednoznacznie wskazuje, że stosowane w szkoleniu taktycznym WKDO metody nauczania mogą stanowić istotną przyczynę trudności w opanowaniu niektórych zagadnień szkoleniowych. Opinie respondentów potwierdzają wyniki hospitacji zajęć,

---

3/ W latach 1977-1978 wskaźnik $W_z = 1,27$, a w latach 1979-1981 $W_z = 2,29$, różnica wynosi 1,02.

które również wskazują na dominowanie metod słownych. Podkreślenia wymaga jednak częste stosowanie metod poglądowych, aktywizujących i praktycznych w zajęciach otwartych /cyklowych i zespołów dydaktycznych/. Uwidacznia się jednak brak ich transmisji na zajęcia ze słuchaczami.

Skuteczność stosowania odpowiednich form i metod nauczania w praktyce szkolenia taktycznego ma istotny wpływ na częstotliwość wykorzystania literatury i materiałów źródłowych przez słuchaczy w procesie samokształcenia. Wyniki badań wskazują, że podstawowym i często jedynym materiałem, z którego korzystają słuchacze w toku szkolenia taktycznego, są notatki z zajęć. Wskaźnik częstości ich wykorzystania osiągnął wartość $Wz = 2,94$ /Wartość wskaźnika ograniczają granice liczb 0-3/. Częstość wykorzystania literatury obowiązkowej określana jest wartością wskaźnika $Wz = 1,48$, literatury nieobowiązkowej $Wz = 0,74$, artykułów z czasopism /PWL, MW, TMW, WPZ/ $Wz = 0,56$, oraz samodzielnie wyszukiwanej literatury $Wz = 0,49$. W opiniach opisowych respondenci stwierdzali, że zbyt duże obciążenie literaturą z przedmiotów polityczno-społecznych, ogranicza czas na studiowanie literatury taktycznej. Inną kategorię stanowiły wypowiedzi, że ograniczanie się do studiowania li tylko notatek jest następstwem wymagań wykładowców, którzy egzekwując wiedzę taktyczną żądają odtwarzania podanych przez siebie treści. Potwierdzają to odpowiedzi respondentów na pytanie:

"Czy można było uzyskać pozytywną ocenę wyłącznie w oparciu o notatki sporządzone w toku zajęć"?

Odpowiedź "tak" udzieliło 82% respondentów. Powyższe zjawisko skłania do refleksji, że wykłady dają pełną informację - przedmiotu taktyki ogólnej. Ale należy również wyciągnąć wniosek, że słuchacze nie zdają sobie z sprawy/
tego, że aby w taktyce pozyskiwana wiedza była trwała i operacyjna musi być uzupełniana gruntownym samodzielnym studiowaniem, samodzielnym znajdowaniu rozwiązań dla analizowanych problemów. W innych okolicznościach jest wiedzą powierzchowną i nietrwałą.

W latach 1977 - 1981 w toku szkolenia taktycznego na poszczególnych turnusach WKDO uzyskano oceny średnie:

Tab. 1

Rok Pozycja	1977	1978	1979	1980	1981	Ocena śred. za 5 lat
1	2,56	2,83	2,49	2,98	2,69	2,71
2	3,32	3,50	3,28	3,52	3,44	3,41
3	4,05	3,98	4,12	4,10	4,02	4,05
4	3,85	3,75	3,95	3,80	3,90	3,85
5	4,38	4,26	4,46	4,28	4,44	4,36
6	4,21	4,26	4,30	4,20	4,24	4,24

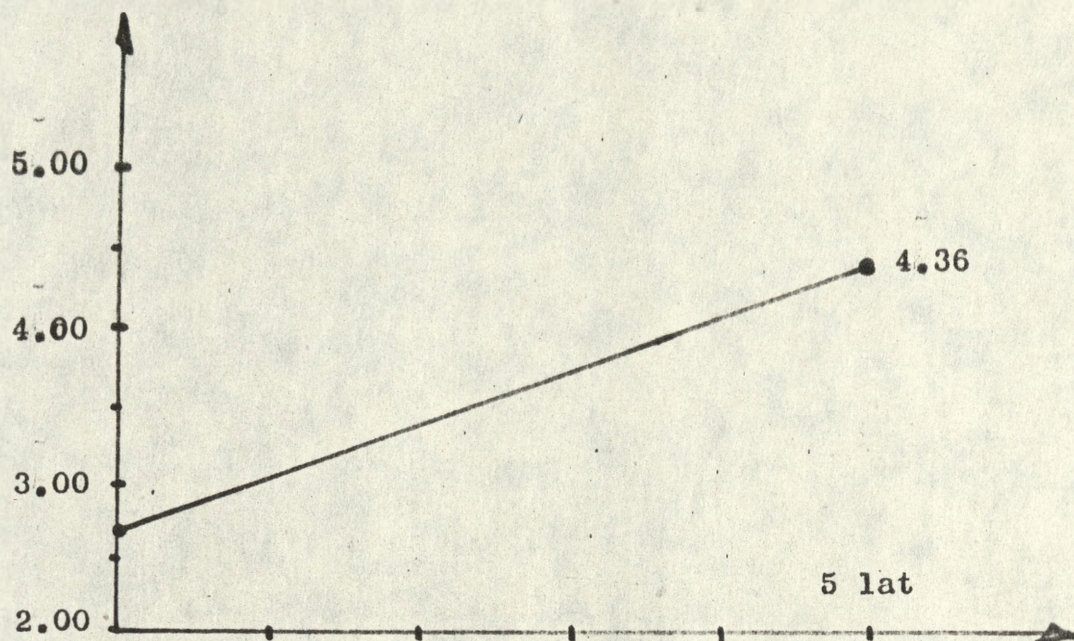
Analizując oceny wystawione przez wykładowców /poz.1-3;
1 - sprawdzian przed przystąpieniem do szkolenia; 2 - ocena za "półrocze" - połowa szkolenia; 3 - ocena na zakończenie

szkolenia/ można stwierdzić, że przed przystąpieniem do szkolenia taktycznego oficerowie posiadali wiedzę taktyczną zaledwie dostateczną^{4/}, a w toku szkolenia przyrost wiedzy się zwiększył ze średniej oceny 2,71 do 4,05 tj. o 1,34 oceny. Przyrost wiedzy potwierdził egzamin końcowy ze szkolenia taktycznego /poz.5/. Komisja egzaminacyjna oceniła postępy słuchaczy o 0,34 oceny wyżej niż wykładowcy i jej zdaniem przyrost wiedzy taktycznej u słuchaczy wynosi 1,65 oceny. Skromniej swoje postępy w szkoleniu ocenili sami słuchacze /poz.4/ "oceniając się niżej o 0,20 oceny od wykładowców i aż o 0,51 oceny niżej od komisji egzaminacyjnej. Porównując ocenę komisji egzaminacyjnej z oceną średnią za całokształt szkolenia w CSOP /poz.6/, należy skonstatować, że szkolenie taktyczne miało bardzo duży wpływ na osiągnięcie głównego celu szkoleniowego jaki stał przed WKDO. Analiza ocen średnich za 5-letni okres badań oraz ocena sprawności taktycznej absolwentów CSOP wystawiona przez ich przełożonych w jednostkach wojskowych wskazuje na dobrą skuteczność szkolenia taktycznego, którą można przedstawić na wykresie jako krzywą rostu do górnej wartości oceny.

---

4 /"...średnią arytmetyczną zaokrągliła się do oceny wyższej w następujący sposób:... 3 dostatecznie - od średniej 2,51...", Instrukcja o organizacji procesu kształcenia w szkołach i ośrodkach wojskowego szkolnictwa zawodowego, Część I, s. 27, Warszawa, 1976 r. -Szkol.540/76.

Wykres 1

Z przeprowadzonych badań wynika, że przebywający na WKDO w latach 1977-1981 - oficerowie posiadali dobre walory psychofizyczne i umysłowe pozwalające na pogłębianie swej wiedzy i mimo, że duża grupa oficerów przybyła na szkolenie wbrew własnym chęciom, to wszyscy przejawiali pozytywną postawę wobec szkolenia /w tym również szkolenia taktycznego/ i ambicją ich było uzyskanie ocen pozytywnych.

Przyjęte treści /zakres/ szkolenia taktycznego w tym okresie pozostają w sprzężeniu zwrotnym z zakresem szkolenia z pracy partyjno-politycznej i generalnie odpowiadają zadaniom stojącym przed absolwentami WKDO w działaniach bojowych /ćwiczeniach z wojskami/ oraz nie stanowią istotnej trudności w opanowaniu ich przez słuchaczy. Istnieje jednak potrzeba poszerzenia treści szkolenia taktycznego o zagadnienia dotyczące: zasad wykorzystania artylerii i środków OPL w walce; materiałowo-

technicznego zabezpieczenia działań bojowych; zasad działania OW; taktycznych desantów śmigłowcowych.

Wprowadzenie powyższych zagadnień koresponduje z zadaniami aparatu partyjno-politycznego w działaniach bojowych, wynika z potrzeb realizacji zadań przez absolwentów WKDO w jednostkach wojskowych.

Wyniki badań wskazują, że dobrze są ukształtowane formy nauczania w szkoleniu taktycznym, których stosowanie dowodzi, że w czasie zajęć dąży się do zdobycia wiedzy praktycznej potrzebnej w realizacji zadań w działaniach bojowych. Stąd bierze się wysoka ocena ćwiczeń i zajęć na obozie szkoleniowym. Zwrócić należy uwagę na to, że niedostateczna jest ranga pracy "Koła Naukowego" oraz na fakt, że konsultacje nie spełniają swej roli. Przewartościowania wykazują zajęcia seminaryjne, które mogłyby się stać płaszczyzną wymiany doświadczeń wśród słuchaczy w większości posiadających bogatą praktykę w jednostkach wojskowych. Niezadowolenie budzi duża ilość zajęć pasywnych /informacyjnych/ wprowadzonych od 1979 roku, co było między innymi przyczyną zmiany oceny treści szkolenia taktycznego przez absolwentów WKDO.

Metody nauczania stosowane w szkoleniu taktycznym wymagają dalszego doskonalenia w kierunku większej preferencji zajęć metod praktycznych i aktywizujących. Może to przyczynić się do większego zainteresowania słuchaczy literaturą i materiałami źródłowymi niezbędnymi do przyswojenia odpowiedniej partii wiedzy taktycznej i zmiany oceny zdobytej wiedzy w CSOP.

Uzyskane oceny ze szkolenia taktycznego w latach 1977-1981 w CSOP przez grupy szkoleniowe WKDO obrazują, że cele szkoleniowe są osiąganę planowo i systematycznie. Ocena wiedzy taktycznej absolwentów przez ich przełożonych w jednostkach wojskowych świadczy o dobrej skuteczności szkolenia taktycznego w CSOP, które po uwzględnieniu wniosków i propozycji z jednostek wojskowych może być jakościowo lepsze.

Z przeprowadzonych badań wynika, że mimo osiągnięcia dobrej skuteczności szkolenia taktycznego w latach 1977-1981 wprowadzenie zmian w formach i metodach nauczania oraz poszerzenie treści szkolenia taktycznego stworzy możliwości szerszego zdobycia praktycznej wiedzy taktycznej, niezbędnej absolwentowi WKDO, pracownikowi aparatu partyjno-politycznego wojsk lądowych do realizacji zadań w działaniach bojowych.

2. Szkolenie taktyczne słuchaczy KPOP w świetle badań.

Na KPOP najliczniejszą grupę słuchaczy stanowią oficerowie, którzy w swej dotychczasowej służbie byli: dowódcami plutonów; dowódcami kompanii; oficerami aparatu partyjno-politycznego wojska szczebla kompania-batalion, szefami sztabu batalionu; oficerami służb kwatermistrzowskich lub technicznych. Pod względem wieku najliczniej jest reprezentowana grupa oficerów w przedziale wiekowym 26-28 lat, pozostali oficerowie mają 29-31 lat, pojedyncze przypadki powyżej 31 lat, przy czym żaden z

nich nie osiągnął 35 lat. Średni staż pracy w zawodowej służbie wojskowej wynosi 6-9 lat, pozostali 2-5 lat, pojedyncze przypadki powyżej 10 lat., Średni staż pracy w aparacie partyjno-politycznym wojska dla nielicznej grupy słuchaczy 1-3 lata. Wykształcenie cywilne to średnie ogólnokształcące - ok. 75%, pozostałe to średnie techniczne, średnie pedagogiczne i pojedyncze przypadki wyższe. Wykształcenie wojskowe to szkoły oficerskie i wyższe szkoły oficerskie. Analizując odpowiedzi 135 ankietowanych oficerów przebywających na KPOP w CSOP w latach 1977-1981 można stwierdzić, że na szkolenie zostali skierowani w wyniku: własnych starań - 131 oficerów, decyzji przełożonych przy osobistym obojętnym stosunku - 4 oficerów. Motywy podjęcia własnych starań o skierowaniu na KPOP znajdowały się u źródeł osobistych decyzji wynikających z: /Wartość, wskaźnika zamykają granice liczb 0-5. W kolejności według znaczenia/, posiadania zamiłowania do pracy społeczno-politycznej /Wz = 3,45/, posiadania zamiłowania do pracy pedagogicznej /Wz = 3,21/, dążności do bardziej aktywnego włączenia się w tok pracy politycznej - Wz = 2,79/, posiadania zamiłowań humanistycznych - Wz = 2,65/, inne /Wz = 1,03/. Dominująca grupa 129 respondentów zadeklarowała pełne zaangażowanie w nauce, a tylko 6 zaangażowanie na ocenę dobrą. Biorąc pod uwagę wiek, wykształcenie oraz praktyki w jednostkach wojskowych nasuwa się stwierdzenie, że wszyscy słuchacze KPOP w latach 1977-1981 posiadali dobre walory psychofizyczne i umysłowe do pogłębiania swej wiedzy.

Uwzględniając, że zdecydowana większość przybyła na szkolenie prosto ze stanowisk dowódczych skłania do wniosku, że opiniowanie treści, form i metod szkolenia taktycznego było obiektywne; wynikało z osobistego spojrzenia na potrzeby pogłębienia wiedzy taktycznej.

Słuchacze oceniali treści dwóch programów szkolenia taktycznego obowiązujących w latach 1977-1981 /załącznik nr 3 i 4/. W podsumowaniu oceny treści szkolenia taktycznego słuchaczy KPOP przyjęto /ze względu na pozytywną ocenę obu programów/ sumę ocen zarówno treści programu szkolenia taktycznego dla cyklu dziesięciomiesięcznego /lata 1977-1979/, jak również dla cyklu sześciomiesięcznego obowiązującego od 1980 roku.

Respondenci pozytywnie oceniają treści szkolenia taktycznego obu programów; 39 ocenia na bardzo dobrze, 97 na dobrze a tylko 2 na dostatecznie.

Zdecydowana większość stwierdza, że z treściami szkolenia taktycznego prezentowanymi w CSOP wcześniej się nie spotkała. Ze wskaźników wcześniejszej znajomości treści programów szkolenia wynika /przy maksymalnej wartości wskaźnika 3.00/, że najmniej znane były treści szkolenia bojowego /Wz = 1,38/, następnie szkolenia specjalistycznego /Wz = 1,93/ oraz szkolenia ideowo-politycznego /Wz = 2,07/, chociaż stanowiska z jakich przybyli oficerowie na KPOP sugerowały, że znajomość problematyki taktycznej powinna być znacznie wyższa. Po upływie 1-4 lat od zakończenia szkolenia na KPOP przeprowadzono z 86 absolwentami wywiad na temat oceny treści szkolenia taktycznego.

Trzydziestu dwóch wystawiło treściom szkolenia taktycznego stosowanym w CSOP ocenę bardzo dobrą a 54 ocenę dobrą. Absolwenci kursów sześciomiesięcznych wskazywali na konieczność uzupełnienia programu szkolenia taktycznego o zagadnienia dotyczące: zasad wykorzystania artylerii i środków OPL w działaniach bojowych batalionu; materiałowotechnicznego zabezpieczenia działań bojowych. W uzasadnieniu podawali, że w praktycznym działaniu podczas ćwiczeń w jednostkach wojskowych stwierdzili duże luki w wiedzy z tego zakresu. Są to tematy, które po zmianie szkolenia z cyklu dziesięciomiesięcznego na sześciomiesięczny, nie znalazły się w nowym programie szkolenia taktycznego /załącznik nr 3 i 4/.

Wszyscy respondenci stwierdzają, że wiedza taktyczna jest niezbędna dla sprawnego rozwiązywania problemów pracy partyjno-politycznej w działaniach bojowych i w szkoleniu pododdziałów. 79 absolwentów uznało, że wiedza taktyczna zdobyta w CSOP jest wystarczająca w ich obecnej służbie i wielce przydatna; 7 stwierdziło, że nie mieli możliwości praktycznego sprawdzenia się w ćwiczeniach, inspekcji, kontroli kompleksowej. 52% respondentów wyraża opinię, że opanowanie treści szkolenia taktycznego sprawiało im pewne trudności. Wartość wskaźnika stopnia trudności dla szkolenia taktycznego wynosi $Wst = 1,66$ /gdy np.: w szkoleniu ideowo-politycznym $Wst = 1,39$ /.

Największe trudności zdaniem respondentów występowały w takich zagadnieniach jak: precyzowanie zamiaru walki; wykorzystanie artylerii i środków OPL w działaniach

bojowych batalionu; materiałowo-technicznego zabezpieczenia działań bojowych. Trudności w opanowaniu tych zagadnień uzasadniają: brakiem literatury /9%/, brakami w metodyce prowadzenia zajęć /7%/, brakiem czasu na naukę własną /41%/, łącznie wszystkimi trzema wymienionymi przyczynami /43%/.

Przełożeni 86 absolwentów KPOP w jednostkach wojskowych wyrażają opinię, że zakres szkolenia taktycznego oraz stosowane w nim treści są wystarczające i wielce przydatne pracownikom aparatu partyjno-politycznego w działaniach bojowych oraz w codziennym szkoleniu pododdziałów. Ich zdaniem absolwenci dobrze znają problematykę organizacji wojsk własnych i nieprzyjaciela; technicznego uzbrojenia i sprzętu, własnego i nieprzyjaciela; metodykę wypracowania decyzji do nowych działań bojowych. Twierdzą również że umiejętnie stawiają zadania bojowe. Na 63 absolwentów mających możliwość dowodzić kompanią - batalionem w walce /na ćwiczeniach pułku lub batalionu/, 9 uzyskało ocenę bardzo dobrą, 49 ocenę dobrą a 5 ocenę dostateczną. Niedociągnięcia i luki w wiedzy taktycznej dotyczą zagadnień: wykorzystania artylerii, czołgów i środków OPL w walce; materiałowo-technicznego zabezpieczenia działań bojowych; umiejętności precyzowania zamiaru walki;

---

5 / Na 86 z którymi przeprowadzono wywiad po 1-4 lat pobytu w jednostkach wojskowych.

6 / Przy maksymalnej wartości wskaźnika 3.00.

znajomości zasad działania oddziałów wydzielonych i desantów taktycznych na śmigłowcach. Sugerują one konieczność wprowadzenia w/w zagadnień do treści szkolenia taktycznego słuchaczy KPOP. Znajomość tej problematyki przez zastępcę dowódcy batalionu w znacznym stopniu ułatwi mu prowadzenie pracy partyjno-politycznej w działaniach bojowych.

Opinia wykładowców /Cyklu TOIRW, Cyklu TIMPPP/ o treściach szkolenia taktycznego stosowanych w szkoleniu słuchaczy KPOP jest pozytywna. Wykładowcy uważają, że treści szkolenia taktycznego są właściwe, przy czym proponuję poszerzyć je o zagadnienia dotyczące: materiałowo-technicznego zabezpieczenia działań bojowych batalionu oraz wykorzystania środków przydzielonych w toku walki do batalionu piechoty. Ich zdaniem potrzeba taka wynika z zadań stojących przed kadrą aparatu partyjno-politycznego w działaniach bojowych.

Zdaniem respondentów z KPOP skuteczność stosowania form nauczania w szkoleniu taktycznym kształtuje się następująco: /Wartość wskaźnika ograniczają granice liczb 0-3. Wyższej wartości wskaźnika towarzyszy wyższa ocena skuteczności/: ćwiczenia - $Ws = 2,57$; samodzielna praca - $Ws = 2,31$; konsultacje - $Ws = 2,19$; wykłady - $Ws = 1,86$; praca w "Kole Naukowym" - $Ws = 1,29$; seminaria - $Ws = 1,24$. Ocenie tej towarzyszą uwagi o konieczności bardziej skutecznego wykorzystania środków audiowizualnych podczas wykładów. Niska ocena seminarium jako formy szkolenia taktycznego wynika z tego, że nie były to zdaniem respondentów zajęcia seminaryjne a repetytoria.

W czasie tych zajęć słuchacze nie mogli wyrazić swoich poglądów, podzielić się refleksjami z praktycznego działania na ćwiczeniach w jednostkach wojskowych, przedstawić własnego rozwiązania lecz ograniczali się jedynie do opanowania określonej partii wiedzy taktycznej wymaganej przez wykładowcę. Niska ocena pracy w Kole Naukowym wynika z braku popularności wśród słuchaczy tej formy szkolenia. Stosunkowo lepszym uznaniem niż na WKDO cieszy się forma konsultacji. Potwierdza to fakt, że problematyka poruszana w toku zajęć była mniej znana niż na WKDO.^{7/} Słuchacze podczas samodzielnej pracy stosunkowo aktywnie szukali kontaktu z wykładowcą. Z obserwacji wynika również, że wymagalność wykładowców była wyższa niż na WKDO.

W realizacji treści szkolenia taktycznego na KPOP, zdaniem respondentów, zdecydowanie dominują metody nauczania praktyczne. Wskaźnik częstości ich stosowania osiągnął wartość $W_m = 2,45$ /Przy maksymalnej wartości wskaźnika 3.00/, a dla metod poglądowych już tylko $W_m = 1,75$, słownych $W_m = 1,47$ oraz aktywizujących $W_m = 1,39$. Stan ten jednoznacznie wskazuje, że stosowane w szkoleniu taktycznym słuchaczy KPOP metody nauczania dają możliwości dobrego opanowania przewidzianych programem szkolenia treści. Ocenę powyższą respondentów potwierdzają wyniki hospitacji zajęć prowadzone przez autora pracy.

7/ WKDO w latach 1979-81 - $W_z = 2,29$ a KPOP - $W_z = 1,38$.

Stosowane formy i metody nauczania w toku szkolenia taktycznego słuchaczy KPOP znacznie zwiększyły częstotliwość korzystania z literatury i materiałów źródłowych. Zdaniem respondentów podstawowym, ale nie jedynym materiałem z którego korzystają w toku szkolenia taktycznego są notatki z zajęć i zeszyty samokształceniowe z jednostek wojskowych. Wskaźnik częstotliwości ich wykorzystania osiągnął wartość $Wz = 2,16$ /Przy maksymalnej wartości wskaźnika 3.00/, literatury obowiązkowej $Wz = 1,98$, literatury nieobowiązkowej $Wz = 1,87$, artykułów z czasopism /PWL, MW, TMW, WPZ/ $Wz = 1,52$ oraz samodzielnego wyszukiwania literatury $Wz = 1,21$. W opiniach opisowych respondenci stwierdzali, że mimo dużego obciążenia literaturą z przedmiotów polityczno-społecznych, wymagania wykładowców taktyki ogólnej i taktyki rodzajów wojsk nie pozwalały na bagatelizowanie literatury źródłowej szkolenia taktycznego. Inną kategorię wypowiedzi opisowych stanowiły stwierdzenia, że ograniczenie się do studiowania li tylko notatek i liczenie na własną praktykę dowódczą nie gwarantowało zdobycia oceny dobrej i wyższej. Tego rodzaju stwierdzenia potwierdzają obserwacje i wywiady zbiorowe ze słuchaczami, którzy często skarżyli się na dużą wymagalność wykładowców taktyki. Ponadto należy uwzględnić okoliczność, że na kurs przybyli oficerowie ze stanowisk głównie dowódczych, gdzie z racji wykonywanych zadań szkoleniowych w jednostkach wojskowych musieli interesować się problemami prowadzenia działań bojowych.

Ciekawość, nawyk do szukania nowości taktycznych funkcjonował w nich twórczo.

Uzyskane w latach 1977-81 na KPOP oceny tab.2 pozwalają stwierdzić, że w toku szkolenia

tab. 2

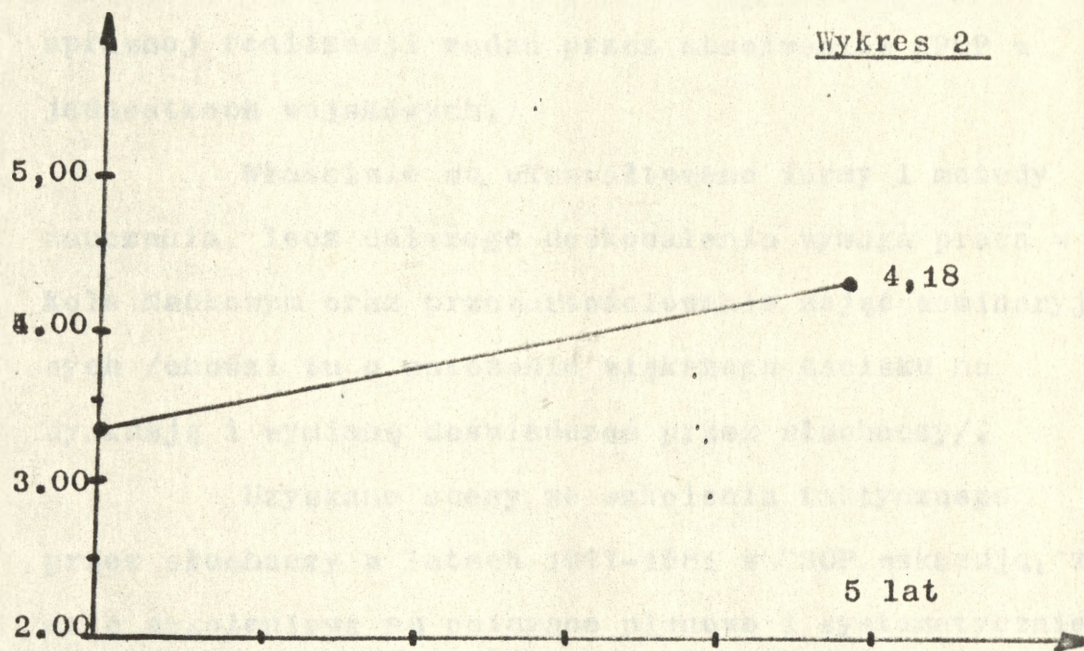
Rok Pozycja	1977	1978	1979	1980	1981	ocena śred. za 5 lat
1	3,45	3,51	3,36	3,21	3,48	3,40
2	3,95	3,86	3,97	3,79	3,59	3,83
3	4,21	4,17	4,05	3,98	3,97	4,07
4	4,05	4,10	3,97	3,97	4,07	4,03
5	4,31	4,30	4,32	3,87	4,12	4,18
6	4,13	4,21	4,18	4,00	3,92	4,09

taktycznego następował w każdym roku, systematyczny wzrost wiedzy u słuchaczy,^{8/} co świadczy o dobrej skuteczności działalności wykładowców i zaangażowaniu słuchaczy w nauce. Porównując ocenę komisji egzaminacyjnej /4,18/, z oceną średnią za całokształt szkolenia w CSOP /4,09/, należy stwierdzić, że podobnie jak w przypadku

---

8 / Słuchacze rozpoczynali szkolenie z oceną 3,40 a zakończyli z oceną 4,07 - przyrost o 0,67 oceny -wg ocen wykładowców. Wg komisji egzaminacyjnej - przyrost nastąpił o 0,78 oceny.

WKDO szkolenie taktyczne na KPOP miało bardzo istotny wpływ na osiągnięcie głównego celu szkoleniowego jaki stał przed kursem. Wychodząc z ocen średnich za 5-letni okres badań skuteczność szkolenia taktycznego na KPOP można przedstawić jako krzywą rostu do górnej wartości oceny.

Z przeprowadzonych badań wynika, że przebywający w latach 1977-1981 oficerowie na KPOP, posiadali dobre walory psychofizyczne i umysłowe do pogłębiania wiedzy i przejawiali pozytywne postawy wobec szkolenia, w tym szkolenia taktycznego.

Przyjęte treści /zakres/ szkolenia taktycznego są skorelowane z zakresem szkolenia z pracy partyjno-politycznej i generalnie odpowiadają zadaniom stojącym przed absolwentami KPOP w działaniach bojowych oraz nie stanowią istotnych trudności w ich opanowaniu. Istnieją

jednak potrzeby uzupełnienia treści zagadnieniami dotyczącymi: zasad wykorzystania artylerii, czołgów i środków OPL w walce; materiałowo-technicznego zabezpieczenia działań bojowych; zasad działania oddziałów wydzielonych i taktycznych desantów na śmigłowcach. Powyższe zagadnienia korespondują z zadaniami aparatu partyjno-politycznego w walce oraz wynikają z potrzeb sprawnej realizacji zadań przez absolwentów KPOP w jednostkach wojskowych.

Właściwie są ukształtowane formy i metody nauczania, lecz dalszego doskonalenia wymaga praca w Kole Naukowym oraz przewartościowanie zajęć seminaryjnych /chodzi tu o położenie większego nacisku na dyskusję i wymianę doświadczeń przez słuchaczy/.

Uzyskane oceny ze szkolenia taktycznego przez słuchaczy w latach 1977-1981 w CSOP wskazują, że cele szkoleniowe są osiągnięte planowo i systematycznie, a skrócenie czasokresu szkolenia nie wpłynęło na obniżenie oceny uzyskanej przez absolwentów wiedzy taktycznej w CSOP. Ocena wyrażona przez przełożonych absolwentów KPOP w jednostkach wojskowych na temat przydatności wiedzy taktycznej zdobytej przez ich podwładnych w CSOP jest pozytywna i świadczy o dobrej skuteczności szkolenia taktycznego.

Z przeprowadzonych badań wynika, że mimo zmiany czasokresu szkolenia KPOP w CSOP / z dziesięciu miesięcy do sześciu miesięcy/ w szkoleniu taktycznym uzyskane dobre efekty w zakresie pozyskania przez

słuchaczy wiedzy taktycznej niezbędnej absolwentowi do zajęcia stanowisk w aparacie partyjno-politycznym szczebla batalionu oraz podwyższenia swoich kwalifikacji z taktyki ogólnej i taktyki rodzajów wojsk. Uzupełnienie treści szkolenia taktycznego o proponowane zagadnienia poszerzy wiedzę taktyczną u słuchaczy niezbędną w rozwiązywaniu zadań stojących przed nimi w jednostkach wojskowych.

3. Szkolenie taktyczne podchorążych SOR i SPR w świetle badań.

Do SOR /SPR/ w CSOP są kierowni przez WKU absolwenci cywilnych uczelni wyższych celem odbycia kolejnego etapu zasadniczej służby wojskowej. W CSOP w latach 1977-1981 reprezentowali oni około 40 różnych kierunków studiów np.: ekonomiczne, humanistyczne, matematyczno-przyrodnicze, techniczne, pedagogiczne, turystykę i kulturę fizyczną. Ankietowani w latach 1977-1981 podchorążowie^{9/} na SOR /SPR/ zostali skierowani w wyniku: własnych starań - 380 podchorążych; decyzji WKU przy obojętnej postawie własnej - 54 podchorążych; decyzji WKU wbrew chęciom własnym - 6 podchorążych. Z powyższych danych wynika, że podchorążowie w przeważającej większości świadomie pragnęli zostać oficerami rezerwy aparatu partyjno-politycznego wojska.

---

9 / Ankietowaniu zostało poddanych 440 podchorążych.

Na pytanie: "jaką zaprezentują postawę wobec szkolenia w tym taktycznego"? dominująca grupa, bo 423 respondentów, zadeklarowała pełne zaangażowanie w naukę a 16 zadeklarowało zaangażowanie w takim zakresie, aby nie mieć do nich pretensji - chcą w spokoju odbyć obowiązek służby wojskowej. Z udzielonych odpowiedzi można wnioskować, że do szkolenia podchorążowie byli nastawieni pozytywnie.

Treści szkolenia taktycznego przeznaczone do oceny obejmują lata 1977-1981 i ujęte są w dwóch programach szkolenia: pierwszy dotyczy szkolenia podchorążych SOR /lata 1977-1980/; drugi dotyczy słusznego szkolenia podchorążych SPR i obowiązuje od 1981 roku.

Badani w latach 1977-1980 podchorążowie SOR pozytywnie oceniają treści szkolenia taktycznego. Czterdziestu dziewięciu respondentów ocenia treści szkolenia taktycznego na ocenę bardzo dobrą, 261 na ocenę dobrą, 5 na ocenę dostateczną, a 7 nie udzieliło zdecydowanej odpowiedzi. Z badań wynika, że z treściami szkolenia taktycznego /załącznik nr 5/ prezentowanymi na SOR, podchorążowie nie spotkali się w studium wojskowym w uczelniach cywilnych. Z obliczonych z opinii podchorążych wskaźników wcześniejszej znajomości treści programu wynika /przy maksymalnej wartości wskaźnika 3.00/, że w stopniu najniższym znane były treści szkolenia bojowego - $Wz = 0,76$, szkolenia specjalistycznego - $Wz = 1,67$ i szkolenia ideowo-politycznego - $Wz = 2,16$. Podczas odbywania praktyk w jednostkach wojskowych podchorążowie

podtrzymali pozytywną ocenę treści szkolenia taktycznego. Na kontrolowanych 270 podchorążych udzielono 115 ocen bardzo dobrych, 142 oceny dobre a 13 podchorążych uznało, że nie mają sprecyzowanej oceny ze względu na brak kontaktu ze szkoleniem taktycznym. Przełożeni /w jednostkach wojskowych/ kontrolowanych podchorążych oceniają wiedzę teoretyczną podchorążych za wystarczającą dla zastępcy dowódcy kompanii d/s politycznych /instruktora politycznego batalionu/. Podczas ćwiczeń taktycznych /kompanii - batalionu/ podchorążowie prezentują dobrą znajomość zasad planowania, organizacji i prowadzenia działań bojowych. Dobrze znają sprzęt i uzbrojenie wojsk własnych i nieprzyjaciela. Zadawalająco wykonują zadania w zakresie dowodzenia plutonem - kompanią w działaniach bojowych /na 87 podchorążych mających możliwość dowodzić plutonem podczas natarcia i obrony - 43 otrzymało oceny dobre, 42 oceny dostateczne a dwóch oceny niedostateczne; na 23 podchorążych dowodzących kompanią zmechanizowaną w walce - 13 otrzymało ocenę dobrą, 9 ocenę dostateczną, a 1 ocenę niedostateczną/. Do słabiej opanowanych zagadnień należy: precyzowanie zamiaru walki; zasady wykorzystania artylerii, czołgów i środków OPL w działaniach bojowych kompanii. Opanowanie treści szkolenia taktycznego nie stanowiło dla podchorążych istotnych trudności. Ogólna wartość wskaźnika stopnia trudności dla podchorążych SOR wynosi $Wst = 1,09$ /przy maksymalnej wartości wskaźnika 3.00/. Największe trudności /zdaniem respondentów SOR/ występo-

wały w związku z opanowaniem zagadnień dotyczących podejmowania decyzji i wykorzystania środków przydzielonych. Problemy w opanowaniu tych zagadnień uzasadniają: brakiem literatury /19%/, brakami w metodyce prowadzenia zajęć /7%/, brakiem czasu na naukę własną /44%/, łącznie wszystkimi trzema wymienionymi przyczynami /30%/.

Badani w 1981 roku podchorążowie na trzech turnusach SPR - oceniają początkowo treści szkolenia taktycznego jako adekwatne do celów jakie stoją przed szkoleniem taktycznym /patrz właściwości szkolenia taktycznego - rozdział III/. Podczas kontroli odbywania praktyk w jednostkach wojskowych podchorążowie negatywnie oceniają treści szkolenia taktycznego w SPR, uznając je za zbyt zawężone i bardzo mało przydatne w pracy zastępcy dowódcy kompanii d/s politycznych /na 97 kontrolowanych podchorążych - 89 uznało treści szkolenia taktycznego przyjęte w SPR w CSOP za nieprzydatne w ich dalszej służbie wojskowej a 8 stwierdziło, że treści szkolenia taktycznego są im obojętne. Opanowanie obowiązujących treści szkolenia taktycznego przez podchorążych SPR nie stanowiło żadnych trudności. Ogólna wartość wskaźnika stopnia trudności Wst - 0,16 /przy maksymalnej wartości wskaźnika 3.00/. Kadra jednostek wojskowych, w których podchorążowie odbywają praktykę, nisko ocenia treści szkolenia taktycznego przyjęte w SPR uznając je, dla podchorążych aparatu partyjno-politycznego, za bardzo mało przydatne w działaniach bojowych. Aktualni absolwenci SPR w CSOP nie posiadają podstaw teoretycznych do dowodzenia, organizacji

walki, słabo znają sprzęt i uzbrojenie wojsk własnych i nieprzyjaciela. To niedoszkolenie taktyczne znacznie utrudnia im kontakt codzienny z żołnierzami kompanii - plutonu oraz organizację pracy partyjno-politycznej podczas ćwiczeń taktycznych. Sugeruję, aby zmienić treści szkolenia taktycznego, poszerzając je o zagadnienia: organizacji działań bojowych; metodologii pracy dowódcy plutonu - kompanii podczas wypracowywania decyzji do nowych działań bojowych; technik. sprzętu i uzbrojenia wojsk własnych i nieprzyjaciela.

W ocenie wykładowców /Cyklu TOiRW, Cyklu TIMPPP/ treści szkolenia taktycznego przyjęte dla podchorążych SOR były właściwe i dawały dobre podstawy do realizacji zadań partyjno-politycznych w działaniach bojowych. Zmiana treści szkolenia taktycznego dla podchorążych SPR w 1981 roku /związana z przejściem SOR na SPR/ spowodowała zdaniem wykładowców zawężenie zakresu szkolenia taktycznego, co rzutuje na realność organizacji pracy partyjno-politycznej w działaniach bojowych. Ponadto przyjęte treści szkolenia taktycznego nie korespondują z obowiązkami i zadaniami stojącymi przed kadrą aparatu partyjno-politycznego w walce.

W ocenie skuteczności stosowanych form nauczania w szkoleniu taktycznym podchorążych SOR respondenci najwyżej oceniają obóz szkoleniowy $Ws = 2,76$ /Przy maksymalnej wartości współczynnika 3.00/. Ocenie tej towarzyszą uwagi o atrakcyjności i dużym uprządkowaniu ćwiczeń poligonowych.

W opiniach respondentów "...jest to szkoła życia żołnierskiego, którą powinien odbyć każdy podchorąży /student/". Inne stosowane formy szkolenia taktycznego uzyskały wartości: ćwiczenia Ws = 2,16; samodzielna praca Ws = 1,57; wykłady Ws = 1,47; konsultacje Ws=1,38; seminaria Ws = 1,16; praca w Kole Naukowym Ws = 0,76. Dużo krytycznych opinii dotyczy pracy Koła Naukowego i zajęć seminaryjnych. Respondenci uważają, że w pracy "Koła Naukowego" jest widoczny przerost dydaktycznego charakteru jego pracy oraz małe zainteresowanie i popularyzowanie tej formy nauczania przez wykładowców. Zajęcia seminaryjne są jednoznacznie klasyfikowane jako repetytoria.

Respondenci z SPR hierarchizują formy szkolenia taktycznego, jako najbardziej skuteczną oceniają ćwiczenia Ws = 2,34 a dla innych nadają następujące wartości: praca w Kole Naukowym Ws = 1,36; konsultacje Ws = 1,17; wykłady Ws = 0,98; samodzielna praca Ws = 0,93. W uwagach respondenci wskazują na konieczność przewartościowania ćwiczeń praktycznych /musztrę bojową/ na korzyść ćwiczeń grupowych, uczących dowodzenia drużyną - plutonem - kompanią. Niska ocena wykładów i samodzielnej pracy jako formy nauczania w szkoleniu taktycznym jest wynikiem tego, że wykład w całości szkolenia taktycznego występuje tylko jeden raz a ćwiczenia taktyczne prowadzą się do zajęć z musztry bojowej w terenie. Zdaniem podchorążych nie ma potrzeby samodzielnej pracy po zajęciach.

Uwzględniając obowiązujące treści szkolenia taktycznego podchorążych SPR, respondenci postulują zaktywizowanie pracy pozalekcyjnej. W ich opiniach winna ona być terenem intensywnych ćwiczeń wdrażających do przyszłej pracy w jednostkach wojskowych i tym samym pozostawać w ścisłym związku merytorycznym, i czasowym z tokiem szkolenia programowego. Wyrazem praktycznego poparcia dla tej propozycji jest wzrost zainteresowania pracą w Kole Naukowym oraz ciąg spotkań podchorążych /z każdego turnusu uczestniczy 60-70% podchorążych/ z wykładowcami taktyki ogólnej i taktyki rodzajów wojsk na tematy polityczno-militarne, techniki wojskowej, armii obcych itp.

W realizacji treści szkolenia taktycznego zdecydowanie dominują /zdaniem respondentów/ metody nauczania praktyczne. Wskaźnik częstotliwości ich stosowania osiągnął wartość $W_m = 2,65$, dla metod poglądowych wynosi $W_m = 1,48$, aktywizujących $W_m = 1,16$ i słownych $W_m = 0,97$. /Przy maksymalnej wartości wskaźnika 3.00/. Stan ten wskazuje, że stosowane w szkoleniu taktycznym podchorążych SOR i SPR metody nauczania, stawiały na praktyczne umiejętności prowadzenia walki. Zdaniem 92% respondentów stosowane metody nauczania są właściwe w kontekście treści i celów szkolenia taktycznego.

Przyjęte treści, formy i metody nauczania w szkoleniu taktycznym wpływają na to, że podstawowym i często jedynym materiałem, z którego korzystają podchorążowie w toku szkolenia, są notatki z zajęć.

Wskaźnik częstotliwości ich wykorzystania osiągnął wartość $Wz = 2,97$ /Przy maksymalnej wartości 3.00/. Częstość wykorzystania literatury obowiązkowej wynosi $Wz = 1,28$; literatury nieobowiązkowej $Wz = 0,53$, artykułów z czasopism /PWL, MW, TMW, WPZ/ $Wz = 0,17$ oraz samodzielne wyszukiwanie literatury $Wz = 0,23$. W opiniach opisowych respondenci stwierdzają, że zbyt mała wymagalność znajomości teorii taktyki ogólnej jest przyczyną ograniczenia się do korzystania z notatek osobistych. Dziewięćdziesiąt sześć procent respondentów uważa, że można było uzyskać ocenę pozytywną korzystając wyłącznie z notatek sporządzonych w toku zajęć lub po zajęciach.

Uzyskane przez podchorążych SOR i SPR w latach 1977-1981 oceny - pozwalają skonstatować, że zaangażowanie podchorążych, ich postawa wobec szkolenia była dobra, co pozwalało uzyskać dobre wyniki szkoleniowe.

Tab. 3.

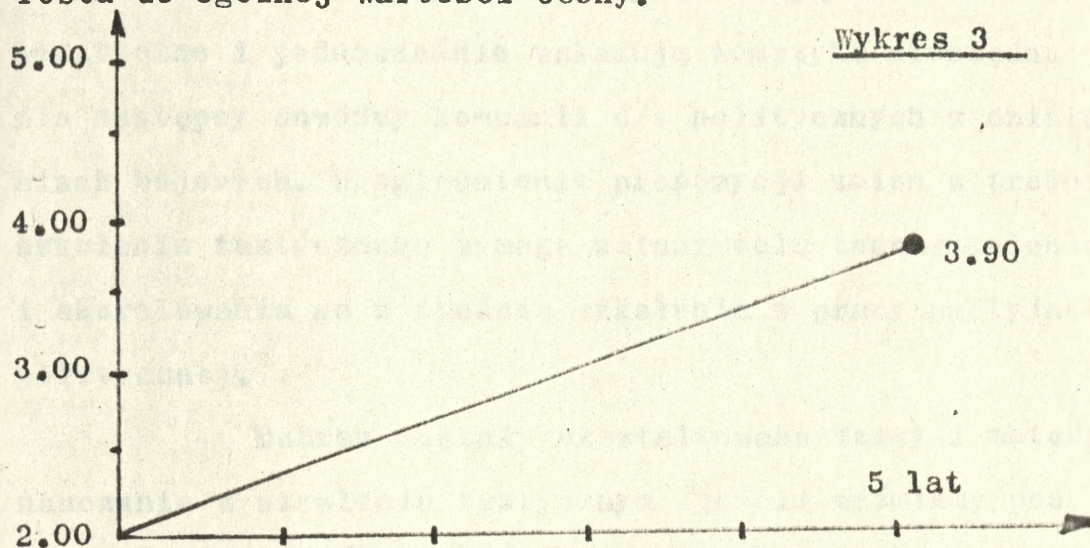
Na każdym turnusie następował systematyczny przyrost wiedzy taktycznej a zarówno oceny końcowe wykładowców, komisji egzaminacyjnej i samooceny są niemal tożsame. Podobnie jak w przypadku kursów zawodowych, szkolenie taktyczne miało istotny wpływ na osiągnięcie celu głównego jaki stał przed szkoleniem podchorążych w SOR i SPR. Uwzględniając uzyskane oceny i opinie dowódców jednostek i przełożonych absolwentów SOR w jednostkach wojskowych, skuteczność szkolenia taktycznego przedstawiona może być na wykresie i w postaci krzywej wynikającej tendencji

Tab. 3

Rok Turnus	1977		1978		1979		1980			1981			Ocena średnia za 5 lat
	1977		1978		1979		1980			1981			
	I	II	I	II	I	II	I	II	I	II	III		
1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2	3,52	3,62	3,49	3,70	3,59	3,62	3,53	3,61	3,48	3,35	3,39	3,53	
3	3,92	3,78	3,82	3,92	3,98	4,00	3,76	3,75	3,86	3,76	3,69	3,84	
4	3,64	3,60	3,97	3,87	3,90	3,97	3,80	3,82	4,05	3,98	3,42	3,86	
5	4,08	3,90	3,74	4,15	3,92	4,05	3,89	3,97	3,72	3,81	3,77	3,90	
6	4,21	4,15	4,09	4,28	4,18	4,08	3,92	4,05	4,05	4,07	3,70	4,07	

10 / W tabeli nie przedstawiono ocen pod pozycją 1 - ponieważ po kilku sprawdzianach wiedzy taktycznej przed rozpoczęciem szkolenia, gdzie uzyskano tylko oceny niedostateczne, zrezygnowano z dalszych sprawdzianów i przyjęto ocenę 2.00.

rostu do ogólnej wartości oceny.

Z przeprowadzonych badań wynika, że w latach 1977-1981 podchorążowie SOR i SPR posiadali dobre przygotowanie ogólne i prezentowali dobrą postawę wobec szkolenia w wojsku.

Przyjęte treści szkolenia taktycznego dla podchorążych SOR pozostawały w sprzężeniu zwrotnym z treścią szkolenia z pracy partyjno-politycznej i zawierały problematykę niezbędną zastępcy dowódcy kompanii d/s politycznych w działaniach bojowych, a ich opanowanie nie stanowiło większych trudności.

Uzyskany poziom wiedzy taktycznej był wystarczający dla sprawnej realizacji zadań podczas praktyk w jednostkach wojskowych.

Przyjęte treści szkolenia taktycznego dla podchorążych SPR nie są skorelowane z zakresem szkolenia z pracy partyjno-politycznej i zawierają jedynie problematykę działania pojedynczego żołnierza na polu walki. Uzyskana wiedza taktyczna przez podchorążych SPR podczas szkolenia w CSOP jest nisko oceniana przez ich przełożonych

w jednostkach wojskowych, którzy wskazują na duże luki tematyczne i jednocześnie wskazują tematykę niezbędną dla zastępcy dowódcy kompanii d/s politycznych w działaniach bojowych. Uwzględnienie propozycji zmian w treści szkolenia taktycznego wymaga zmiany celu tego szkolenia i skorelowania go z treścią szkolenia z pracy partyjno-politycznej.

Dobrze zostały ukształtowane formy i metody nauczania w szkoleniu taktycznym /jeżeli weźmiemy pod uwagę obowiązujące cele i treści szkolenia taktycznego podchorążych SOR i SPR/. Doskonalenia wymagają ćwiczenia, które powinny łączyć elementy ćwiczeń grupowych i musztrę bojową. W większym stopniu godziłoby to szkolenie praktyczne z elementami nauki organizacji i prowadzenia walki przez drużynę - pluton - kompanię.

Uzyskane w latach 1977-1981 oceny ze szkolenia taktycznego w CSOP wskazują, że założone cele szkoleniowe są osiągnięte planowo i systematycznie. Wyrażane oceny przez przełożonych absolwentów SOR i SPR w jednostkach wojskowych dowodzą, że skuteczność szkolenia taktycznego podchorążych SOR była wyższa niż podchorążych SPR i umożliwia osiągnięcie celu jaki stał przed podchorążymi w jednostkach wojskowych tj. praktyczne przygotowanie rezerw osobowych aparatu partyjno-politycznego szczebla kompanii do realizacji zadań w czasie ćwiczeń i działań bojowych. Mimo, że w ocenie kadry dydaktycznej CSOP cele szkolenia taktycznego podchorążych SPR zostały osiągnięte w stopniu

zadowolającym, to w ocenie kadry z jednostek wojskowych skuteczność tego szkolenia dla potrzeb wojska jest niezadowolająca.

Przeprowadzone badania prowadzą do konkluzji, że cele i przyjęte treści w szkoleniu taktycznym podchorążych SPR nie stwarzają możliwości zdobycia przez nich wiedzy taktycznej umożliwiającej im dobrą realizację zadań pracy partyjno-politycznej w działaniach bojowych.

4. Szkolenie taktyczne słuchaczy KPOR w świetle badań.

Na KPOR w CSOP kierowni są oficerowie i podchorążowie absolwenci SOR i SPR wojsk lądowych różnych specjalności. W latach 1977-1980 /w 1981 roku nie funkcjonował KPOR w CSOP/ na 255 ankietowanych słuchaczy,^{11/} wszyscy oświadczyli, że na szkolenie w CSOP zostali skierowani przez WКУ, po uprzednio przeprowadzonej rozmowie i zmianie przydziału mobilizacyjnego. Dominująca grupa, bo 247 respondentów zadeklarowała pełne zaangażowanie w nauce, 3 zadeklarowało zaangażowanie w nauce w takim zakresie, aby nie było do nich pretensji oraz 5 nie udzieliło jednoznacznej odpowiedzi. Z powyższego wynika, że postawa słuchaczy sprzyjała dobrej atmosferze szkolenia.

Treści szkolenia taktycznego przyjęte na KPOR badani słuchacze oceniają pozytywnie: 51 ocenia je na

---

^{11/} W latach 1977-1980 objęto badaniami 15 plutonów KPOR w każdym plutonie po 17 słuchaczy.

ocenę bardzo dobrą, 197 na ocenę dobrą, 2 na ocenę dostateczną a w 5 przypadkach nie udzielono zdecydowanej odpowiedzi. Większość respondentów uważa, że prezentowane na KPOR treści szkolenia taktycznego nie były im wcześniej znane. 41% ankietowanych podaje, że w czasie szkolenia w SOR i w okresie praktyki w jednostkach wojskowych, spotykali się z podobnymi zagadnieniami taktycznymi, ale uważali, że są one zbyt cenne w pracy cywilnej i nie starali się ich przyswoić na trwałe. Z obliczonych z opinii słuchaczy wskaźników wcześniejszej znajomości treści programu szkolenia wynika, że w stopniu najniższym znane były treści szkolenia bojowego - $Wz = 0,57$, szkolenia specjalistycznego - $Wz = 0,87$ oraz szkolenia ideowo-politycznego $Wz = 1,59$ /przy maksymalnej wartości wskaźnika 3.00/. Opanowanie treści szkolenia taktycznego nie stanowiło dla słuchaczy istotnych trudności; wartość wskaźnika stopnia trudności wynosi $Wst = 1,42$. /przy maksymalnej wartości wskaźnika 3.00/. Największe trudności występowały w zagadnieniach dotyczących: nanoszenia sytuacji taktycznej na mapę; precyzowanie zamiaru; wykorzystania środków przydzielonych na polu walki. Trudności w opanowaniu tych zagadnień uzasadniali: brakiem literatury /17%/, brakiem w metodyce nauczania /3%/, brakiem czasu na naukę własną /51%/, łącznie wszystkimi trzema wymienionymi przyczynami /29%/. Praktyczna przydatność wiedzy taktycznej w rozwiązywaniu problemów pracy partyjno-politycznej jest przez 96% respondentów uznana jako bardzo potrzebna. Przeprowadzony wywiad z 53 absolwentami KPOR i ich przełożonymi w

jednostkach wojskowych, którzy uczestniczyli w ćwiczeniach taktycznych w jednostkach wojskowych, pozwala wnioskować, że zakres szkolenia taktycznego na KPOR jest wystarczający a wiedza taktyczna zdobyta przez nich w CSOP jest im podczas ćwiczeń bardzo przydatna.^{12/}

Pozytywnie, wiedzę i umiejętności taktyczne nabyte w CSOP ocenili również przełożeni absolwentów KPOR w jednostkach wojskowych. Wyrażają oni pogląd, że jest ona wystarczająca i absolwenci są dobrze przygotowani do organizacji pracy partyjno-politycznej w działaniach bojowych oraz są zdolni dowodzić w czasie ich trwania plutonem - kompanią.

W ocenie wykładowców /Cyklu TOiRW i Cyklu TIMPPP/ przyjęte treści szkolenia taktycznego są właściwe i stwarzają dobre możliwości przygotowania absolwentów KPOR pod względem taktycznym do pracy na stanowisku zastępcy dowódcy kompanii d/s politycznych. Ich zdaniem tematyka zajęć w pełni ujmuje problematykę zadań jakie stoją przed kadrą aparatu partyjno-politycznego w działaniach bojowych.

Oceniając stosowane formy nauczania w szkoleniu taktycznym respondenci najwyższej oceniają ćwiczenia w terenie. Zwracają przy tym uwagę, że właściwie wtedy uwiadacznia się integrująca rola taktyki ogólnej w stosunku

---

12 / 47 uznało, że wiedza taktyczna zdobyta w CSOP jest zupełnie wystarczająca i bardzo przydatna w ćwiczeniach, a 6 ze wystarczająca.

do taktyki rodzajów wojsk i służb oraz pracy partyjno-politycznej w działaniach bojowych. Wyliczone z ich opinii wskaźniki skuteczności stosowania poszczególnych form przedstawiają się następująco /Wartość wskaźnika ograniczają granice liczb 0-3/: ćwiczenia $W_s = 2,58$; wykłady $W_s = 1,67$; konsultacje $W_s = 1,47$; samodzielna praca $W_s = 0,83$; praca w Kole Naukowym $W_s = 0,16$. Z osobistych doświadczeń w realizacji procesu dydaktycznego na KPOR^{13/} wnioskuję, że słuchacze chętniej korzystają z konsultacji z wykładowcą niż samodzielnie szukają rozwiązań, tłumacząc, że decyduje o tym krótki okres szkolenia oraz przeciążenie zadaniami z przedmiotów polityczno-społecznych. Rzutuje to również na małą aktywność w pracy Koła Naukowego.

Z oceny stosowanych metod nauczania wynika, że w szkoleniu taktycznym słuchaczy KPOR zdecydowanie dominują metody słowne. Wskaźnik częstotliwości ich stosowania osiągnął wartość $W_m = 2,16$, dla metod praktycznych $W_m = 2,06$, poglądowych $W_m = 1,97$ oraz aktywizujących $W_m = 0,97$. /Przy maksymalnej wartości wskaźnika 3.00/. Zdaniem 67% respondentów zastosowanie metod słownych, praktycznych i poglądowych jest wystarczające do osiągnięcia celu szkolenia taktycznego: 31% sugeruje, że zwrócenie większej uwagi na metody aktywizujące spowoduje zwiększenie zainteresowania słuchaczy takimi formami nauczania jak: samodzielna praca oraz praca w Kole Naukowym;

---

13 / Autor osobiście w tym okresie czasu realizował szkolenie taktyczne na KPOR.

2% respondentów nie przedstawiło konkretnych propozycji.

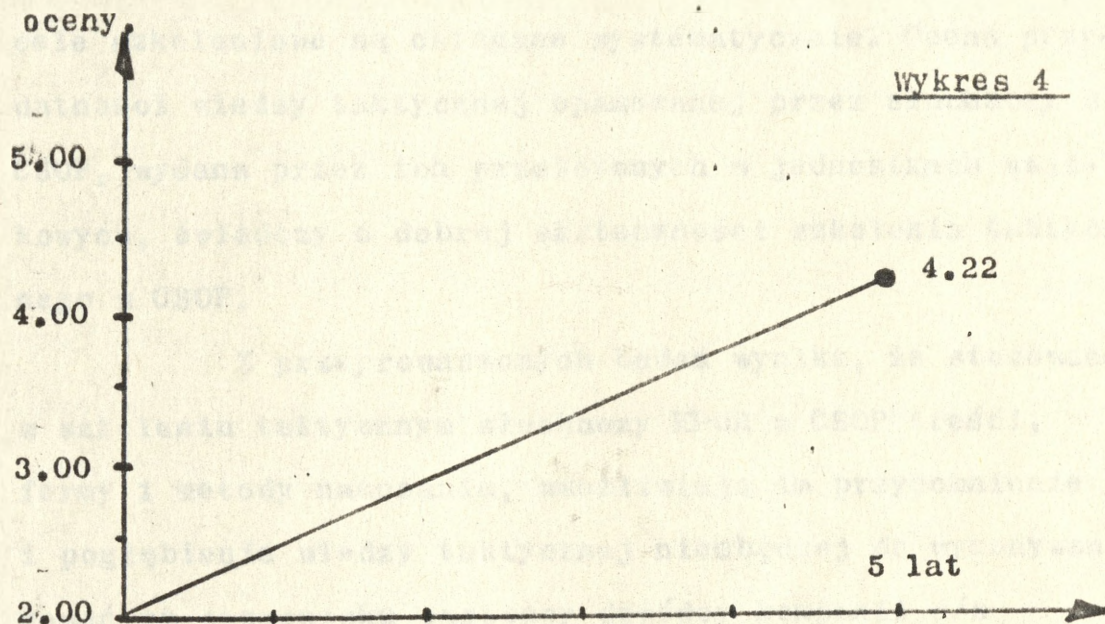
Z przeprowadzonych badań wynika, że podstawowym materiałem, z którego korzystają słuchacze w szkoleniu taktycznym są notatki osobiste. Wskaźniki częstotliwości ich wykorzystania wynosi $Wz = 2,53$, literatury obowiązkowej już tylko $Wz = 1,16$, literatury nieobowiązkowej $Wz = 0,54$, artykułów z czasopism /PWL, MW, WPZ/ $Wz = 0,21$, samodzielne wyszukiwanie literatury $Wz = 0,17$ /Wartość wskaźnika ograniczają granice liczb 0-3/. Uwagi przedstawione w opiniach opisowych są na ogół zbieżne z uwagami respondentów ze SOR /SPR/, a 98% respondentów KPOR ocenia, że można było uzyskać ocenę pozytywną wyłącznie w oparciu o notatki osobiste wykonane w toku zajęć. Świadczy to o małej wymagalności wykładowców oraz pokazuje, że informacje przekazywane na wykładach były pełne i wystarczające dla rozwiązywania zadań w ćwiczeniach. W ocenie wykładowców jest to konieczne przy krótkoterminowych kursach. Opinię powyższą potwierdzają wykładowcy prowadzący zajęcia ze słuchaczami kursów krótkoterminowych w WSOWChem i WSOWRIA.

Uzyskane oceny w latach 1977 - 1980 przez absolwentów KPOR tab.4 pozwalają stwierdzić, że słuchacze KPOR wykazywali duże zaangażowanie w szkoleniu taktycznym i przywiązywali dużą wagę do podniesienia swoich kwalifikacji wojskowych w tym zakresie.

Oceny przedstawione w tabeli 4 wskazują na systematyczny przyrost wiedzy u słuchaczy w toku szkolenia taktycznego.

Analizując oceny średnie za 4 letni okres badań oraz ocenę wiedzy taktycznej absolwentów KPOR przez ich przełożonych w jednostkach wojskowych, skuteczność szkolenia taktycznego można przedstawić na wykresie za pomocą krzywej wskazującej tendencje wzrostu do górnej wartości oceny.

Z przeprowadzonych badań wynika, że słuchacze KPOR prezentują dobrą postawę wobec szkolenia w CsOP.

Przyjęte treści szkolenia taktycznego pozostają w dobrej korelacji z zakresem szkolenia z pracy partyjno-politycznej i odpowiadają zadaniom stojącym przed absolwentami KPOR w jednostkach wojskowych.

Dobrze są ukształtowane formy i metody nauczania. Doskonalenia wymagają formy szkolenia taktycznego w kierunku większej preferencji samodzielnej pracy słuchaczy poprzez bardziej skuteczne stosowanie metod aktywizujących.

Zwiększy to rolę literatury, materiałów źródłowych w pozyskiwaniu wiedzy taktycznej a tym samym zmobilizuje słuchaczy do samodzielnej pracy.

Uzyskane oceny ze szkolenia taktycznego przez słuchaczy KPOR w CSOP w latach 1977-1980 wskazują, że cele szkoleniowe są osiągane systematycznie. Ocena przydatności wiedzy taktycznej opanowanej przez słuchaczy w CSOP, wydana przez ich przełożonych w jednostkach wojskowych, świadczy o dobrej skuteczności szkolenia taktycznego w CSOP.

Z przeprowadzonych badań wynika, że stosowane w szkoleniu taktycznym słuchaczy KPOR w CSOP treści, formy i metody nauczania, umożliwiają im przypomnienie i pogłębienie wiedzy taktycznej niezbędnej do wykonywania zadań na stanowisku zastępcy dowódcy kompanii d/s politycznych w działaniach bojowych.

ROZDZIAŁ III

WNIOSKI I PROPOZYCJE DOSKONALENIA TREŚCI, FORM I METOD SZKOLENIA TAKTYCZNEGO SŁUCHACZY W CSOP.

W niniejszym rozdziale przedstawione są uogólnione wnioski z przeprowadzonej analizy: genezy szkolenia taktycznego; właściwości organizacyjnych szkolenia taktycznego w CSOP; właściwości szkolenia taktycznego na poszczególnych kursach oraz badań przeprowadzonych w CSOP wśród słuchaczy i kadry dydaktycznej a także w jednostkach wojskowych wśród absolwentów CSOP i ich przełożonych. Przedstawione są także propozycje w zakresie dalszego doskonalenia treści, form i metod szkolenia taktycznego oraz zwiększenia jego skuteczności w CSOP.

1. Wnioski z badań

Obowiązki i zadania stojące przed kadrą aparatu partyjno-politycznego wojska w działaniach bojowych - zawarte w instrukcji "Zasady organizacji i prowadzenia pracy partyjno-politycznej na szczeblu taktycznym w warunkach bojowych - stawiają przed tą kadrą wymóg posiadania wiedzy taktycznej, umożliwiającą im realizację tych zadań w szkoleniu pododdziałów w czasie ćwiczeń oraz podczas prowadzenia działań bojowych. Uwzględniając zadania stojące przed CSOP w zakresie przygotowania kadr aparatu partyjno-politycznego niższych szczebli organizacyjnych wojsk lądowych, na szkoleniu taktycznym spoczywa obowiązek wyposażenia absolwentów kursów zawodowych i rezerw osobowych

w wiedzę taktyczną umożliwiającą im realizację zadań partyjno-politycznych w działaniach bojowych pułku-batalionu-kompanii. W związku z czym zakres szkolenia taktycznego powinien pozostawać w sprzężeniu zwrotnym z zakresem szkolenia z pracy partyjno-politycznej. Wnioski historyczne, zadania stojące przed oficerami politycznymi w działaniach bojowych, wnioski z ćwiczeń w jednostkach wojskowych wskazują, że obok szerokiej wiedzy teoretycznej, kadra aparatu partyjno-politycznego szczebla pułk - kompania winna posiadać umiejętności organizacji i prowadzenia walki w różnych sytuacjach bojowych.

Szkolenie taktyczne w CSOP zorganizowane jest zgodnie z obowiązującymi dokumentami normatywnymi, których główną pozycję stanowi "Instrukcja o organizacji procesu kształcenia w szkołach i ośrodkach wojskowego szkolnictwa zawodowego" część I i II". Opracowane programy szkolenia poszczególnych kursów ujmują treści szkolenia taktycznego pozostające w sprzężeniu zwrotnym z zakresem szkolenia z pracy partyjno-politycznej za wyjątkiem SPR, gdzie zakres szkolenia partyjno-politycznego jest szerszy /obejmuje działanie zastępcy dowódcy kompanii d/s politycznych/ od zakresu szkolenia taktycznego /obejmującego działanie pojedynczego żołnierza na polu walki/. Przyjęte formy i metody nauczania, posiadana baza szkoleniowa, struktura organizacji wewnętrznej Cyklu TOIRW, doświadczenie kadry dydaktycznej i system jej doskonalenia stwarzają dobre warunki dla przekazania słuchaczom wiedzy taktycznej potrzebnej do realizacji zadań partyjno-politycznych w działaniach bojowych.

Stosunkowo niskie obciążenie dydaktyczne kadry Cyklu TOiRW stwarza rezerwy dydaktyczne, które mogą być wykorzystane w kierunku doskonalenia jakości i skuteczności szkolenia taktycznego w CSOP.

Analiza właściwości szkolenia taktycznego na poszczególnych kursach oraz struktura organizacyjna kursów wskazuje, że przyjęte cele szkoleniowe w zakresie szkolenia taktycznego korespondują z celami szkolenia pracy partyjno-politycznej. Treści szkolenia taktycznego uwzględniają główne zadania stojące przed kadrami aparatu partyjno-politycznego w działaniach bojowych. Uwidacznia się jednak brak w treściach szerszego spojrzenia teoretycznego, praktycznego na zagadnienia dotyczące: zasad wykorzystania artylerii, czołgów, środków ppanc i OPL w walce, materiałowo-technicznego zabezpieczenia działań bojowych, zasad wykorzystania i działania OW i taktycznych desantów śmigłowcowych.

Stany liczebne grup szkoleniowych wskazują na istniejący problem wykorzystania rezerw dydaktycznych tkwiących w Cyklu TOiRW, które należy wykorzystać w osiąganiu celów w ćwiczeniach grupowych i zajęciach seminaryjnych planując po dwóch wykładówców na jedno zajęcie. W wyniku podziału grupy szkoleniowej na dwa zespoły zwiększy się aktywność słuchaczy na zajęciach, a także obciążenie dydaktyczne kadry Cyklu TOiRW.

Przeprowadzone badania wśród słuchaczy, wykładówców, absolwentów i kadry jednostek wojskowych wojsk lądowych ukazują obraz skuteczności szkolenia

taktycznego w CSOP oraz kierunki doskonalenia jego treści, form i metod nauczania.

Mimo, że odbywający przeszkolenie w CSOP w latach 1977-1981 oficerowie i podchorążowie nie wszyscy skierowani byli na nie w wyniku własnych starań, to wszyscy posiadali dobre walory psychofizyczne i umysłowe do pogłębienia swej wiedzy oraz prezentowali pozytywne postawy wobec szkolenia w tym szkolenia taktycznego.

Przyjęte w tym okresie treści szkolenia taktycznego zawierają podstawową problematykę taktyczną niezbędną dla absolwenta CSOP /za wyjątkiem SPR/ pracownika aparatu partyjno-politycznego wojska szczebla pułk-batalion-kompania. Wartość wskaźnika wcześniejszej znajomości tej treści /Wz = 1,21/ dowodzi, że były one mniej znane dla słuchaczy /przed przystąpieniem do szkolenia/ niż treści szkolenia specjalistycznego czy ideowo-politycznego /Wz dla treści szkolenia specjalistycznego równa się 1,52 a szkolenia ideowo-politycznego 2,11; przy maksymalnej wartości wskaźnika 3.00/.

Potrzeby wynikające z realizacji zadań w jednostkach wojskowych wskazują na konieczność: dokonania uzupełnień w treściach szkolenia taktycznego słuchaczy WKDO, KPOP i KPOR, poprzez wprowadzenie zagadnień dotyczących: zasad wykorzystania artylerii, czołgów i środków ppanc i OPL w walce; zasad materiałowo-technicznego zabezpieczenia działań bojowych; zasad wykorzystania i działania OW i taktycznych desantów śmigłowcowych;

wprowadzenia /poszerzenia/ do treści szkolenia taktycznego słuchaczy SPR zagadnień dotyczących organizacji działań bojowych, metodologii pracy dowódcy plutonu - kompanii podczas wypracowania decyzji do nowych działań, technin. sprzętu i uzbrojenia wojsk własnych i nieprzyjaciela. Opanowanie treści szkolenia taktycznego dla zdecydowanej większości szkolonych nie stanowiło trudności /Wartość wskaźnika stopnia trudności $Wst = 1,06$; przy maksymalnej wartości wskaźnika 3.00. Należy zgodzić się z opiniami respondentów, że istotną trudność w opanowaniu zagadnień dotyczących wykorzystania środków przydzielonych na polu walki /materiałowo-technicznego zabezpieczenia działań bojowych, działania OW i taktycznych desantów śmigłowcowych/ stanowi brak zajęć z tej problematyki. Respondenci postulują wprowadzenie powyższych zagadnień do treści szkolenia taktycznego.

W realizacji treści szkolenia taktycznego właściwie są ukształtowane formy nauczania, których wartość wskaźnika skuteczności stosowania wynosi dla: ćwiczeń - $Ws = 2,32$; obozu szkoleniowego - $Ws = 2,31$; samodzielnej pracy - $Ws = 1,55$; wykładu - $Ws = 1,52$; konsultacji - $Ws = 1,41$; seminariów - $Ws = 1,23$; pracy w "Kole Naukowym" - $Ws = 0,75$ /przy maksymalnej wartości wskaźnika 3.00/. Świadczy o tym, że w szkoleniu taktycznym w CSOP najbardziej preferuje się formy nauczania stawiające na praktyczną stronę procesu dydaktycznego, która w szkoleniu taktycznym najbardziej jest skuteczna. Potwierdza to opinia kadry jednostek wojskowych, które

wysoko ocenia umiejętności absolwentów WKDO, KPOP, SOR, KPOR w zakresie organizacji i prowadzenia działań bojowych na szczeblu pododdziału, uznając za wystarczający zakres umiejętności taktycznych kadry aparatu partyjno-politycznego tego szczebla dowodzenia.

Dalszego doskonalenia wymaga praca Kół Naukowych, które stanowią istotną formę poszerzenia wiedzy taktycznej wśród słuchaczy. Aby to osiągnąć należy zmienić stosunek wykładowców do tej formy nauczania.

Ich niewiara w jej skuteczność jest główną przyczyną małej aktywności słuchaczy w pracy Kół.

Przewartościowania wymagają zajęcia seminaryjne na kursach zawodowych /WKDO, KPOP/, które powinny stanowić płaszczyznę wymiany doświadczeń wyniesionych z realizacji zadań przez słuchaczy w jednostkach wojskowych.

Permutacji powinien ulec również stosunek ilości zajęć pasywnych /informacyjnych/ do zajęć aktywnych na korzyść tych drugich, celem zwiększenia aktywności słuchaczy WKDO na zajęciach taktycznych.

W toku szkolenia taktycznego największą wartość uzyskały metody praktyczne. Współczynnik częstotliwości ich stosowania - $W_m = 2,01$, dla metod słownych - $W_m = 1,79$, poglądowych - $W_m = 1,64$ i aktywizujących $W_m = 1,18$ /przy maksymalnej wartości wskaźnika 3.00/. Największą wartość wskaźnika dla metod praktycznych potwierdzana jest umiejętnościami absolwentów CSOP /za wyjątkiem SPR/ w realizacji zadań w jednostkach wojskowych, głównie podczas ćwiczeń z wojskami.

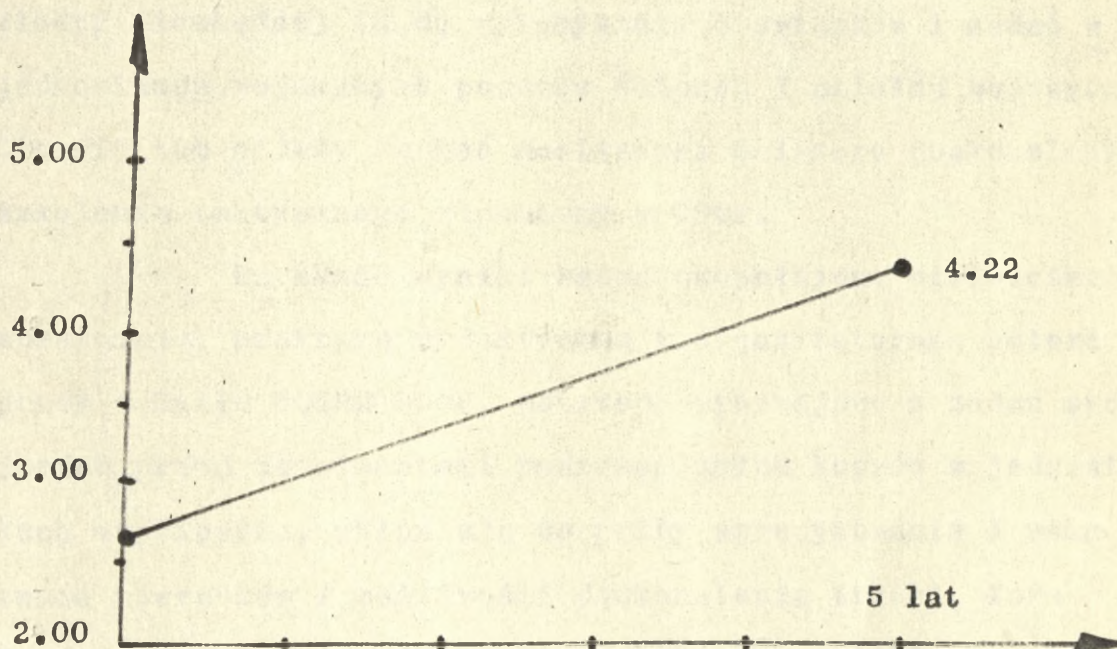
Świadczy to o tym, że kadra dydaktyczna Cyklu TOiRW uznaje szkolenie praktyczne jako najbardziej skuteczne w przekazywaniu wiedzy taktycznej. Dalszego doskonalenia wymagają metody aktywizujące i poglądowe. Większa preferencja dla tych metod może przyczynić się do bardziej skutecznego zainteresowania słuchaczy literaturą i materiałami źródłowymi.

Wykorzystanie literatury jest w szkoleniu taktycznym niezadowolające, o czym świadczy wskaźnik częstości wykorzystania w nauce własnej notatek osobistych - $Wz = 2,65$; literatury obowiązkowej - $Wz = 1,47$, literatury nieobowiązkowej - $Wz = 0,92$, artykułów z czasopism /PWL, MW, TMW, WPL/- $Wz = 0,61$, samodzielnego wyszukiwania literatury - $Wz = 0,52$. Jest to wynikiem niedocenia-
nia przez wykładowców metod aktywizujących i przekonania 69% respondentów, że ocenę pozytywną można było uzyskać korzystając tylko z notatek osobistych. Dowodzi to również tego, że słuchacze nie zdają sobie sprawy z faktu, że aby w taktyce pozyskiwana wiedza była trwała i operacyjna musi być uzupełniana samodzielnymi studiami, samodzielnym znajdowaniem rozwiązań analizowanych problemów. Jeśli nie występują te czynniki mamy do czynienia z powierzchowną i nietrwałą.

Analizując wyniki uzyskane przez słuchaczy w toku szkolenia w CSOP, można wyciągnąć wniosek, że przyrost wiedzy taktycznej u słuchaczy następował planowo i systematycznie w miarę osiągania celów szkoleniowych. Ocena wiedzy taktycznej absolwentów przez ich przełożonych w jednostkach wojskowych pod kątem jej przydatności

w realizacji zadań partyjno-politycznych, w ćwiczeniach z wojskami, świadczy o dobrej skuteczności szkolenia taktycznego w CSOP, przedstawiona na wykresie krzywa skuteczności szkolenia taktycznego wykazuje tendencje wzrostu do górnej wartości oceny. Za lata 1977-1981 przedstawia się następująco.

Wykres 1

Uzyskane wskaźniki odnośnie stosowanych treści, form i metod nauczania w szkoleniu taktycznym oraz uzyskane oceny przez słuchaczy i stopień skuteczności tego szkolenia, są wymierną wartością. Na ich podstawie można skonstatować, że cele stojące przed szkoleniem taktycznym w latach 1977 -1981 zostały osiągnięte na ocenę dobrą. Mimo dobrej skuteczności szkolenia taktycznego istnieją potencjalne możliwości i potrzeby dalszego doskonalenia treści, form i metod nauczania zarówno na kursach

zawodowych /szczególnie na WKDO/ jak i rezerw osobowych /głównie w SPR/.

Wnioski z przeprowadzonych badań wskazują, że przyjęta hipoteza główna była słuszna, ponieważ zastosowane treści szkolenia taktycznego przyjęte formy i metody nauczania taktyki w CSOP w latach 1977-1981 nie w pełni zapewniały absolwentom /głównie w SPR i WKDO/ zdobycie wiedzy niezbędnej im do wykonywania obowiązków i zadań w jednostkach wojskowych podczas ćwiczeń i działań bojowych. Głównie tam należy szukać możliwości dalszego doskonalenia szkolenia taktycznego słuchaczy w CSOP.

Uzyskane wyniki badań uzupełnione wieloletnią obserwacją, praktyką dydaktyczną i organizatorską autora pracy w Cyklu TOIRW CSOP, potrzeby wynikające z zadań stojących przed absolwentami poszczególnych kursów w jednostkach wojskowych, skłaniają do próby sprecyzowania i wskazania kierunków i możliwości doskonalenia treści, form i metod nauczania w szkoleniu taktycznym w CSOP. Uwzględniając specyfikę poszczególnych kursów i różne wyniki badań, propozycje dotyczyć będą zarówno poszczególnych kursów, jak i zawarte będą w formie syntezy ogółu szkolonych.

2. Propozycje doskonalenia treści, form i metod szkolenia taktycznego w CSOP.

Przyjęte treści szkolenia taktycznego powinny wynikać z zadań stojących przed kadrą aparatu partyjno-politycznego w działaniach bojowych i pozostawiać w sprzężeniu zwrotnym z zakresem szkolenia z pracy partyjno-politycznej.

Uwzględniając obowiązujący w CSOP zakres szkolenia z pracy partyjno-politycznej należy w szkoleniu taktycznym przyjąć zakres szkolenia dla: WKDO - pułk - batalion; KPOP - batalion - kompania; SPR - kompania - pluton; KPOR - kompania informacyjnie batalion. Przyjmując, że podstawowym szczeblem nauczania w zakresie planowania i organizacji działań bojowych będzie dla: WKDO - pułk; KPOP - batalion; SPR, KPOR - kompania. Zapoznanie się z tymi szczeblami organizacji działań bojowych da możliwość absolwentom poszczególnych kursów do umiejscowienia siebie i swoich zadań w całokształcie przygotowań do działań bojowych i określi ich możliwości do prowadzenia realnej i skutecznej pracy partyjno-politycznej w walce.

Jednym z podstawowych przedsięwzięć w pracy partyjno-politycznej w działaniach bojowych będzie bezpośrednia działalność oficerów politycznych w poszczególnych elementach ugrupowania bojowego i w najbardziej newralgicznych ogniskach walki /w grupach bojowych, elementach rozpoznania, OW, desantach taktycznych, w rejonach odpierania kontrataków... itp.^{1/}. Oficerowie polityczni będą przebywać w najtrudniejszych rejonach walki gdzie będą zachodzić gwałtowne zmiany sytuacji bojowej i nie należy wykluczać, że na pewnym etapie działań bojowych będą zobowiązani, wzorem swoich poprzedników z okresu

---

1/ "Zasady organizacji i prowadzenia pracy partyjno-politycznej na szczeblu taktycznym w warunkach bojowych"- GZP, Warszawa, 1976 r.

II wojny światowej, objąć dowodzenie określoną grupą żołnierzy lub pododdziałem.

Proponowane ujęcie zakresu szkolenia taktycznego stworzy możliwości przyjęcia celu i treści szkolenia taktycznego w kontekście przygotowania absolwentów CSOP pod względem taktycznym do realizacji zadań w jednostkach wojskowych zarówno w okresie szkolenia pododdziałów, jak i w warunkach prowadzenia działań bojowych.

Obowiązujące kadre aparatu partyjno-politycznego zadania w działaniach bojowych, wnioski i doświadczenia wynikające z okresu II wojny światowej, doświadczenia z jednostek wojskowych wskazują na potrzebę poszerzenia celów szkolenia taktycznego w CSOP, o przekazanie słuchaczom umiejętności dowodzenia pododdziałem w różnych sytuacjach bojowych.

Specyfika i zakres szkolenia taktycznego na poszczególnych kursach wymaga indywidualnego spojrzenia na prezentowane tam treści.

2.1. Wyższy Kurs Doskonalenia Oficerów

Proponuje się utrzymać dotychczasowe treści szkolenia taktycznego, wśród których należy wyeksponować trzy ćwiczenia grupowe dotyczące:

1. Wykonania marszu przez pz na dużą odległość.
2. Natarcia pz z rejonu wyjściowego położonego w głębi.
3. Obrony pz w bezpośredniej styczności z nieprzyjacielem, w których zwrócić szczególną uwagę na: orientację taktyczną,

ocenę sytuacji bojowej, podejmowanie decyzji; stawianie zadań bojowych i kierowanie walką batalionu; odpieranie kontrataków; wprowadzenie II rzutu do walki; działanie OW; działanie taktycznego desantu śmigłowcowego.

Do grupy tematów teoretycznych w tzw. "kursie wprowadzającym", /załącznik nr 2/ wprowadzić dodatkowe zajęcia na temat wykorzystania artylerii i środków przydzielonych w działaniach bojowych pułku-batalionu; materiałowo-technicznego zabezpieczenia działań bojowych pułku-batalionu oraz nanoszenia sytuacji taktycznej na mapę /

T.8 Podstawowe pojęcia taktyczne: graficzne przedstawianie ich na mapie - załącznik nr 2/. Ilość godzin wygospodarować po szczegółowym rozpracowaniu zajęć w ćwiczeniach grupowych.

Obóz szkoleniowy w CDO utrzymać w dotychczasowej formie uzgadniając /w ramach współpracy/ z Cyklem TOiRW CDO konieczność włączenia słuchaczy WKDO z CSOP do zajęć na stanowiskach oficerów ogólnowojskowych /oficerów sztabu pułku, dowódców batalionów/ celem doskonalenia problematyki taktycznej, a nie tylko planowania i organizacji pracy partyjno-politycznej. W czasie ćwiczeń stosować zamianę funkcji i stanowisk wśród ćwiczących słuchaczy, celem lepszego poznania przez nich zasad organizacji pracy sztabu i sekcji politycznej oraz pracy dowódcy batalionu w różnych sytuacjach bojowych.

99

2.2. Kurs Przekwalifikowania Oficerów Politycznych

W szkoleniu taktycznym słuchaczy KPOP proponuje się utrzymać obowiązujące treści szkolenia, uzupełniając je o zagadnienia z tematyki: wykorzystanie środków przydzielonych /wzmocnienia/ w działaniach bojowych batalionu oraz materiałowo-technicznego zabezpieczenia działań bojowych batalionu-kompanii. Powyższe tematy wprowadzić zamiast tematu 13/3 /"nanoszenie sytuacji taktycznej na mapę z założenia i olcaty"/. Przedsięwzięcie ujęte w tym temacie zalecić słuchaczom do wykonania podczas nauki własnej. Ćwiczenia grupowe poszerzyć o zagadnienia dotyczące: działania OW i taktycznego desantu śmigłowcowego.

2.3. Szkoła Podchorążych Rezerwy

Przygotowując podchorążych rezerwy do kolejnego etapu ich edukacji wojskowej jakim jest praktyka w jednostkach wojskowych. Gdzie absolwenci doskonali umiejętności prowadzenia pracy partyjno-politycznej na szczeblu kompanii-batalionu oraz kształtują odpowiedni styl i stosunek do pracy w jednostce. Uwzględniając ich opinie o treściach szkolenia taktycznego w CSOP oraz opinie ich przełożonych o ich umiejętnościach taktycznych^{2/}, w kontekście doświadczeń wynikających z okresu SOR, nasuwa się

2/ Mimo zakończenia badań w 1981 r. w stosunku do absolwentów SFR w latach 1982-83 prowadzono badania sondażowe na temat szkolenia taktycznego. Wyniki są zbieżne z opiniami z roku 1981.

propozycja sprecyzowania zarysu treści szkolenia taktycznego.

Biorąc za podstawę podziału 42 godziny szkolenia programowego proponuje się je rozdzielić następująco:

na działanie pojedynczego żołnierza na polu walki-9 godz. oraz na drużynę piechoty w działaniach bojowych -5 godz., pluton piechoty w działaniach bojowych- 5 godz., kompania piechoty w działaniach bojowych- 6 godz., teoretyczne zasady dotyczące organizacji i wyposażenia pododdziałów, zasad prowadzenia działań bojowych, wypracowania decyzji, dowodzenie plutonem w działaniach bojowych -17 godz.

W czasie nauki własnej /zorganizowanej/ nieustannie winno się doskonalić znajomość organizacji pododdziałów, danych taktyczno-technicznych sprzętu uzbrojenia, ogólnych zasad planowania i prowadzenia działań bojowych. Proponuje się następującą treść tematów:

- T-1 Działanie pojedynczego żołnierza na polu walki - 9 godz.
- T 1/1 Zachowanie się żołnierza na polu walki - 3 godz.
- T 1/2 Działanie pojedynczego żołnierza w natarciu - 3 godz.
- T 1/3 Działanie pojedynczego żołnierza w obronie - 3 godz.
- T-2 Organizacja i uzbrojenie pododdziałów /dr-bp/ WP i RFN - 3 godz.
- T-3 Ogólne zasady prowadzenia działań bojowych przez pododdziały WP i RFN - 3 godz.
- T-4 Drużyna piechoty w działaniach bojowych /dzienno-nocne/ - 5 godz.
- T-5 Pluton piechoty w działaniach bojowych /dzienno-nocne/ - 5 godz.

- T-6 Metodyka pracy dowódcy kompanii-plutonu do wypracowania decyzji do działań bojowych - 2 godz.
- T-7 Podstawowe pojęcia taktyczne i graficzne przedstawianie ich na mapie - 3 godz.
- T-8 Dowodzenie plutonu piechoty w działaniach bojowych - 6 godz.
- T-9 Kompania piechoty w działaniach bojowych /ćwiczenie grupowe z elementem praktycznego wykonania/ - 6 godz.

W zorganizowanej nauce własnej proponuje się zrealizować takie oto zakresy tematyczne:

1. Działanie żołnierza podczas alarmu w pododdziale - 3 godz.
/w 1 mc szkolenia w 1 środę tzw. dzień gotowości alarmowej/^{3/}.
2. Wyświetlenie filmów szkoleniowych
  - "Działanie pojedynczego żołnierza na polu walki" - 1 godz.
  - "Działanie szperaczy" - 1 godz.
  - "Strach jest najgorszym doradcą" - 1 godz.^{4/}
  - "Organizacja obrony przez kompanię piechoty" - 1 godz.
  - "Batalion piechoty w natarciu" - 2 godz.
3. Konkurs - Quiz ze znajomości taktyki ogólnej i taktyki rodzajów wojsk szczebla pluton - kompania - 6 godz.

Przedsięwzięcia proponowane do zrealizowania w czasie nauki własnej powinny być paralelne do zajęć programowych i stanowić w istocie element procesu ciągłości szkolenia taktycznego w SPR.

-
- 3/ Wyznaczone środy są dla podchorążych dniami samokształcenia kierowanego.
  - 4/ Film o problematyce dotyczącej uodpornienia na negatywne zjawiska współczesnego pola walki.

2.4. Kurs Przekwalifikowania Oficerów Rezerwy

Treści szkolenia taktycznego zawarte w "Programie kształcenia KPOR" proponuje się utrzymać. Należy jedynie dokonać tylko zmian poprzez wprowadzenie tematów zajęć ze sposobów wykorzystania środków przydzielonych na polu walki oraz z materiałowo-technicznego zabezpieczenia działań bojowych kompanii. Tematy te trzeba wprowadzić w miejsce tematu 10/2 /"Metoda wypracowania decyzji do obrony przez dowódcę kompanii"/, który jest podobny do T 9/5 /"Metoda pracy dowódcy kompanii nad wypracowaniem decyzji do natarcia"/ i któremu nadać można następujące brzmienie "Metoda pracy dowódcy kompanii nad wypracowaniem decyzji do nowych działań bojowych".

2.5. Formy szkolenia taktycznego

Stosowanie w CSOP formy i metody nauczania w szkoleniu taktycznym preferują szkolenie praktyczne czyli najbardziej efektywne. Istnieją jednak pewne możliwości - poprzez bardziej prężne przemyślane stosowanie form i metod nauczania - uaktywnienia słuchaczy w tym zakresie. W wyniku analizy tego procesu zarysowała się możliwość dalszych przedsięwzięć doskonalących.

Formy szkolenia taktycznego

Celem zwiększenia aktywności słuchaczy i skuteczniejszego korzystania z literatury taktycznej należy w stosowanych formach szkolenia taktycznego uwzględnić.

Proste formy szkolenia taktycznego

1. Wykład - powinien stanowić teoretyczną syntezę zasadniczych zagadnień, wskazywać kierunek dalszej pracy oraz pobudzać do twórczego myślenia i dalszego uczenia się. Należy zrezygnować z częstego stosowania wykładu konwencjonalnego w którym treść jest bezpośrednio przedstawiana przez wykładowcę w gotowej do zapamiętania postaci.
2. Repetitorium - stosowanie tej formy uwzględniać musi powtarzanie wybranych zagadnień wg określonego planu, uzupełnienie odpowiedzi słuchaczy przez wykładowcę i zadania na naukę własną /samokształcenie/.

Seminarium - jako formę szkolenia taktycznego należy stosować na kursach zawodowych i w szkoleniu doskonalącym kadrę dydaktyczną. Forma ta służy sprawdzeniu stopnia samodzielnej pracy nad zleconą do przestudiowania literaturą oraz wyrabianiu umiejętności logicznego i zwięzłego formułowania myśli z zastosowaniem zasad terminologii wojskowej. Niewątpliwie poszerza również i pogłębia opisaną wiedzę nie tylko drogą pytań i odpowiedzi lecz rzeczową i nieskrępowaną dyskusją.

Złożone formy szkolenia taktycznego

1. Ćwiczenie grupowe - w CSOP winno mieć najwyższą rangę, jako forma szkolenia taktycznego powodująca kompleksowość nauczania, zwiększająca aktywność słuchaczy na zajęciach i podczas samokształcenia oraz dająca możliwość wszechstronnego i systematycznego oceniania słuchaczy.

- Celem podwyższenia skuteczności jej stosowania, należy grupy szkoleniowe powyżej 20 słuchaczy dzielić na dwie, tak aby w grupie ćwiczącej u jednego wykładowcy nie było więcej jak 12-14 słuchaczy.
2. Ćwiczenie dowódczo-sztabowe na mapach w sali - celem zwiększenia jego skuteczności jako formy szkolenia taktycznego słuchaczy WKDO, KPOP oraz kadry dydaktycznej Cyklu TOIRW poszerzyć: o wyjazd w teren na rekonesans, stawianie zadań i kierowanie walką oraz o techniczne środki łączności.
  3. Treningi dowódczo-sztabowe - prowadzone z kadrą dydaktyczną Cyklu TOIRW, poprzedzać sprawdzianem pisemnym.
  4. Musztra bojowa - jako forma szkolenia taktycznego powinna mieć zastosowanie w szkoleniu podchorążych SPR w zajęciach z zakresu szkolenia pojedynczego żołnierza, drużyny i plutonu. W okresie szkolenia pojedynczego żołnierza, ze względu na dużą liczebność podchorążych w plutonie /ok. 25/ i brak etatowych dowódców drużyn na zajęcia planować należy po dwóch wykładowców z taktyki ogólnej.

Pomocnicze formy szkolenia taktycznego

1. Konsultacje - zrezygnować z dyżurów konsultacyjnych /2 x w tygodniu/ ze względu na ich małą skuteczność w procesie dydaktycznym, a wprowadzić obowiązek udzielania konsultacji przez wyznaczonego na prośbę słuchaczy oficera z zespołu dydaktycznego.

2. Samodzielna praca - powinna być wynikiem wymagalności wykładowców i systematycznego stawiania określonych zadań na naukę własną.
3. Praca w Kole Naukowym - nazwę Taktyczne Koło Naukowe ze względu na wygórowane sformułowanie proponuję zmienić na Koło Wiedzy Taktycznej.

Pracę słuchaczy, którzy uczestniczą w jego pracach oceniać się powinno tylko na zasadzie dobrowolnego ich udziału. Tematykę należy poszerzyć o problemy sytuacji polityczno-militarnej oraz wnioski i doświadczenia z wojen /konfliktów/ lokalnych. Ze względu na brak tej tematyki w szkoleniu słuchaczy z innych przedmiotów powinna wzrosnąć skuteczność tej formy nauczania w szkoleniu taktycznym.

4. Film szkoleniowy - projekcję filmów i dyskusję nad nimi prowadzić w ramach zorganizowanej nauki własnej jako uzupełnienie tematyki wykładu, ćwiczenia itp.

5. Konkurs Quiz - wprowadzić na SPR w ramach nauki własnej, Konkurs - quiz dotyczyłby problematyki taktycznej szczebla kompania - pluton.

Pierwsze lokaty premiować zwolnieniem z egzaminów końcowych. Powinno to zwiększyć aktywność podchorążych oraz zmobilizować ich do systematycznego korzystania z literatury taktycznej.

2.6. Metody szkolenia taktycznego

Celem zwiększenia skuteczności stosowania metod aktywizujących i poglądowych, wykładowcy muszą

ograniczyć stosowanie metod słownych i więcej stawiać na samodzielne zdobywanie wiedzy przez słuchaczy, którzy w procesie szkolenia taktycznego powinni być stroną czynną. Rola wykładowcy powinna bardziej ograniczyć się do funkcji organizatorskich, przygotowawczych, inspirowanych, katalizujących i zabezpieczających.

Do większego wykorzystania metod poglądowych istnieje możliwość rozplanowania i wykorzystania studia telewizyjnego znajdującego się w CSOP.

Skuteczność szkolenia taktycznego, która jest uwarunkowana wieloma czynnikami zależy także od innowacyjnej postawy kadry dydaktycznej wobec procesu dydaktyczno-wychowawczego.^{5/}

Uzyskanie większej efektywności szkolenia taktycznego jest uzależnione od organizacji tego szkolenia przez Cykl TOiRW oraz zaangażowania kadry w realizację procesu dydaktycznego. Istotną rolę w procesie dydaktycznym odgrywa warsztat wykładowcy. Wielostopniowa struktura szkolenia taktycznego w CSOP stwarza dogodne warunki osiągnięcia - wzorem innych uczelni wojskowych /np. ASG, WAP, CDO im. gen. Popławskiego; WSOWZmech. itp./ - jednolitego tła operacyjno_taktycznego do prowadzenia ćwiczeń grupowych /dowódczo-sztabowych/ z kadrami i słuchaczami.

Opracowanie ćwiczeń taktycznych dla słuchaczy wszystkich kursów w CSOP oraz kadry dydaktycznej Cyklu TOiRW na jednym

---

5/ J. Zakrzewski, Założenia innowacyjnej dydaktyki szkoły wojskowej, "Zeszyty Naukowe", ASG WP, 1977 r., nr 1/2.

tle taktyczno-operacyjnym, pozwoliłoby rozpracować szereg wariantów działań bojowych, rozwiązać problem łączenia elementów pracy partyjno-politycznych z zagadnieniami taktycznymi od szczebla pułku do kompanii włącznie. Umożliwiłoby to także rozwiązać problem instruktury dla wykładowców.

Przedstawione propozycje doskonalenia treści, form i metod nauczania w szkoleniu taktycznym słuchaczy w CSOP, były dyskutowane z kadrą kierowniczą i dydaktyczną CSOP. Część z nich od 1983 r. wprowadzono do praktyki. Pierwsze uwagi i spostrzeżenia są pozytywne lecz na pełną ocenę potrzeba jeszcze czasu. Inne są konsultowane i rozważane przez przełożonych. Skontentować należy jednak, że tylko od bezpośrednich organizatorów i realizatorów szkolenia taktycznego w CSOP zależy czy znajdą one zastosowanie w praktyce szkoleniowej i zaowocują wzrostem skuteczności szkolenia taktycznego w CSOP.

C Z Ę Ś Ć II

- I. Geneza szkolenia kadr aparatu partyjno-politycznego w ludowym Wojsku Polskim.
- II. Ogólna charakterystyka szkolenia taktycznego w Centrum Szkolenia Oficerów Politycznych.
- III. Właściwości szkolenia taktycznego na poszczególnych kursach w Centrum Szkolenia Oficerów Politycznych.

ROZDZIAŁ I

GENEZA SZKOLENIA KADR APARATU PARTYJNO-POLITYCZNEGO W LUDOWYM WOJSKU POLSKIM.

Powstanie ludowego Wojska Polskiego było faktem o doniosłym znaczeniu w najnowszych dziejach naszego narodu i państwa. Narodziła się armia nowego typu: armia narodu, pełniąca funkcję wobec niego służebną. Jej rodowodu należy doszukiwać się w najszczytniejszych tradycjach polskiego i międzynarodowego ruchu robotniczego oraz walk narodowowyzwoleńczych. Partia marksistowsko-leninowska powołując ludowe Wojsko Polskie stworzyła niezawodny fundament do zrealizowania wolnościowych, społecznych dążeń i aspiracji narodu.

Jednym z czynników decydujących o charakterze ludowego Wojska Polskiego, jego sile bojowej, obliczu moralnopolitycznym, sukcesach bojowych i bohaterstwie żołnierzy, była i jest działalność organizacyjna oraz polityczna aparatu partyjno-politycznego. Aparat partyjno-polityczny ludowych Sił Zbrojnych powołany został przez partię. Dlatego też dzieje aparatu politycznego są nierozzerwalnie i w sposób trwały związane z dziejami partii i ludowego Wojska Polskiego. Aparat ten realizując politykę Polskiej Partii Robotniczej, a od 15 grudnia 1948 r. Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej, ustalał kierunki, formy i treści wychowania ideowo-politycznego nowej armii.

Przed partią i jej organem w Siłach Zbrojnych stało poważne zadanie: przygotowanie kadry dla tego aparatu.

Od momentu powstania Gwardii Ludowej, Armii Ludowej i ludowego Wojska Polskiego realizowano szkolenie kadr politycznych w różnych formach i warunkach.

Okres hitlerowskiej okupacji w latach 1939-1945 był najcięższą niewolą, w jakiej znalazł się kiedykolwiek naród polski. Plany hitlerowskie stawiały na całkowite skolonizowanie Polski i fizyczne wyniszczenie narodu, uruchamiając w tym celu całą maszynę ludobójstwa i terroru. 5 stycznia 1942 roku powstaje Polska Partia Robotnicza, która organizuje Gwardię Ludową przeznaczoną do czynnej walki z okupantem. Fakt, że Gwardia Ludowa powstała z inicjatywy i pod patronatem Partii, określał z góry jej charakter i główne zadania. Ale Gwardia Ludowa nie stanowiła zamkniętej bojówki partyjnej lecz była pomyślana jako zaczątek ludowych Sił Zbrojnych. Regulamin Gwardii Ludowej stanowił: "Żołnierzem GL może być każdy Polak, mężczyzna i kobieta, niezależnie od swych przekonań politycznych, który zdaje sobie sprawę z tego, że nie można dalej trwać bezczynnie z "bronią u nogi", że bezczynność w obliczu hitlerowskich gwałtów i zbrodni, wywózek i łapanek jest zgubna dla narodu polskiego". Partyzancki charakter walki, konieczność zachowania ścisłej konspiracji, dążenie do powiązania pracy partyjnej z walką zbrojną, wszystko to zmuszało do stosowania specyficznych form walki.

Rozwój Gwardii Ludowej powodował, że w jej szeregach pojawiała się coraz więcej bezpartyjnych. Przed partią stanęło zadanie stworzenia aparatu politycznego, który będzie prowadził pracę polityczną zgodnie z jej linią i programem. Aparat polityczny noszący wówczas miano propagandowego, miał dopomóc dowódcom w wychowaniu żołnierzy w duchu bezkompromisowej walki z okupantem o Polskę bez obszarników i kapitalistów, w oparciu o przyjaźń i braterstwo z narodami Związku Radzieckiego. Trzon aparatu tworzyli członkowie Polskiej Partii Robotniczej, a każdy szef sztabu był przedstawicielem partii w danym dowództwie. Szefowie sztabów pełnili dwie funkcje - byli zastępcami dowódcy do spraw operacyjnych i do spraw politycznych. Szefom sztabów podporządkowane były wydziały propagandy, oficerowie i podoficerowie propagandowi. Aparat polityczny / propagandowy/ tworzyli więc oficerowie propagandy odpowiednich dowództw i sztabów, a którym podlegali propagandyści w drużynach i sekcjach. Istotnym problemem było teoretyczne przygotowanie propagandystów, bowiem umiejętności zdobywali już w bezpośredniej, codziennej walce z okupantem i pracy z gwardzistami. W tym celu organizowano wykłady na tematy aktualnej sytuacji polityczno-militarnej lub krótkoterminowe kursy, na których podejmowano problematykę: wychowania gwardzistów, nauczania historii Polski oraz zajmowania się szkoleniem ideowo-politycznym. Te formy szkolenia realizowano w warunkach polowych na bazie oddziałów partyzanckich lub w warunkach lokali konspiracyjnych.

Szkolenie bojowe było prowadzone dla wszystkich, wykorzystano doświadczenia i wiadomości nabyte w armii przedwrześniowej i w czasie działań partyzanckich.

Szkolenie polityczne było obok szkolenia bojowego jednym z działów szkolenia ogólnopartyzanckiego. Z czasem już w Armii Ludowej organizowano oddzielnie kursy dla oficerów i podoficerów pracujących bezpośrednio z partyzantami.

O charakterze każdej armii decyduje przede wszystkim ustrój społeczny i polityczny państwa, którego jest ona zbrojnym ramieniem. Polskie Ludowe Siły Zbrojne powstały w warunkach niezwykłych, ponieważ kraj nasz nie miał wówczas bytu państwowego. Mimo to tworzące się na terenach Związku Radzieckiego regularne formacje Wojska Polskiego, miały podobnie jak formacje Gwardii Ludowej i Armii Ludowej w kraju, wyraźnie określony charakter klasowy i sprecyzowane oblicze ideowe. Było to zasługą polskich komunistów reprezentujących Polską Partię Robotniczą, Związek Patriotów Polskich i Centralne Biuro Komunistów Polskich. Pierwsze formacje regularnych ludowych Sił Zbrojnych tworzone były w Związku Radzieckim. Całkowitą nowością w porównaniu z wojskiem polskim okresu międzywojennego był etatowy aparat polityczny, zwany tu oświatowym. Z uwagi na konieczność prowadzenia zorganizowanej pracy politycznej wśród żołnierzy mających po raz pierwszy walczyć u boku Armii Czerwonej,

aparatu taki był potrzebny. Kierownictwu politycznemu i wojskowemu tworzących się ludowych Sił Zbrojnych chodziło o to, aby wychowanie żołnierza oprzeć na postępowych tradycjach walk polskich bojowników o wyzwolenie narodowe, społeczne. Przy tworzeniu struktury organizacyjnej aparatu politycznego /oświatowego/ 1 Dywizji Piechoty im. Tadeusza Kościuszki oraz wszystkich później organizowanych jednostek wojskowych wykorzystano doświadczenia Armii Radzieckiej oraz tradycje i doświadczenia polskich formacji rewolucyjnych z okresu Wielkiej Socjalistycznej Rewolucji Październikowej. Przenoszenie doświadczeń i ich wykorzystanie w tworzeniu armii nowego typu następowało dzięki napływowi kadr dowódczych i politycznych. Przybywali Polacy, pełniący dotąd służbę w Armii Radzieckiej. Sztandarową postacią Polaków, żołnierzy był gen. Karol Świerczewski "Walter". Również pierwsi doświadczeni pracownicy aparatu politycznego napłynęli z Armii Radzieckiej, np.: mjr Włodzimierz Sokorski zastępca dowódcy 1 DP im. T. Kościuszki d/s polityczno-wychowawczych. Fakt ten nie rozwiązywał jednak problemu kadr. Najbardziej odpowiedzialne stanowiska obsadzano czołowymi działaczami Związku Patriotów Polskich i Centralnego Biura Komunistów Polskich. Przed kierownictwem politycznym i wojskowym rodzących się sił zbrojnych stanął problem doboru kandydatów na oficerów politycznych i ich wyszkolenie.

Problem szkolenia kadr oficerów politycznych istniał przez cały okres działań bojowych ludowego Wojska Polskiego. Rozbudowa aparatu oświatowego /politycznego/ 1 Dywizji Piechoty podyktowana była koniecznością oddziaływania politycznego na cały stan dywizji. W dziejach wojskowego szkolnictwa politycznego można wyróżnić trzy okresy: kursy, szkolnictwo armijne /1 i 2 Armii WP/ i szkolnictwo centralne.

Okres kursów zapoczątkowany został w czerwcu 1943 roku zorganizowaniem w 1 Dywizji Piechoty tzw. "kompanijnej szkoły oficerów oświatowych". Idea kursów przetrwała do końca 1944 roku. Mimo iż w tym czasie działały już etatowe szkoły oficerów polityczno-wychowawczych, to kursy pozwalały rozwiązywać najpilniejsze potrzeby kadrowe. Biorąc pod uwagę fakt, że na kurs byli kierowni oficerowie i podoficerowie posiadający określoną wiedzę wojskową /lub wstępnie przeszkoleni/ a doświadczenie zdobywali w Armii Radzieckiej lub mieli je zdobyć w walce, program szkolenia obejmował główne tematy historii, polityki, problemy społeczne.

Szkolnictwo centralne zapoczątkowane zostało na ziemi polskiej. W październiku 1944 roku powołano Centralną Szkołę Oficerów Polityczno-Wychowawczych, która stała się rdzeniem wojskowego szkolnictwa politycznego. Pod koniec kwietnia 1945 roku Centralna Szkoła Oficerów Polityczno-Wychowawczych przejęła kadrę naukową innych szkół /SOP-W 1 Armii WP, SOPW 2 Armii WP/, stając

się jedynym ośrodkiem szkolącym oficerów tej specjalności. Zgodnie z dotychczasową praktyką absolwentom nie nadaje się stopni oficerskich, swoją wartość musieli potwierdzać w boju i tam zdobywać szlify oficerskie. Program szkolenia opracowany na okres miesiąca obejmował 100 godzin szkolenia polityczno-wychowawczego i 130 godzin ogólnowojskowego, na które składało się szkolenie taktyczne, wyszkolenie strzeleckie, musztra i regulaminy. Z charakteru godzin dydaktycznych wynika, że absolwenci CSOP-W przechodzili pełne szkolenie żołnierskie, zdobywali odpowiedni zakres wiedzy politycznej a chcąc zostać oficerem musieli zdać egzamin w boju. Od sierpnia 1944 r. wprowadzono promowanie absolwentów na pierwszy stopień oficerski. Od 15.05.1943 r. - 9.05.1945 r. wyszkolono 5.396 oficerów politycznych. 21 kwietnia 1945 roku Centralna Szkoła Oficerów Polityczno-Wychowawczych zostaje przeniesiona do Łodzi. W latach 1945-1947 następuje szereg reorganizacji. 1.08.1977 r. powstaje Centrum Szkolenia Oficerów Politycznych im. Ludwika Waryńskiego.^{1/}

1/ Źródło - Kalendarium 35-lecia CSOP imienia Ludwika Waryńskiego, BP CSOP Nr 13, 1979 r., s.68, "21.04.1945 r. -CSOP-W przeniesiona do Łodzi, 12.04.1946 r. CSOP-W przemianowana na Oficerską Szkołę Polityczno-Wychowawczą /OSPW/; w 1949 r. -OSPW przemianowano na Oficerską Szkołę Polityczną /OSP/; 24.12.1963 r. -OSP zostaje rozwiązana a na jej miejsce powołano Ośrodek Szkolenia Oficerów Politycznych im. Ludwika Waryńskiego; 1.08.1977 r.OSOP przemianowano na Centrum Szkolenia Oficerów Politycznych im. Ludwika Waryńskiego /CSOP/".

Po 1945 roku następuje nowy okres szkolenia kadr aparatu partyjno-politycznego, okres pokojowy. Przed szkolnictwem stają zadania przygotowania kadr do pracy w nowych warunkach. Doświadczenia lat wojennych kiedy absolwenci kursów i szkół w walce potwierdzali znajomość i umiejętność prowadzenia działalności polityczno-wychowawczej i umiejętność prowadzenia działań bojowych /niejednokrotnie przejmowali dowodzenie w walce patrz załącznik nr 12/ stały się kierunkowskazem opracowywania programów szkolenia nowych kadr aparatu partyjno-politycznego ludowego Wojska Polskiego.

Aktualnie - w całokształcie zamierzeń dydaktyczno-wychowawczych w CSOP szkoli się zastępców dowódców pododdziałów d/s politycznych, działaczy partyjno-politycznych w wojsku, wychowawców żołnierzy szczebla podstawowego /kompania - batalion/. Słuchacze podczas szkolenia kursowego^{2/} ugruntowują i uzupełniają wiedzę społeczno-polityczną, taktyczną i ogólnowojskową, oraz nabywają nowe kwalifikacje niezbędne do pracy w korpusie osobowym oficerów politycznych na stanowiskach służbowych w pododdziale i oddziale. Z uwagi na różnorodny charakter kursów, CSOP spełnia zadania wielofunkcyjne:

- doskonalili i ugruntowuje wiedzę licznej grupy oficerów /Wyższy Kurs Doskonalenia Oficerów - WKDO/;

2/ Za wyjątkiem Szkoły Chorążych Politycznych - okres nauki 2 lata - gdzie przygotowuje się pracowników ośrodków kulturalno-oświatowych w wojsku.

- umożliwia nabycie nowych kwalifikacji do pracy w korpusie osobowym oficerów politycznych /Kurs Przekwalifikowania Oficerów Politycznych - KPOP/;
- szkoli kadry rezerwy /Szkoła Oficerów Rezerwy -SOR, Szkoła Podchorążych Rezerwy - SPR, Kurs Przekwalifikowania Oficerów Rezerwy - KPOR/;
- przygotowuje do pracy merytorycznej i organizacyjno-metodycznej pracowników ośrodków kulturalno-oświatowych /Szkoła Chorążych Politycznych - SChP, Kurs Przeszkolenia Pomocników Kierowników Klubów - KPPKK/.

Główny wysiłek szkolenia taktycznego skierowany jest na Wyższy Kurs Doskonalenia Oficerów, Kurs Przekwalifikowania Oficerów Politycznych, Szkołę Podchorążych Rezerwy, Kurs Przekwalifikowania Oficerów Rezerwy. Absolwenci tych kursów są kierowani na stanowiska zastępców dowódców pododdziałów do spraw politycznych i pracowników sekcji politycznej pułku /WK DO/, są oni uprawnieni do zajmowania wyższych niż przed szkoleniem stanowisk służbowych i awansowania do kolejnych stopni oficerskich. Treści szkolenia taktycznego, stosowane formy i metody nauczania mają na celu wyposażyć absolwenta CSOP w wiedzę niezbędną do rozwiązywania problemów pracy partyjno-politycznej zarówno podczas szkolenia wojsk /w czasie ćwiczeń/ jak i w działaniach bojowych.

W czasie działań bojowych podstawowym obowiązkiem kadry aparatu partyjno-politycznego jest planowa, ciągła i skuteczna praca polityczna w najtrudniejszych

nawet sytuacjach współczesnego pola walki - zapewniająca wysoki poziom moralno-bojowy, zdyscyplinowanie i odporność psychiczną naszych żołnierzy. Do zasadniczych zadań w tym zakresie między innymi należy:

"... ciągle analizowanie sytuacji politycznej i taktycznej /we wszystkich etapach walki/...,

... wyjaśnianie żołnierzom zadania bojowego, a w tym: cele marszu, przebiegu drogi marszu, czasu i sposobów pokonania poszczególnych jej etapów oraz przeszkód wodnych, terenowych itp.;

...w toku samego natarcia jednym z podstawowych przedsięwzięć z pracy politycznej będzie bezpośrednia działalność oficerów politycznych w poszczególnych elementach ugrupowania bojowego i w najbardziej newralgicznych ogniskach walki /w grupach bojowych, elementach rozpoznania, oddziałach wydzielonych, desantach taktycznych, w rejonach odpierania kontrataków i na punktach przeprawowych, w czasie organizowania i prowadzenia forsowania przeszkód wodnych/;

... zapoznanie żołnierzy ze sposobami i formami prowadzenia natarcia przez nieprzyjaciela...;

... upowszechnianie najlepszych sposobów obrony przed bronią masowego rażenia oraz zwalczania czołgów nieprzyjaciela...;

... propagowanie sposobów najlepszego wykorzystania zalet własnej broni i sprzętu bojowego oraz słabych stron sprzętu nieprzyjaciela..." 3/

3/"Zasady organizacji i prowadzenia pracy partyjno-politycznej na szczeblu taktycznym w warunkach bojowych", rozdz.1 pkt.5.5, s.7; rozdz.IX pkt.56.1, s.36; pkt.63, s.38; pkt.65.4, s.39, pkt.65.6, s.40; pkt.66.2, s.40, GZP

Wymienione niektóre obowiązki i zadania stojące przed kadrą aparatu partyjno-politycznego wojska w działaniach bojowych stawiają przed absolwentami CSOP wymóg znajomości zasad planowania, organizacji i prowadzenia działań bojowych przez pododdziały - oddziały wojsk własnych i nieprzyjaciela, znajomości organizacji wyposażenia i uzbrojenia wojsk, danych taktyczno-technicznych uzbrojenia oraz zasad wykorzystania go na polu walki.

Uwzględniając, że swoją działalność będą przejawiać bezpośrednio "... w poszczególnych elementach ugrupowania bojowego i najbardziej newralgicznych ogniskach walki...",^{4/} czyli tam gdzie zachodzą ciągłe i dynamiczne zmiany sytuacji bojowej, niewykluczające możliwości przyjęcia przez nich dowodzenia na pewnym etapie działań bojowych oraz, że "... cele i zadania pracy politycznej... muszą być zgodne z treścią decyzji dowódcy, realizowanym przez wojska zadaniem..."^{5/} Stawia to przed szkoleniem taktycznym jednoznaczny cel: wyposażenia absolwentów CSOP w umiejętność wypracowywania i precyzowania decyzji oraz stawiania zadań w różnych sytuacjach bojowych.

4/ Tamże, s. 38.

5/ Tamże, s. 37.

ROZDZIAŁ II

OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA SZKOLENIA TAKTYCZNEGO W CENTRUM SZKOLENIA OFICERÓW POLITYCZNYCH

Szkolenie taktyczne^{1/} jest bezspornie ważnym przedmiotem w systemie szkolenia kursowego w CSOP i spełnia funkcję integrującą w stosunku do szkolenia chemicznego, inżynieryjno-saperskiego, łączności, topografii wojskowej, pracy partyjno-politycznej i szkolenia ogólnowojskowego. Jego celem jest umożliwienie słuchaczom nabycia wiedzy taktycznej oraz ukształtowanie praktycznych umiejętności indywidualnego i zespołowego prowadzenia działań, bojowych, rozwiązywania na polu walki i w trakcie ćwiczeń skomplikowanych zadań bojowych oraz dowodzenia pododdziałami. Zdobyta wiedza teoretyczna oraz umiejętności praktyczne ze szkolenia taktycznego winny umożliwić absolwentom organizację pracy partyjno-politycznej w działaniach bojowych pododdziału - oddziału a w razie wyższej konieczności przyjęcia dowodzenia pododdziałem w walce.

Podstawę do planowania i organizacji całości kształtu działalności dydaktyczno-wychowawczej w CSOP stanowią programy szkolenia /kształcenia/ poszczególnych kursów w których zawarto cele szczegółowe oraz treści

---

1/ Pod tym pojęciem program szkolenia /a od 1979 r. program kształcenia/ dla poszczególnych kursów ujmował taktykę ogólną.

szkolenia taktycznego. Programy szkolenia opracowane są zgodnie z dokumentami normatywnymi jak: rozkazem Ministra Obrony Narodowej do szkolenia Sił Zbrojnych; dyrektywą do działalności Sił Zbrojnych PRL; wytycznymi organizacyjno-szkoleniowymi dla Sił Zbrojnych; zarządzeniami, rozkazami i innymi dokumentami dotyczącymi szkolnictwa wojskowego; rozkazem szkoleniowym Komendanta CSOP i innymi.

Cele szczegółowe szkolenia taktycznego określają rezultat końcowy działalności dydaktyczno-wychowawczej, a więc są formułowane w odniesieniu do słuchacza /Załączniki 1-7/; precyzują również jaki zakres wiedzy powinien on znać, z jakim się zapoznać lub o jakim uzyskać informację.^{2/} Wynikają one z potrzeb kadrowych, są implikowane przez funkcje na jakie przygotowuje się oficerów i podchorążych na poszczególnych kursach w CSOP. W latach 1977-1981 przygotowywano słuchaczy na n/w funkcje w aparacie partyjno-politycznym wojsk lądowych, co rzutowało na treści i zakres szkolenia taktycznego tab.1.

2/ "Instrukcja o organizacji procesu kształcenia w szkołach i ośrodkach wojskowego szkolnictwa zawodowego", część II, Metodyka Nauczania, rozdział 2, s. 8-9, Szkol. 541/76.

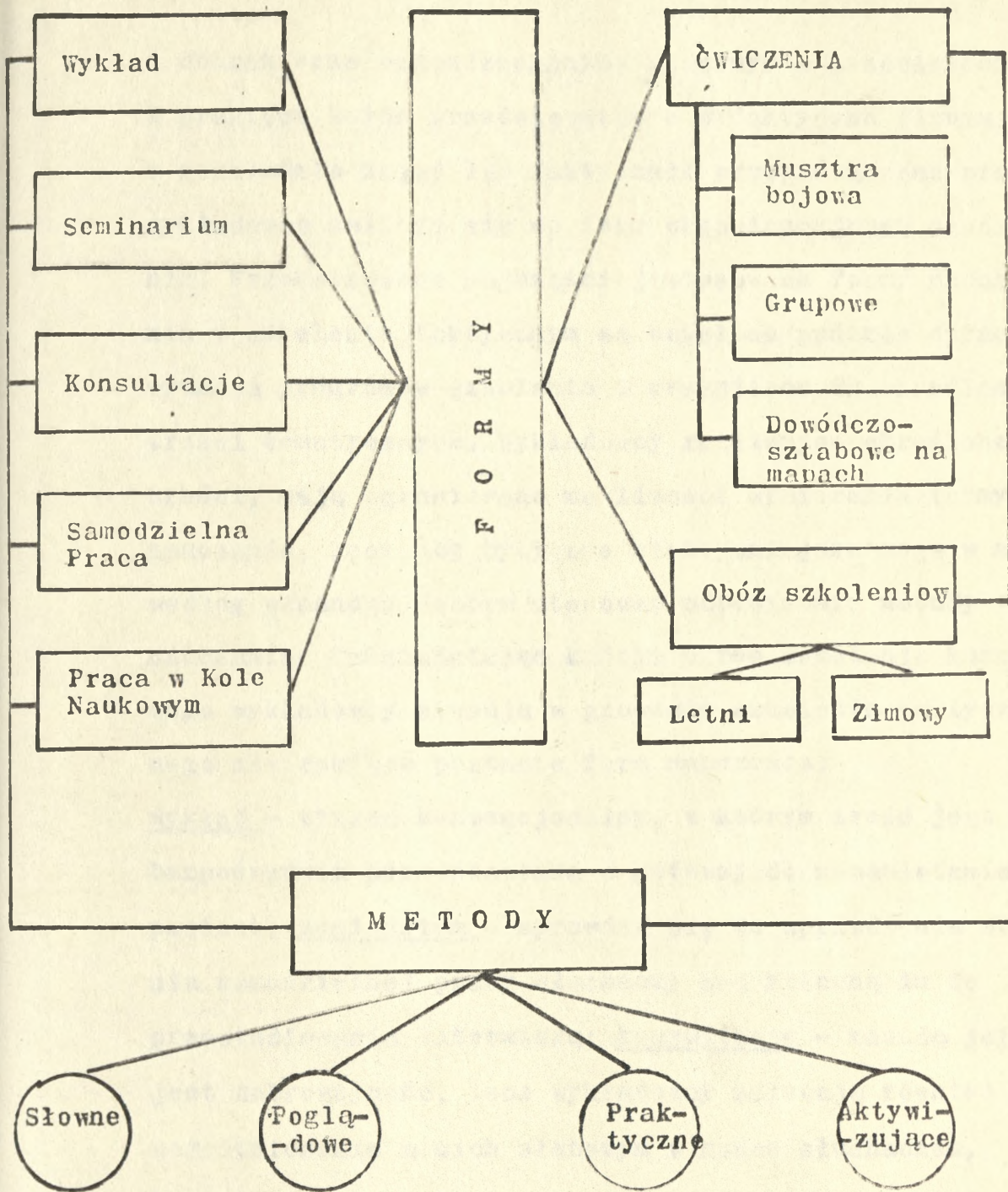
Tab. 1

KURS	Funkcje w aparacie partyjno-politycznym wojsk lądowych i zakres szkolenia z pracy partyjno-politycznej	ZAKRES SZKOLENIA TAKTYCZNEGO
W K D O	-instruktor sekcji politycznej pułku; zastępca dowódcy batalionu d/s politycznych /samodzielnego/, -zakres szkolenia -sekcja polityczna pułku.	-działania bojowe pułku /informacyjnie dywizji/
KPOP	-zastępca dowódcy batalionu d/s politycznych, -instruktor polityczny batalionu.	-działania bojowe batalionu /informacyjnie pułku/
S O R	-zastępca dowódcy kompanii d/s politycznych,	-działania bojowe od pojedynczego żołnierza do kompanii /informacyjnie o batalionie/
SPR	-zastępca dowódcy kompanii d/s politycznych,	-działanie pojedynczego żołnierza na polu walki oraz w składzie drp, plp i kp.
KPOR	-zastępca dowódcy kompanii d/s politycznych,	-działania bojowe kompanii /informacyjnie batalionu/

Treści szkolenia taktycznego wchodzące w zakres działań bojowych oddziału - pododdziału ujmują /za wyjątkiem SPR/ następujące problemy: organizacji i uzbrojenia pododdziałów - oddziałów wojsk własnych i nieprzyjaciela, planowania

organizacji i prowadzenia działań bojowych; zabezpieczenia działań bojowych oraz kierowania walką. Tylko treści szkolenia taktycznego podchorążych w SPR stawiają na praktyczne umiejętności realizacji zadań bojowych: indywidualnie i zespołowo. Z powyższego zestawienia /tab.1/ wynika, że na kursach WKDO, KPOP, SOR, KPOR istnieje sprzężenie zwrotne pomiędzy szkoleniem taktycznym a pracą partyjno-polityczną. W SPR zakres szkolenia z pracy partyjno-politycznej jest znacznie szerszy /obejmuje pracę zastępcy dowódcy kompanii do spraw politycznych/ od zakresu szkolenia taktycznego /obejmującego praktyczne wykonanie zadań bojowych przez pojedynczego żołnierza/. Może to, dla podchorążych odbywających praktykę w jednostkach wojskowych /po odbyciu szkolenia w CSOP/ stanowić istotną trudność w podążaniu obowiązkowi zastępcy dowódcy kompanii do spraw politycznych i realizacji zadań w okresie szkolenia żołnierzy i ćwiczeń taktycznych kompanii.

Aby w pełni osiągnąć cele szkoleniowe, w realizacji treści szkolenia taktycznego w CSOP najczęściej stosuje się następujące formy i metody nauczania /rys.1/.

FORMY NAUCZANIA określają organizacyjne warunki procesu dydaktycznego, w ramach których urzeczywistniane są metody nauczania. Stanowią one zewnętrzną organizacyjną stronę nauczania, na którą składa się wiele czynników

o charakterze organizacyjnym, czasowym i przestrzennym. W praktyce każde przedsięwzięcie dydaktyczne figurujące w rozkładzie zajęć lub faktycznie przeprowadzone przez wykładowcę zalicza się do form organizacyjnych nauczania. Przedstawione najczęściej stosowane formy nauczania w szkoleniu taktycznym są ustalone podczas opracowywania programów szkolenia i przypisane do określonych treści tematycznych. Wykładowcy realizując określone treści, mają ograniczone możliwości wybierania formy nauczania, lecz aby były one efektywniejsze mogą w nich według własnego doboru stosować odpowiednie metody nauczania. Uwzględniając krótki okres szkolenia kursowego wykładowcy stosują w procesie szkolenia taktycznego następujące postacie form nauczania:

wykład - wykład konwencjonalny, w którym treść jest bezpośrednio przedstawiana w gotowej do zapamiętania postaci; seminarium - sprawdza się do sprawdzenia stopnia samodzielnej pracy słuchaczy nad zleconą im do przestudiowania literaturą; konsultacje - zasadą jej jest dobrowolność, lecz wykładowcy zalecają również uczestniczenie w nich słabszym w nauce słuchaczom, konsultacje organizowane są dwa razy w tygodniu od godz. 15.30 do godz. 19.00; samodzielna praca - wg uznania słuchaczy w miejscach wydzielanych /rejon zakwaterowania, czytelnia, sala wykładowa/; praca w "Kole Naukowym" - na zasadzie dobrowolności dwa razy w miesiącu; ćwiczenia musztre bojową - stosowane w szkoleniu podchorążych SOR i SPR, polegają na tym, że

każde zagadnienie szkoleniowe przerabia się oddzielnie, przy czym całą uwagę koncentruje się na opanowaniu przez podchorążych sposobów i techniki działania samodzielnie oraz w składzie pododdziałów; ćwiczenia grupowe - stosowane są jako najwyższa forma indywidualnego nauczania słuchaczy i podchorążych: wypracowywania decyzji, stawiania zadań i kierowania walką pododdziału; ćwiczenia dowódczo-sztabowe na mapach - doskonałą umiejętności organizowania i prowadzenia walki w różnych działaniach bojowych, forma ta łączy elementy zajęć taktycznych z pracą partyjno-polityczną, w toku zajęć stosuje się zamienność funkcji /słuchacze w poszczególnych etapach ćwiczenia raz występują jako dowódcy a w innym etapie jako oficerowie aparatu partyjno-politycznego/; obóz szkoleniowy - organizowany był dla podchorążych SOR /od 10-7 dni/ w każdym turnusie oraz jest organizowany /od 1979 r./ dla słuchaczy WKDO wspólnie z CDO im.gen.Popławskiego, słuchacze podczas zajęć organizowanych w trakcie obozu szkoleniowego mają możliwość doskonalenia swoich umiejętności w zakresie organizacji i prowadzenia działań bojowych oraz pracy partyjno-politycznej w skomplikowanych warunkach współczesnego pola walki.

METODY NAUCZANIA - stosowane w przedstawionych formach nauczania taktyki są dobierane według uznania wykładowcy, aby w sposób najbardziej skuteczny przekazywać słuchaczom wiedzę taktyczną umożliwiając im jej opanowanie oraz zapewnić kształtowanie odpowiednich umiejętności,

nawyków, postaw i cech charakteru. Według kryterium funkcji spełnianych przez wykładowcę i słuchacza w procesie szkolenia taktycznego wyodrębniono metody słowne, poglądowe, praktyczne i aktywizujące. Przy nauczaniu metodami słownymi i poglądowymi, wykładowca spełnia rolę aktywną przekazując wiedzę, natomiast słuchacz biernie ją odbiera. Do tej grupy metod zalicza się: metody słowne: wykład, odczyt, referat, praca z książką itp.; metody poglądowe: pokaz, demonstrowanie, przeźroczka, film itp. Istotą metod aktywizujących jest samodzielne zdobywanie wiedzy przez słuchacza, który w procesie szkolenia taktycznego jest stroną czynną, podczas gdy rola wykładowcy ogranicza się do funkcji organizatorskich, przygotowawczych, inspiratorskich, katalizujących i zabezpieczających. Stosując metody aktywizujące /problemowe, kompleksowe, programowe, sytuacyjne i inscenizacji/ nauczania wykładowca rozwija w słuchaczach takie cechy jak: dociekliwość, inwencja, samodzielność, aktywność, uczestnictwo, współpartnerskość w zajęciach, a także wyrabia nowych systematycznego kształt samokształcenia się. Metody praktyczne kształtują umiejętności i nawyki słuchaczy poprzez praktyczne działanie. Zalicza się do nich: instruktaże, ćwiczenia sytuacyjne, treningi, obozy szkoleniowe, praca w "Kole Naukowym".

Podstawowym kryterium prawidłowości doboru metody do nauczanego zagadnienia jest jej skuteczność,

wyrażająca się w efektach szkoleniowych. Skuteczność^{3/} szkolenia taktycznego w CSOP jest na bieżąco śledzona przez wykładowców i przedstawiana w postaci wymiernych ocen uzyskiwanych przez słuchaczy podczas sprawdzianów pisemnych, bieżącego i okresowego ich oceniania, wyników uzyskanych podczas egzaminów końcowych^{4/} oraz zbierania opinii o absolwentach w jednostkach wojskowych.

Egzamin końcowy jest formą sprawdzenia stopnia osiągnięcia celu w szkoleniu taktycznym /miernikiem skuteczności tego szkolenia/, a jego wynik ma istotny wpływ na ocenę ogólną ukończenia szkolenia w CSOP. W latach 1977 -1978 egzamin składał się z dwóch etapów:

ETAP I	ETAP II	OCENA KOŃCOWA
Egzamin praktyczny 2 oceny Teren	+ Egzamin teoretyczny 3 oceny Sala wykładowa	= Ocena średnia z pięciu ocen

3/ SKUTECZNOŚĆ, jedna z postaci sprawności działania ocenianego pod względem zbliżania się do celu, jaki został zamierzony i stanowi podstawę tej oceny. Działanie jest skuteczne, jeśli podmiot osiągnął cel w pełni lub w jakimś stopniu albo choć umożliwił sobie lub ułatwił jego osiągnięcie w przyszłości... Encyklopedia Organizacji i Zarządzania, 1982 r., s. 471.

4/ "Instrukcja o organizacji procesu kształcenia w szkołach i ośrodkach wojskowego szkolnictwa zawodowego", część I, rozdział 7, § 79, pkt.3, s. 27, Warszawa 1976 r.

E t a p p i e r w s z y - ć w i c z e n i e
g r u p o w e - słuchacze w roli dowódcy podejmowali
decyzję i wykonywali mapę roboczą /podczas samokształce-
nia/, po czym w terenie meldowali decyzję i stawiali
zadania bojowe. W tym etapie egzaminu słuchacze otrzyma-
li po dwie oceny.

E t a p d r u g i - e g z a m i n t e o r e t y c z -
n y - słuchacze losowali bilety egzaminacyjne, które
zawierały po trzy pytania dotyczące: armii obcych;
wojsk własnych; taktyki rodzajów wojsk. Każda odpowiedź
jest oceniana. W sumie w tym etapie egzaminu słuchacz
uzyskuje trzy oceny. Ocenę końcową uzyskiwano z ocen za
część praktyczną i teoretyczną, przy czym oceny uzyska-
ne za część praktyczną mają decydujące znaczenie przy
ewentualnym problemie spornym dotyczącym wystawienia
oceny wyższej czy niższej..Od 1979 roku słuchacze podle-
gają tylko egzaminowi teoretycznemu. Decyzja ta znacznie
ułatwiła słuchaczom uzyskanie pozytywnej oceny oraz
pomniejszyła znaczenie szkolenia taktycznego. Egzamin
końcowy ze szkolenia taktycznego w CSOP jest znacznie
łatwiejszy niż jest to praktykowane w Wyższych Szkołach
Oficerskich czy CDO im.gen.Popławskiego /obowiązują tam
egzaminy dwuetapowe/. Ponadto sugeruje on słuchaczom
zwrócenie większej uwagi na problemy teoretyczne w szko-
leniu taktycznym co niezbyt koresponduje z obowiązkami

aparatu partyjno-politycznego w działaniach bojowych.^{5/}

Do zabezpieczenia wysokiego poziomu prowadzenia zajęć oraz osiągnięcia pożądanej skuteczności szkolenia taktycznego w CSOP przygotowano bazę szkoleniową, którą można podzielić na: bazę gabinetową, bazę polową. Baza gabinetowa w skład której wchodzi: gabinet metodyczny Cyklu TOiRW; 2 gabinety szkolenia taktycznego; gabinet szkolenia chemicznego; gabinet szkolenia inżynierijno-saperskiego; gabinet łączności; gabinet topografii wojskowej - służy do prowadzenia wykładów, seminariów, samodzielnej pracy słuchaczy i wykładowców, pracy "Koła Naukowego" oraz szkolenia doskonalącego kadry dydaktycznej. W gabinetach szkoleniowych skupiono szereg środków dydaktycznych zarówno naturalnych, technicznych jak i symbolicznych^{6/} do których można zaliczyć:

"Środki naturalne" - egzemplarze uzbrojenia; sprzęt rozpoznania skażeń; sprzęt inżynierijno-saperski /miny ppanc i ppiech, środki do ich wykrywania, zapalniki itp/; radiostacje, aparaty telefoniczne /polowe/, łącznice itp;
"Techniczne środki dydaktyczne" - wizualne /diaskop, episkop, rzutnik, aparat fotograficzny/;
/magnetofon, radio/, audiowizualne /filmy dźwiękowe/;

5/ "Zasady organizacji i prowadzenia pracy partyjno-politycznej na szczeblu taktycznym w warunkach bojowych", GZP Warszawa, 1976 r., s. 5,7, 34-40.

6/ "Instrukcja o organizacji procesu kształcenia w szkołach i ośrodkach wojskowego szkolnictwa zawodowego", część II, Metodyka Nauczania, Warszawa 1976 r., s. 38, § 44.

"środki symboliczne" - pomoce graficzne /rysunki, plany, wykresy, mapy/, środki werbalne i drukowane /żywe słowo, książki, broszury, plakaty, ulotki/, modele /makiety placu ćwiczeń, mapy plastyczne/..Środki dydaktyczne, które ze względu na ograniczoną powierzchnię oraz na gryf tajności nie znajdują się w gabinetach szkoleniowych są do dyspozycji słuchaczy i kadry dydaktycznej w bibliotece naukowej, która składa się z części jawnej oraz części zawierającej dokumenty niejawne /przy obu częściach biblioteki znajdują się czytelnie/. Biblioteka naukowa posiada literaturę podstawową oraz uzupełniającą^{7/} zarówno do zajęć z przedmiotów polityczno-społecznych jak i szkolenia taktycznego.

B a z a p o l o w a składająca się z trzech placów ćwiczeń służy do realizacji zajęć w terenie.

Plac nr 1 - garnizonowy ośrodek szkolenia - jest wyposażony w terenowe obiekty szkoleniowe /pas taktyczny; zapory inżynieryjne; punkty oporu; strzelnice/ i przeznaczony do realizacji tematyki z zakresu pojedynczego żołnierza, drużyny i plutonu.

Plac nr 2 i 3 jest rejonem wydzielonym decyzją Komendanta CSOP do prowadzenia ćwiczeń grupowych ze wszystkimi kursami oraz ćwiczeń dowódczo-sztabowych z kursami zawodowymi. Istniejąca baza szkoleniowa w CSOP jest

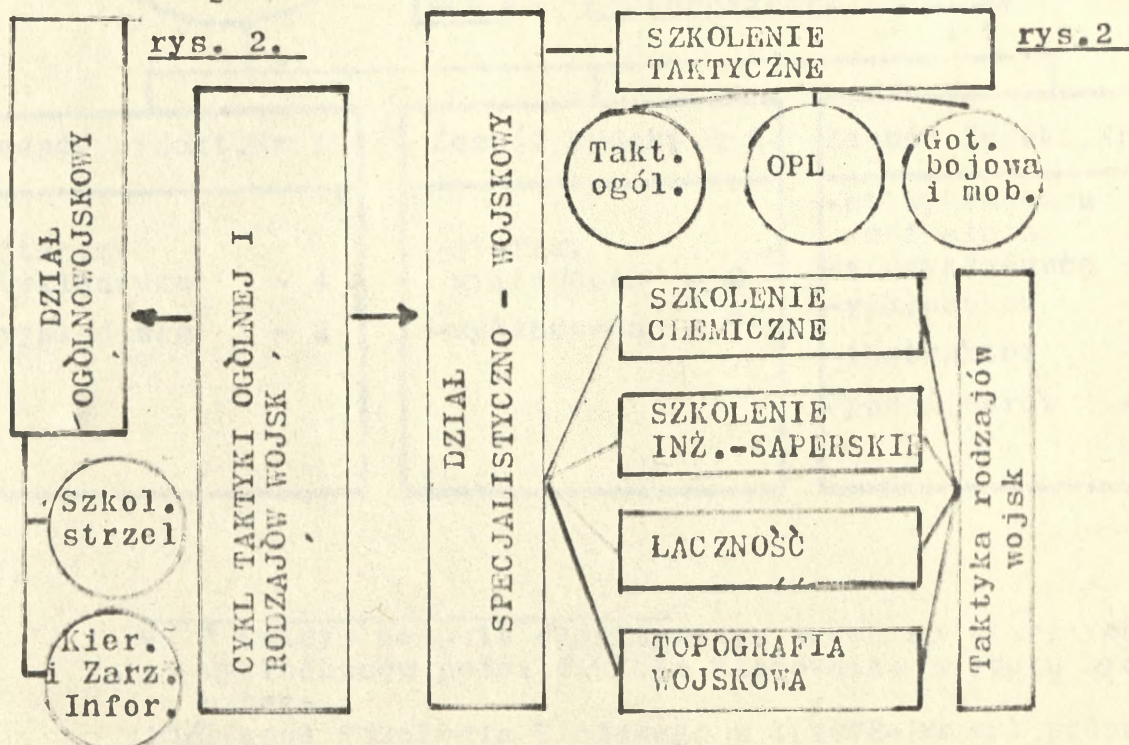

7/ Według stanu na dzień 1.02.1983 r. biblioteka posiadała 21051 woluminów - 795 tytułów z tego ok. 1/3 do zabezpieczenia szkolenia taktycznego.

wystarczająca do pełnego zabezpieczenia procesu szkolenia taktycznego oraz systematycznego podnoszenia poziomu zajęć pod względem dydaktycznym.

Stałą opiekę fachową nad wyposażeniem i wyglądem sal wykładowych sprawują wyznaczeni wykładowcy z Cyklu TOiRW.

Cykl Taktyki Ogólnej i Rodzajów Wojsk jest jednym z trzech cykli przedmiotowych /Cykl Teorii i Metodyki Pracy Partyjno-Politycznej, Cykl Teorii Marksizmu-Leninizmu/ realizujących proces dydaktyczno-wychowawczy w CSOP i jest bezpośrednio podporządkowany Szefowi Wydziału Szkolenia - Zastępcy Komendanta CSOP d/s Szkolenia. Kadra dydaktyczna Cyklu zajmuje się realizacją tematyki z przedmiotów wchodzących w działy programów szkolenia /kształcenia/: dział specjalistyczno-wojskowy i dział ogólnowojskowy.^{8/}

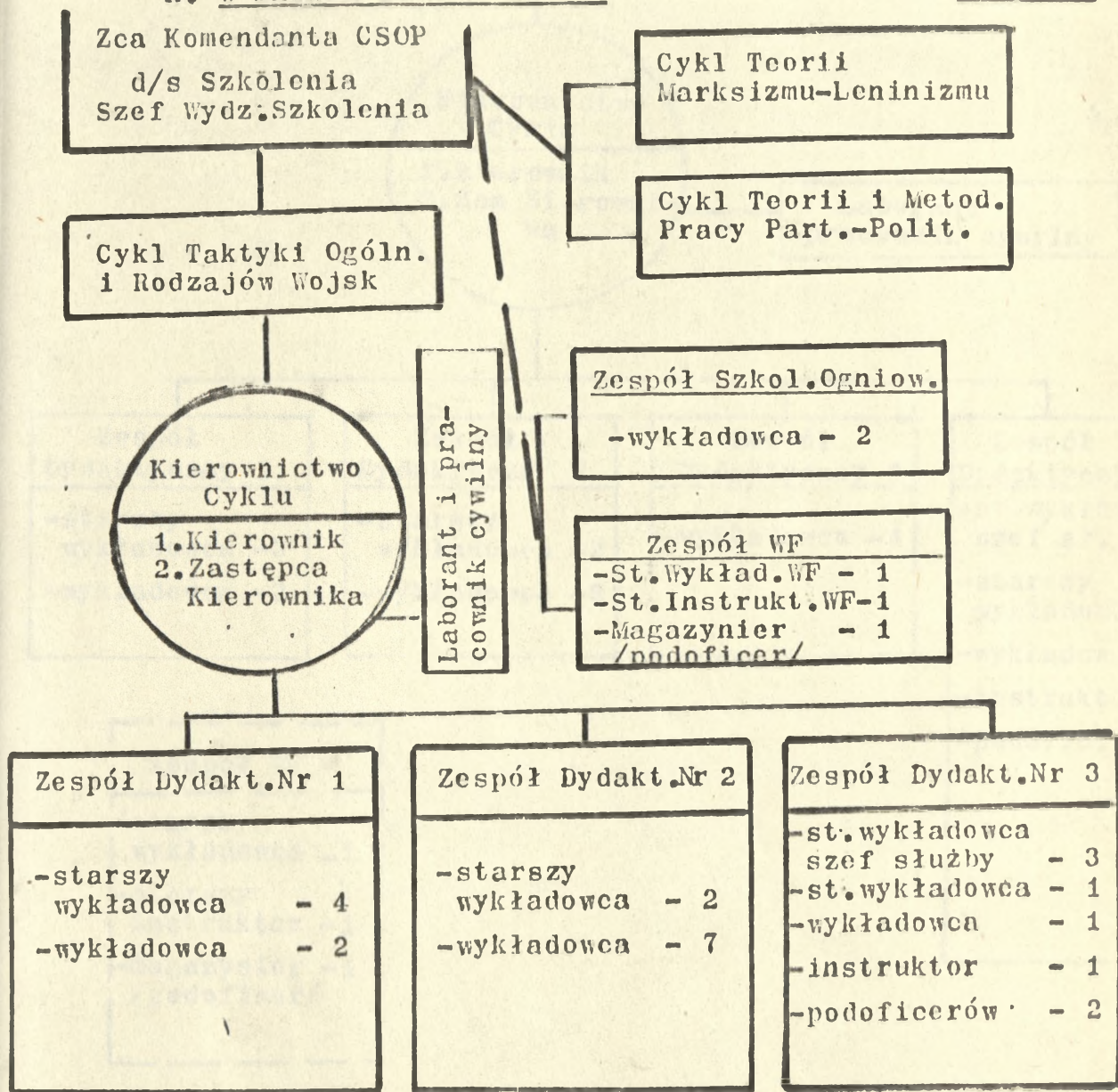

^{8/} W skład działu ogólnowojskowego obok przedstawionych na rys.2 przedmiotów wchodzi również i inne np.: musztra, regulaminy, WF itp. lecz zajęcia realizuje kadra dydaktyczna i dowódcza z poza Cyklu TOiRW.

W latach 1977-1981 etat cyklu liczył 26 oficerów, 1 chorąży, 3 podoficerów, 1 pracownika cywilnego. Do sprawnego kierowania cyklem i realizacji procesu szkolenia taktycznego przyjęto organizację wewnętrzną, która przedstawiała się następująco.

A. W LATACH 1977 - 1979.

Rys. 3

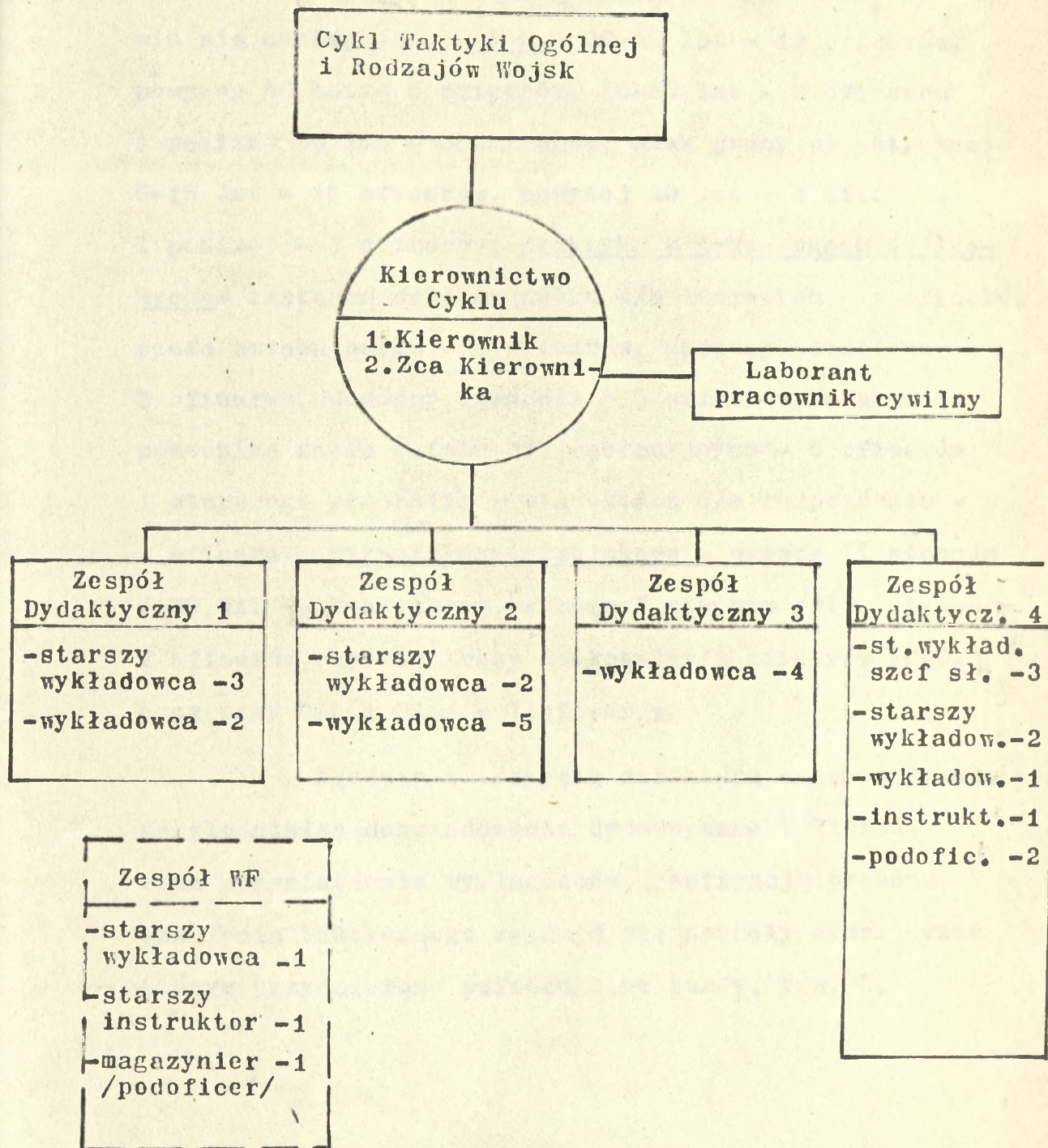

9/ W każdym zespole dydaktycznym jeden ze starszych wykładowców pełni funkcję Kierownika Zespołu Dydaktycznego.

10/Zespół Szkolenia Ogniowego w l.1978-80 był podporządkowany Zastępcy Komendanta CSOP d/s liniowych.

B. W LATACH 1979 - 1981.

Rys. 4

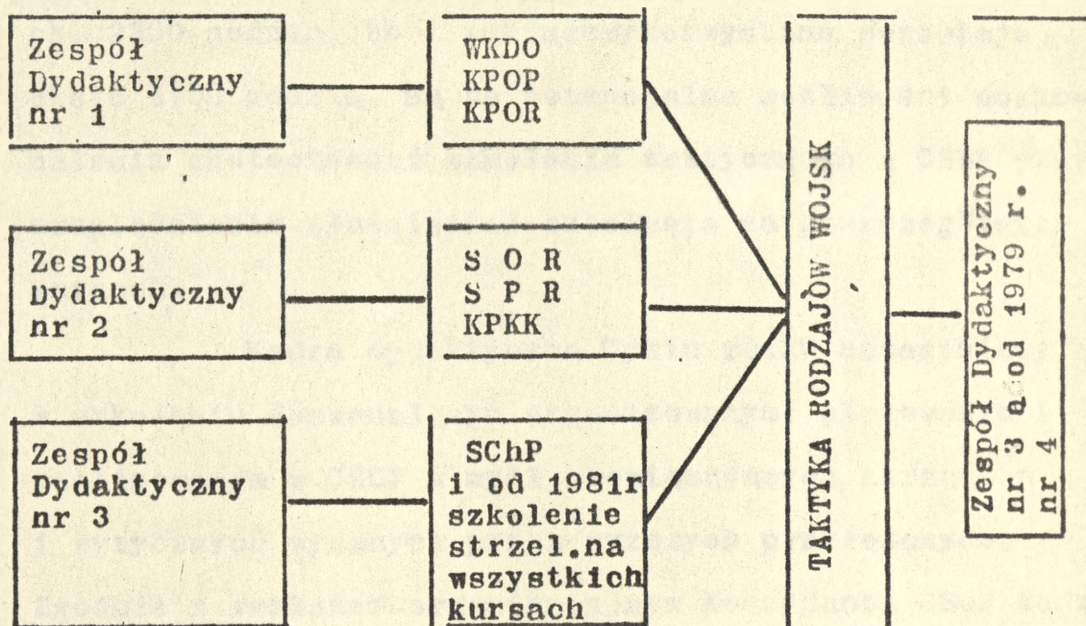

- 11/ Zespół WF- od 1972 r.rozkazem wewnętrznym Komendanta CSOP został podporządkowany bezpośrednio Zastępcy Komendanta CSOP d/s Szkolenia.
- 12/ Zespołem kierował wyznaczony wykładowca taktyki ogólnej.

Przekrój socjalny kadry dydaktycznej cyklu przedstawia się następująco: wiek - 30-40 lat - 12 oficerów, powyżej 50 lat - 5 oficerów, 40-50 lat - 3 oficerów i poniżej 30 lat - 3 oficerów; staż pracy dydaktycznej - 5-15 lat - 16 oficerów, powyżej 20 lat - 4 oficerów i poniżej - 3 oficerów; praktyka w jednostkach wojskowych - zastępca dowódcy pułku d/s liniowych - 2 oficerów, szefa sztabu pułku - 2 oficerów, dowódcy batalionu - 2 oficerów, dowódcy kompanii - 3 oficerów, starszego pomocnika szefa sztabu d/s operacyjnych - 3 oficerów i starszego pomocnika szefa sztabu d/s rozpoznania - 2 oficerów; wykształcenie wojskowe - wyższe II stopnia /ASG, WAT/ - 9 oficerów, wyższe I stopnia /WAT, UŁ, WSO/- 7 oficerów, wyższe kursy doskonalenia oficerów /CDO, oraz przy OSŁ i OSA/ - 7 oficerów.

Zgodnie z przyjętą strukturą organizacyjną, uwzględniając doświadczenie dydaktyczne i liniowe oraz wykształcenie wykładowców, realizacją procesu szkolenia taktycznego zajmują się zespoły dydaktyczne którym przydzielono poszczególne kursy, rys. 5.

Rys. 5

Kierownicy zespołów dydaktycznych w realizacji procesu szkolenia taktycznego ponoszą odpowiedzialność za: organizację zajęć i realizację treści zawartych w programach szkolenia; stosowanie właściwych form i metod nauczania; instruowanie i doskonalenie metodyczne wykładowców.

Realizując szkolenie taktyczne na poszczególnych kursach kadra dydaktyczna Cyklu TOiRW ma możliwości przeprowadzenia 12520 godzin dydaktycznych. Obciążenie godzinami dydaktycznymi kadry Cyklu TOiRW w ostatnich 5 latach wynosiło około 5500 godzin dydaktycznych. Daje to rezerwę godzin dydaktyczny około 7000. Biorąc pod uwagę obciążenie części kadry Cyklu TOiRW przedsięwzięciami dodatkowymi /jak praktyki w jednostkach wojskowych, ćwiczenia na przydziałach mobilizacyjnych itp/,

na które można odliczyć 1/3 rezerwy godzinowej tj. ok. 2300 godzin, to i tak niewykorzystane pozostaje około 4700 godzin. Są to potencjalne możliwości doskonalenia skuteczności szkolenia taktycznego w CSOP przy uwzględnieniu właściwości szkolenia na poszczególnych kursach.

Kadra dydaktyczna Cyklu TOiRW uczestniczy w szkoleniu doskonalącym organizowanym, planowanym i realizowanym w CSOP w myśl obowiązujących zarządzeń i wytycznych wydanych przez wyższych przełożonych. Zgodnie z rozkazem organizacyjnym Komendanta CSOP kadra cyklu przydzielona jest do dwóch grup szkoleniowych: I grupy szkoleniowej Komendanta CSOP - kierownictwo cyklu i starsi wykładowcy; III grupy szkoleniowej Szefa Wydziału Szkolenia - wykładowcy.^{13/} Szkolenie bieżące obejmuje: d o s k o n a l e n i e b i e ż ą - c . e /społeczno-polityczne, taktyczne, specjalistyczne, zajęcia z języków obcych - język rosyjski, wychowanie fizyczne, kierowanie i zarządzanie, informacje itp./ ; d o s k o n a l e n i e d o w ó d c z o - s z t a b o - w e s z c z e b l a t a k t y c z n e g o /ćwiczenia i treningi dowódczo-sztabowe/^{14/}

13/ "Instrukcja o organizacji procesu kształcenia w szkołach i ośrodkach wojskowego szkolnictwa zawodowego", część I, rozdział 2, s. 14, Warszawa 1976 r., Szkol. 540/76.

14/ Tamże, § 27, s. 15.

Dla sprawniej realizacji szkolenia doskonalącego kadry dydaktycznej Cyklu TOiRW, przyjęto odpowiedni model organizacyjny ujmujący doskonalenie merytoryczne i metodyczne w trzech płaszczyznach. Są to: samokształcenie indywidualne, szkolenie wewnętrzne i szkolenie zewnętrzne. SAMOKSZTAŁCENIE INDYWIDUALNE jest wielokierunkowe i organizowane samodzielnie przez wykładowców. Rozwija ono intelekt, cechy charakterologiczno-moralne, artystyczno-etyczne, wartości zawodowe. Do głównych form pracy samokształceniowej należy: c z y t a n i e /praca z książką, instrukcją, regulaminem itp./; s ł u c h a n i e /wykładów, odczytów, prelekcji itp/; d y s k u t o w a n i e /wymiana poglądów/; p i s a n i e /notatki, recenzje, artykuły/. Treści samokształcenia wykładowca dobiera sobie indywidualnie według potrzeb, zamiłowania itp. SZKOLENIE WEWNĘTRZNE - organizowane przez CSOP - odgrywa wiodącą rolę w szkoleniu doskonalącym kadre dydaktyczną cyklu. Przedsięwzięcia szkoleniowe organizowane i realizowane przez poszczególne komórki organizacyjne CSOP są ujęte w rocznych planach szkolenia doskonalącego kadry a zajęcia są prowadzone przez wyznaczonych oficerów spośród kadry dydaktycznej /Mistrzów Dydaktyki/, członków Komendy CSOP lub zaproszonych pracowników naukowo-dydaktycznych z WAP lub ASG. W latach 1977-1981 organizatorami szkolenia wewnętrznego byli: W y d z i a ł P o l i t y c z n y -szkolenie polityczne - raz na miesiąc, informacje polityczne - dwa razy w miesiącu; W y d z i a ł S z k o l e n i a -

informacje taktyczne - raz na miesiąc, wykłady /z taktyki ogólnej i rodzajów wojsk/, treningi sztabowe - dwa razy w roku, ćwiczenie dowódczo-sztabowe - raz w roku, kurs instruktorsko-metodyczny - raz w roku, język rosyjski, kierowanie i zarządzanie, wychowanie fizyczne, musztra, regulaminy, strzelania z broni osobistej;

C y k l TO i RW - praca metodyczna - raz na miesiąc, szkolenie specjalistyczne - pięć razy w roku, instruktaże do działów tematycznych, wymiana doświadczeń z Cyklem TOiRW CDO im.gen.Popławskiego; Z e s p ó ł D y d a k t y c z n y - szkolenie metodyczne- raz w miesiącu, instruktaże do zajęć. SZKOLENIE ZEWNĘTRZNE - organizowane poza CSOP - realizowane jest w następujących postaciach: studia doktoranckie /ASG/; studia podyplomowe /ASG, UL/; studia II stopnia /ASG,UL/; udział w sympozjach i naradach metodyczno-szkoleniowych /ASG,CDO/; wymiana doświadczeń /współpraca z CDO, WSOWPanc., 8 DZ/; udział w ćwiczeniach taktycznych /CDO, 8 DZ/; udział w kursach instruktorsko-metodycznych szczebla centralnego. Uzyskane informacje przez kadrę dydaktyczną uczestniczącą w tych szkoleniach, są na bieżąco przekazywane pozostałym wykładowcom podczas pracy metodycznej cyklu lub w szkoleniu specjalistycznym. Delegowanie kadry dydaktycznej do uczestniczenia w danym szkoleniu jest zgodne z planem działania kadrowego w CSOP, planem zasadniczych zamierzeń Cyklu TOiRW na dany rok szkolny.

Dokumentacja szkoleniowa ujmująca problemy szkolenia taktycznego w CSOP obejmuje: programy

szkolenia /kształcenia/ poszczególnych kursów, plany zasadniczych zamierzeń szkoleniowych /CSOP, Cyklu TOiRW/; dokumentację wyników szkolenia /dzienniki lekcyjne grup szkoleniowych, dzienniki wykładowców, listy egzaminacyjne, zbiorcze imienne zestawienia ocen/; ewidencję realizacji pracy metodycznej cyklu i zespołów dydaktycznych /protokoły z pracy metodycznej/; protokoły z posiedzeń: zespołów pedagogicznych przy komendantach /dowódcach/ kursów; rady pedagogicznej CSOP, posiedzeń zespołu Komendanta CSOP, odpraw służbowych, kontroli wewnętrznej, kontroli kompleksowej CSOP.

Analiza ogólnej organizacji szkolenia taktycznego w CSOP skłania do wniosku, że jest ono zorganizowane według obowiązujących dokumentów normatywnych z uwzględnieniem specyficznych zadań wynikających z faktu szkolenia kadr aparatu partyjno-politycznego wojsk lądowych szczebla pododdziału - oddziału.

Cele szkoleniowe uwzględniają specyfikę i zadania stojące przed poszczególnymi kursami zawodowymi lub kadr rezerw osobowych. Wynikające stąd zakres i treść szkolenia taktycznego pozostają w sprzężeniu zwrotnym z treścią szkolenia z pracy partyjno-politycznej za wyjątkiem SPR, co dla jej absolwentów może być znacznym utrudnieniem w realizacji zadań w jednostkach wojskowych. Przyjęte formy i metody nauczania wraz z posiadaną bazą szkoleniową, strukturą organizacji wewnętrznej Cyklu TOiRW, doświadczeniem kadry dydaktycznej planowo i systematycznie

doskonalonej, stwarzają dobre możliwości dla przekazania słuchaczom wiedzy taktycznej niezbędnej im w realizacji zadań partyjno-politycznych w działaniach bojowych pododdziału - oddziału.

Stosunkowo nieduże obciążenie dydaktyczne kadry
15/
Cyklu TOiRW wskazuje na wiele rezerw tkwiących w realizacji procesu szkolenia taktycznego na poszczególnych kursach przy uwzględnieniu ich specyfiki.

15/ W obliczeniach przyjęto obowiązujące normy dydaktyczne dla Kierownika i Zastępcy Kierownika Cyklu po 220 godzin; starszego wykładowcy szefa służby - po 360 godzin; starszego wykładowcy Kierownika Zespołu Dydaktycznego - po 400 godzin; starszego wykładowcy i wykładowcy - po 600 godzin - /2x220/ + /3x360/ + /2x400/ + /17x600/ = 12520.

W aktualnym obciążeniu przyjęto: /2 grupy WKDO x 156 g/+ /2 grupy KPOP x 100 g/+ /6 grup SOR x 248 g/x 2 turnusy w roku + /4 grupy KPOR x 98 g/x 4 turnusy w roku + ok. 180 g w SchP + ok. 200 g na KPKK + ok. 64 g. z kadrą CSOP = ok. 5500 g.

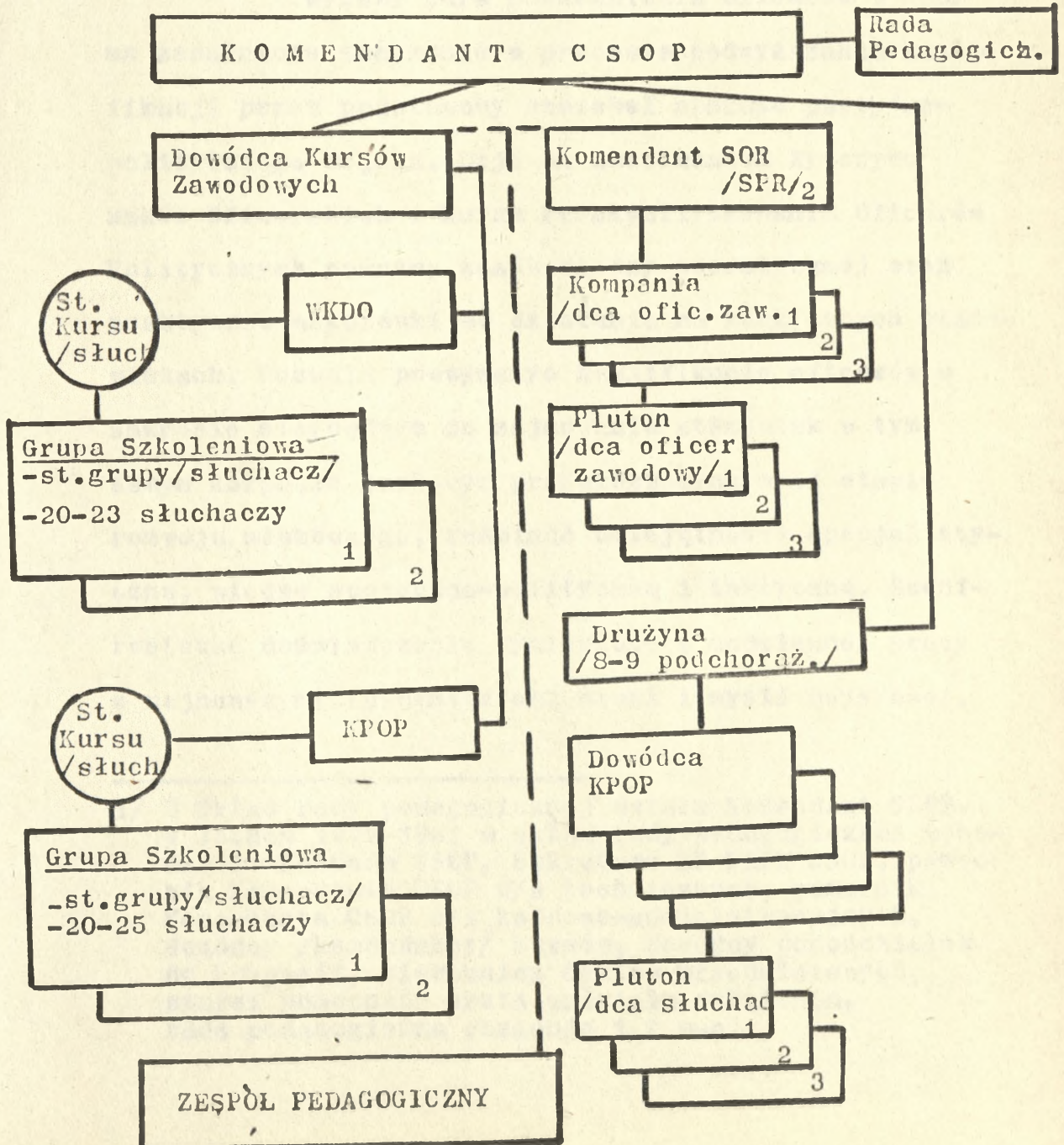
ROZDZIAŁ III

WŁAŚCIWOŚCI SZKOLENIA TAKTYCZNEGO NA POSZCZEGÓLNYCH
KURSACH CSOP

Główny wysiłek szkolenia taktycznego w CSOP skierowany jest na kursy: WKDO, KPOP, SOR /SPR/, KPOR których struktura organizacyjna przedstawia się następująco rys. 1.

Rys. 1

1/

Uwzględniając funkcje w aparacie partyjno-politycznym wojsk lądowych i wiążący się z tym zakres szkolenia taktycznego, na poszczególnych kursach występują pewne specyficzne właściwości w stosowaniu treści, form i metod nauczania taktyki.

1. WYŻSZY KURS DOSKONALENIA OFICERÓW

Wyższy Kurs Doskonalenia Oficerów w CSOP ma zasadnicze znaczenie w procesie podwyższania kwalifikacji przez podstawowy szczebel aparatu partyjno-politycznego wojska. Daje on absolwentom Wyższych Szkół Oficerskich i Kursu Przekwalifikowania Oficerów Politycznych poważny zasób wiedzy teoretycznej oraz praktyczne wskazówki do działania na konkretnych stanowiskach. Pozwala podwyższyć kwalifikacje oficerów w zakresie niezbędnym do zajmowania stanowisk w tym samym korpusie osobowym przewidzianych w II etapie rozwoju służbowego, rozwinąć umiejętności specjalistyczne, wiedzę społeczno-polityczną i taktyczną. Skonfrontować doświadczenie wyniesione z codziennej pracy z najnowszymi osiągnięciami nauki i myśli wojskowej.

-
- 1/ 7 Skład rady pedagogicznej ustala Komendant CSOP. W latach 1977-1981 w skład rady pedagogicznej wchodził: Komenda CSOP, Sekretarz KP PZPR CSOP, pomocnik Komendanta CSOP d/s technicznych, pomocnik Komendanta CSOP d/s kadrowo-administracyjnych, dowódca /komendanci/ kursów, dowódca pododdziałów do kompanii, kierownicy cykli przedmiotowych, starsi pomocnicy szefa wydziału szkolenia, rada pedagogiczna obraduje 1 x m-c.

Stwarza możliwość nabycia argumentacji niezbędnej w rozwiązywaniu problemów wynikających z zajmowania wyższych stanowisk oraz możliwość dobrego przygotowania oficerów do podjęcia studiów w WAP. W myśl "Zasad działania kadrowego", WKDO ma dać do wojsk oficera wykształconego, oficera umiejącego posiadaną wiedzę wykorzystać w praktyce, systematycznie ją pogłębiać, aktualizować i doskonalić.

W latach 1977-1981 słuchacze WKDO szkoleni byli w ramach dwóch "Programów Kształcenia. Jeden obowiązywał w latach 1977-1978 a drugi w latach 1979-1981. Obydwa programy kształcenia opracowane były dla sześciomiesięcznego cyklu szkolenia WKDO /do 1977 r. obowiązywał cykl szkolenia dziesięciomiesięcznego/.

"Program Kształcenia WKDO" w latach 1977-1978 obejmował 720 godzin szkoleniowych - 100%, które rozdzielono na działy tematyczne:

- Dział społeczno-polityczny - 504 godziny - 70%;
- Dział specjalistyczno-wojskowy - 136 godzin - 19%;
- Dział ogólnowojskowy - 80 godzin - 11%.

W dziale specjalistyczno-wojskowym

/Załącznik nr 1/ wydzielono na:

- Szkolenie taktyczne - 71 godzin;
- Szkolenie chemiczne - 8 godzin;

2/ Zespoły pedagogiczne funkcjonują przy Dowódcy Kursów Zawodowych i Komendancie SPR w skład ich wchodzi: dowódcy /komendanci/ kursów, starsi kursów, starsi grup szkoleniowych, dowódcy kompanii i plutonów, sekretarze POP, wyznaczeni wykładowcy z cykli przedmiotowych opiekunowie grup szkoleniowych. Zespół pedagogiczny obraduje 1 x m-c.

- Szkolenie inżynieryjno-saperskie - 8 godzin;
- Łączność - 8 godzin;
- Topografię wojskową - 8 godzin.

Porównując ilość godzin przeznaczonych na dział specjalistyczno - wojskowy w 1977 roku z ilością godzin przeznaczonych na dział specjalistyczno-wojskowy w 1976 roku /kurs dziesięciomiesięczny/, ilość godzin zmniejszyła się na:

- szkolenie taktyczne - o 86 godzin tj. o 54,7%^{3/}
- szkolenie chemiczne - o 7 godzin tj. o 47%;
- szkolenie inżynieryjno-saperskie - o 3 godziny tj. o 27%;
- łączność - o 7 godzin tj. o 47%;
- topografię wojskową - o 8 godzin tj. o 50%.

W programie /Załącznik nr 1/ przyjęto, że podstawowym celem szkolenia taktycznego WKDO jest podwyższenie i pogłębienie wiedzy z przedmiotów taktyki ogólnej i taktyki rodzajów wojsk. W związku z powyższym przed szkoleniem taktycznym postawiono zadanie poszerzenia wiedzy słuchaczy w szczególności z zakresu organizacji wojsk własnych i przeciwnika oraz prowadzenia podstawowych rodzajów działań bojowych na szczeblu pułku /informacyjnie na szczeblu dywizji/. Równoczesne korzystanie z dorobku dydaktycznego i posiadanej bazy polowej CDO im.gen.Popławskiego jak również doświadczeń

8 DZ.

3/ W dziale społeczno-politycznym zmniejszono z 834 godzin do 504 godz.tj.o 330 godz.co stanowi = 37%.

Program szkolenia taktycznego obejmował ogółem 9. tematów, które można ująć w następujące grupy tematyczne:

I GRUPA TEMATYCZNA : Obejmowała 8 tematów podzielonych na 11 zajęć, które dotyczyły: problematyki organizacji wojsk, prowadzenia i zabezpieczenia działań bojowych wojsk własnych i armii obcych. Zasadniczym celem było teoretyczne przygotowanie słuchaczy do ćwiczeń. Wszystkie zajęcia były realizowane w salach wykładowych - 16 godzin wykładów i 6 godzin zajęć seminaryjnych.^{4/}

II GRUPA TEMATYCZNA : Obejmowała jeden temat podzielony na 4 zajęcia. Było to ćwiczenie główne dotyczące problematyki natarcia. Temat realizowany był w następujących ramach czasowych: 10 godzin w sali wykładowej - czynności dotyczące wypracowania decyzji oraz 12 godzin w terenie - rekonesans, stawianie zadań i dynamika walki.

III GRUPA TEMATYCZNA : Obejmowała jeden temat podzielony na 4 zajęcia. Było to ćwiczenie główne dotyczące problematyki obrony. Temat realizowany był w następujących ramach czasowych: 10 godzin w sali wykładowej - czynności dotyczące wypracowania decyzji oraz 12 godzin w terenie - rekonesans, stawianie zadań, dynamika walki.

---

^{4/} Zajęcia seminaryjne dotyczyły organizacji, wyposażenia i uzbrojenia oddziałów i pododdziałów Bundeswehry, armii USA i WP.

Wskazówki metodyczne do realizacji powyższego programu ujmowały wytyczne dotyczące ścisłej współpracy wykładowców taktyki z wykładowcami pracy partyjno-politycznej, celem wypracowania realnych form pracy partyjno-politycznej w działaniach bojowych.

Problematyka z taktyki rodzajów wojsk dotyczyła zapoznania słuchaczy z nowościami oraz zabezpieczenia działań bojowych przez pododdziały wojsk inżynieryjnych, chemicznych i łączności.

W 1978 r. zgodnie z wytycznymi Głównego Zarządu Politycznego WP i Zarządu Szkolnictwa Wojskowego opracowano nowy Program Kształcenia WKDO.

Program obejmował 702 godziny - 100%, które rozdzielono na działy tematyczne. I tak przeznaczono na:

- Dział społeczno-polityczny - 445 godzin - 63,4%;
- Dział specjalno-wojskowy - 156 godzin - 22,2%;
- Dział ogólnowojskowy, przepisy wojskowe - 61 godz. - 10%;
- Język rosyjski - 30 godzin - 4,4%.

W dziale specjalistyczno-wojskowym

/Załącznik nr 2/ wydzielono na:

- szkolenie taktyczne - 60 godzin;
- obóz szkoleniowy w CDO - 72 godzin;
- szkolenie chemiczne - 7 godzin;
- szkolenie inżynieryjno-saperskie - 6 godzin;
- łączność - 5 godzin;
- topografię wojskową - 6 godzin.

Porównując ilość godzin przeznaczonych na dział specjalistyczno-wojskowy w latach 1979-1981, z ilością godzin w latach 1977-1978, to ilość godzin zwiększyła się o 20 tj. o 3,2%.

W dziale specjalistyczno-wojskowym ilość godzin na szkolenie taktyczne, taktykę rodzajów wojsk zmniejszyła się w następujących ilościach:

- szkolenie taktyczne	- o 11 godzin tj.o 15,6%;
- szkolenie chemiczne	- o 1 godzinę tj.o 12,5%;
- szkolenie inżynieryjno-saperskie	- o 2 godziny tj.o 25%;
- łączność	- o 3 godziny tj.o 37,5%;
- topografię wojskową	- o 2 godziny tj.o 25%.

W dziale tym wprowadzono 72 godziny szkolenia bojowego tzw. "obóz szkoleniowy" organizowany przez Centrum Doskonalenia Oficerów im.gen.St. Popławskiego, dla wszystkich WKDO wojsk lądowych. Słuchacze WKDO z CSOP występują w czasie tego szkolenia w roli zastępcy dowódcy pułku lub batalionu d/s politycznych oraz w roli oficerów sekcji politycznej pułku.

Ogólne cele szkoleniowe w nowym programie nie uległy zmianie. Przed szkoleniem taktycznym stało takie samo zadanie jak w latach 1977-1978, lecz istotnie zmniejszono zakres /szczebel/ szkolenia taktycznego, z pułku /informacyjnie dywizji/ do szczebla batalionu /informacyjnie - pułku/.

Program szkolenia taktycznego obejmował ogółem 12 tematów, które zostały ujęte w następujące grupy tematyczne:

I GRUPA TEMATYCZNA - tzw. "kurs wprowadzający" - obejmowała 9 tematów podzielonych na 10 zajęć, które dotyczyły problematyki: organizacji wojsk, prowadzenia działań bojowych przez oddziały i pododdziały armii państw NATO, zabezpieczenia działań bojowych pododdziałów wojsk własnych, metodologii pracy dowódcy i sztabu w zakresie wypracowania decyzji, osiągania wyższych stanów gotowości bojowej i mobilizacyjnego rozwinięcia jednostki. Wszystkie zajęcia były realizowane w salach wykładowych - 13 godzin wykładów i 4 godziny zajęć seminaryjnych.

II GRUPA TEMATYCZNA - obejmowała jeden temat podzielony na 3 zajęcia. Było to ćwiczenie główne dotyczące problematyki przegrupowania pułku zmechanizowanego na dużą odległość. Temat - 5 godzin - realizowany był w sali wykładowej - wykład wprowadzający, postawienie zadań i meldowanie decyzji. Czynności dotyczące wypracowania decyzji słuchacze realizowali podczas samokształcenia.

III GRUPA TEMATYCZNA - obejmowała jeden temat podzielony na 15 zajęć. Było to ćwiczenie główne dotyczące problematyki natarcia. Temat realizowany był, 26 godzin w sali wykładowej /3 wykłady i 10 ćwiczeń/ oraz 6 godzin w terenie /2 ćwiczenia/. Wykłady stanowiły część wprowadzającą do ćwiczeń i zapoznawały słuchaczy z problematyką natarcia, natarcia w warunkach szczególnych oraz zasad tworzenia i wykorzystania oddziałów wydzielonych.

Ćwiczenia w salach wykładowych były zajęciami informacyjnymi dla słuchaczy. Ćwiczenia w terenie były częścią praktyczną, do której słuchacze wypracowywali podczas samokształcenia decyzję do natarcia - w roli dowódcy batalionu, a podczas rekonesansu meldowali decyzję i stawiali zadania.

IV GRUPA TEMATYCZNA - obejmowała jeden temat podzielony na 4 zajęcia. Było to ćwiczenie główne dotyczące problematyki działań obronnych. Temat realizowany był w następujących godz.: 3 godziny w sali wykładowej /wykład i ćwiczenie/ oraz 5 godzin w terenie /2 ćwiczenia/. Wykład stanowił część wprowadzającą do ćwiczenia. Ćwiczenie w sali wykładowej było informacyjne dla słuchaczy - zapoznawało z decyzją dowódcy pułku do obrony. Ćwiczenie w terenie było częścią praktyczną /aktywną/, do której słuchacze wypracowywali podczas samokształcenia decyzję do obrony - w roli dowódcy batalionu, a podczas rekonesansu meldowali decyzję i stawiali zadania.

Wskazówki metodyczne do realizacji powyższego programu oraz tematyka z taktyki rodzajów wojsk nie uległy zmianie w stosunku do programu z lat 1977-1978.

W realizacji treści programu szkolenia taktycznego na WKDO stosuje się najczęściej następujące formy i metody nauczania: f o r m y - wykład, seminarium, konsultacje, samodzielna praca, praca w Kole Naukowym, ćwiczenia /grupowe, dowódczo-sztabowe

na mapach/, obóz szkoleniowy; m e t o d y - słowne, poglądowe, praktyczne i aktywizujące.

Przed szkoleniem taktycznym na WKDO stoi cel poszerzenia i zdobycia wiedzy niezbędnej słuchaczom do realizacji zadań partyjno-politycznych w działaniach bojowych pułku /samodzielnego batalionu/. Cel ten jest ściśle skorelowany z zakresem szkolenia z pracy partyjno-politycznej, gdzie słuchacze zdobywają umiejętności realizacji zadań w sekcji politycznej.

Przyjęte treści w szkoleniu taktycznym w latach 1977-1978 ujmowały problematykę korespondującą z zadaniami aparatu partyjno-politycznego w działaniach bojowych. Przyjęte formy nauczania stawiały na dużą aktywność słuchaczy na zajęciach i realizację ćwiczeń głównie w terenie,^{5/} co przy zastosowaniu przez wykładowców odpowiednich metod nauczania stwarzało dobre warunki do zdobycia i doskonalenia przez słuchaczy umiejętności w zakresie organizacji i kierowania walką oddziału-pododdziału.

Treści szkolenia taktycznego przyjęte w latach 1979-1981 również ujmowały problematykę ze szkoleniem z pracy partyjno-politycznej. Zastosowane w tym okresie formy i metody nauczania stawiały na

---

5/ Zasady organizacji i prowadzenia pracy partyjno-politycznej na szczeblu taktycznym w warunkach bojowych, GZP, Warszawa 1976 r.

6/ II i III grupa tematyczna ma ogółem 44 godziny z tego 24 godziny to ćwiczenia w terenie.

dużą ilość zajęć informacyjnych /biernych/, co ograniczało aktywność słuchaczy na zajęciach i mogło być przyczyną mniejszej skuteczności szkolenia taktycznego.

2. KURS PRZEKWALIFIKOWANIA OFICERÓW POLITYCZNYCH

Kurs Przekwalifikowania Oficerów

Politycznych ma ważne znaczenie w zakresie pozyskiwania oficerów liniowych do pracy w aparacie partyjno-politycznym wojska. Daje on słuchaczom poważny zasób wiedzy teoretycznej z przedmiotów polityczno-społecznych i działalności partyjno-politycznej w pododdziałach. Pozwala także podwyższyć kwalifikacje i uzupełnić wiedzę taktyczną. Stwarza warunki do skonfrontowania wiedzy taktycznej i doświadczenia dowódczego, wyniesionego z codziennej pracy z najnowszymi osiągnięciami nauki i myśli wojskowej, pozwala przygotować oficera do studiów w WAP.

W latach 1977-1981 słuchacze KPOP szkoleni byli w ramach dwóch Programów Kształcenia. Pierwszy obejmował w latach 1977-1978 7 kurs dziesięciomiesięczny, drugi obowiązuje od 1980 roku - kurs sześciomiesięczny.

"Program Kształcenia KPOP" w latach 1977-1979 opracowany był na dziesięciomiesięczny cykl szkolenia i obejmował 1200 godzin - 100%, które rozdzielono na działy tematyczne:

- Dział społeczno-polityczny - 840 godzin - 70%;

- Dział specjalistyczno-wojskowy - 240 godzin - 20%;
- Dział ogólnowojskowy - 120 godzin - 10%;

W dziale specjalistyczno-wojskowym /Załącznik nr 3/ wydzielono na:

- szkolenie taktyczne - 135 godzin;
- szkolenie chemiczne - 14 godzin;
- szkolenie inżynieryjno-saperskie- 12 godzin;
- łączność - 16 godzin;
- topografię wojskową - 18 godzin;
- inne^{7/} - 55 godzin.

W programie /Załącznik nr 3/ przyjęto, że podstawowym celem szkolenia taktycznego KPOP jest poszerzyć wiedzę z taktyki ogólnej i taktyki rodzajów wojsk, w szczególności z zakresu organizacji wojsk własnych i przeciwnika oraz prowadzenia podstawowych rodzajów działań bojowych na szczeblu batalionu /informacyjnie na szczeblu pułku/, zalecając przy tym łączenie ćwiczeń taktycznych z ćwiczeniami z pracy partyjno-politycznej.

Program szkolenia taktycznego obejmował ogółem 12 tematów, które można ująć w następujące grupy tematyczne:

I GRUPA TEMATYCZNA - obejmowała 9 tematów podzielonych na 29 zajęć, które dotyczyły następującej problematyki:

7/ Szkolenie sanitarne, Przepisy wojskowe, Kierowanie i Zarządzanie, Analiza wartości.

zasady współczesnej walki, organizacja wojsk, prowadzenie i zabezpieczenie działań bojowych wojsk własnych i armii obcych, wykorzystanie artylerii bp - pz, organizacja obrony plot, zabezpieczenie tyłowe, praca dowódcy i sztabu batalionu.

Wszystkie zajęcia były realizowane w salach wykładowych - 33 godziny wykładów, 10 godzin zajęć seminaryjnych, 20 godzin ćwiczeń i 5 godzin kolokwium.

II GRUPA TEMATYCZNA - obejmowała 2 tematy podzielone na 5 zajęć. Było to ćwiczenie główne /grupowe/ i ćwiczenie dowódczo-sztabowe dotyczące problematyki natarcia. Tematy były realizowane w następujących ramach czasowych - 6 godzin w sali wykładowej /były to czynności dotyczące wypracowania decyzji/ oraz 31 godzin w terenie był to rekonesans, stawianie zadań i dynamika walki.

III GRUPA TEMATYCZNA - obejmowała jeden temat podzielony na 4 zajęcia. Było to ćwiczenie główne dotyczące problematyki obrony. Temat realizowany był w następujących przedziałach czasowych - 6 godzin w sali wykładowej /czynności dotyczące wypracowania decyzji/ oraz 19 godzin w terenie był to rekonesans, stawianie zadań i dynamika walki.

Problematyka taktyki rodzajów wojsk dotyczyła zabezpieczenia działań bojowych pododdziału-oddziału, przez pododdziały wojsk inżynieryjnych, chemicznych i łączności.

W 1979 r. zgodnie z wytycznymi GZP i ZSZW opracowano nowy Program Kształcenia KPOP, który w cyklu

szkolenia sześciomiesięcznego obejmował 708 godzin-
100% podzielonych na działy tematyczne w taki oto
sposób:

- Dział społeczno-polityczny - 537 godzin - 76%;
- Dział specjalno-wojskowy - 100 godzin - 14%;
- Dział ogólnowojskowy - 71 godzin - 10%.

W dziale specjalno-wojskowym /Załącznik nr 4/ wydzie-
lono na:

- szkolenie taktyczne - 68 godzin;
- szkolenie chemiczne - 10 godzin;
- szkolenie inżynieryjno-saperskie - 8 godzin;
- łączność - 6 godzin;
- topografia wojskowa - 8 godzin.

W programie /Załącznik nr 4/ przyjęto,
że podstawowym celem szkolenia taktycznego KPOP jest
tak jak i w poprzednich latach poszerzyć wiedzę takty-
czną słuchaczy, a w szczególności w zakresie: organi-
zacji wojsk własnych i przeciwnika; uzbrojenia i wypo-
sażenia pododdziałów i oddziałów; zasad organizacji
i prowadzenia podstawowych rodzajów działań bojowych
do szczebla batalionu z równoczesnym pokazaniem miejsca,
roli oficera politycznego.

Nowy program szkolenia taktycznego obejmuje
14 tematów, które można ująć w następujące grupy tema-
tyczne:

I GRUPA TEMATYCZNA - tzw. "kurs wprowadzający" -

obejmuje 11 tematów, przy czym każdy temat to oddzielne

zajęcie dotyczące problematyki: praw walki; zasad taktyki; organizacji wojsk własnych i nieprzyjaciela; prowadzenia działań bojowych przez armie obce; prowadzenia rozpoznania przez pododdziały wojsk własnych; zabezpieczenia działań bojowych; osiągnięcia wyższych stanów gotowości bojowej; metod pracy dowódcy i sztabu nad wypracowaniem decyzji; podstawowych pojęć taktycznych i graficznego przedstawiania ich na mapie; przegrupowania wojsk. Wszystkie zajęcia są realizowane w salach wykładowych - 18 godzin wykładów, 1 godzina ćwiczenie /graficzne przedstawianie sytuacji taktycznej na mapie/.

II GRUPA TEMATYCZNA - obejmuje jeden temat, podzielony na 3 zajęcia. Jest to ćwiczenie główne dotyczące problematyki obrony. Temat realizowany jest w następującym systemie: 2 godziny w sali wykładowej /wykład wprowadzający/ oraz 12 godzin w terenie jest to rekonesans, stawianie zadań i dynamika walki.

III GRUPA TEMATYCZNA - obejmuje 2 tematy podzielone na 8 zajęć. Jest to ćwiczenie główne /grupowe/ i ćwiczenie dowódczo-sztabowe, dotyczące problematyki natarcia. Tematy są realizowane następująco: 9 godzin w sali wykładowej - są to 2 wykłady wprowadzające i 2 ćwiczenia przygotowujące do rozegrania sytuacji taktycznej w terenie; 26 godzin w terenie - jest to rekonesans, stawianie zadań, dynamika walki, odtwarzanie zdolności bojowej.

Problematyka oraz cele szkoleniowe dla taktyki rodzajów wojsk pozostają bez zmian /tak jak w

programie szkolenia poprzednim/.

Realizując treści programu szkolenia taktycznego słuchaczy KPOP najczęściej stosuje się takie formy i metody nauczania jak: f o r m y - wykład, seminarium, konsultacje, samodzielna praca, praca w "Kole Naukowym", ćwiczenia /grupowe, dowódczo-sztabowe na mapach/; m e t o d y - słowne, poglądowe, praktyczne i aktywizujące.

Przyjęte cele w szkoleniu taktycznym KPOP stawiają na zdobycie wiedzy z zakresu taktyki niezbędny do realizacji zadań partyjno-politycznych w działaniach bojowych batalionu i pozostają w sprzężeniu zwrotnym z zakresem szkolenia z pracy partyjno-politycznej i zadaniami aparatu partyjno-politycznego w działaniach bojowych. Przyjęte treści szkolenia taktycznego, stosowane formy i metody nauczania stwarzają dobre podstawy do poszerzenia wiedzy z taktyki i zdobycia praktycznych umiejętności niezbędnych zastępcy dowódcy batalionu d/s politycznych /instruktorowi politycznemu batalionu/ oraz do rozwiązywania zadań partyjno-politycznych w działaniach bojowych.

Uwzględniając zadania stojące przed oficerami aparatu partyjno-politycznego w treściach szkolenia taktycznego widoczny jest brak szerszego spojrzenia na działanie OW i desantów taktycznych oraz wykorzystania środków przydzielonych na polu walki.

3. SZKOŁA OFICERÓW REZERWY I SZKOŁA PODCHORAŻYCH REZERWY

Do SOR /SPR/ w CSOP kierowani są przez WКУ absolwenci wyższych uczelni cywilnych /którzy odbyli przeszkolenie wojskowe lub obronne w ramach studium wojskowego/ celem odbycia zasadniczej służby wojskowej. W CSOP szkolenie ich ma zasadnicze znaczenie w zakresie przygotowywania rezerw osobowych aparatu partyjno-politycznego wojsk lądowych - szczebla kompanii. Absolwenci SOR /SPR/ po zakończeniu szkolenia w CSOP z wynikiem pozytywnym i odbyciu praktyki w jednostkach wojskowych są kierowani do rezerwy, i stanowią grupę kadry, która na wypadek mobilizacji jest powoływana na stanowisko zastępcy dowódcy kompanii do spraw politycznych.

W latach 1977-1981 szkolenie podchorążych odbywało się: w SOR lata 1977-1980; w SPR od 1981 roku do chwili obecnej. Treści szkolenia taktycznego swoim zakresem w SOR i SPR znacznie się różnią.

W latach 1977-1980 podchorążowie SOR szkoleni byli w ramach dwóch Programów Kształcenia. Pierwszy obowiązywał w latach 1977-1979 i obejmował 720 godzin szkoleniowych - 100%, drugi obowiązywał w latach 1979-1980 i obejmował 732 godziny szkoleniowe - 100%. Zarówno pierwszy jak i drugi program kształcenia podchorążych SOR opracowany był na sześciomiesięczny cykl szkolenia i w zakresie szkolenia taktycznego był

identyczny. Obejmował w dziale specjalistyczno-wojskowym /Załącznik nr 5/:

- szkolenie taktyczne	- 164 godziny;
- szkolenie chemiczne	- 22 godziny;
- szkolenie inżynieryjno-saperskie	- 20 godzin;
- łączność	- 20 godzin;
- topografia wojskowa	- 22 godziny.

W programie /Załącznik nr 5/ przyjęto, że podstawowym celem szkolenia taktycznego podchorążych SOR jest: nauczyć działania pojedynczego żołnierza na polu walki oraz dowodzenia drużyną, plutonem i kompanią w podstawowych rodzajach działań bojowych.

Program szkolenia taktycznego ogółem obejmował 8 tematów, które można ująć w następujące grupy tematyczne:

I GRUPA TEMATYCZNA - obejmowała 3 tematy podzielone na 21 zajęć dotyczących problematyki: działania żołnierza na polu walki; organizacji pododdziałów wojsk własnych i nieprzyjaciela; ogólnych zasad prowadzenia działań bojowych; wykorzystania środków wzmocnienia; kwatermistrzowskiego zabezpieczenia działań bojowych pododdziałów; zasad pracy na mapach. Zajęcia obejmowały 29 godzin ćwiczeń w terenie i 28 godzin wykładów.

II GRUPA TEMATYCZNA - obejmowała 4 tematy podzielone na 16 zajęć dotyczących problematyki dowodzenia drużyną, plutonem oraz kompanią w działaniach bojowych. Zajęcia były realizowane w terenie podczas pobytu na obozie szkoleniowym /10-7 dni/ i obejmowały 85 godzin ćwiczeń.

III GRUPA TEMATYCZNA - obejmowała jeden temat podzielony na 4 zajęcia dotyczące form i metod prowadzenia zajęć taktycznych oraz pisanie konspektów.

Temat obejmował wykład /1 godzina/ i ćwiczenie /2 godziny/ w sali wykładowej oraz 9 godzin ćwiczeń w terenie.

Wskazówki metodyczne /Załącznik nr 5/ do realizacji powyższego programu ujmowały wytyczne dotyczące ścisłej współpracy wykładowców taktyki ogólnej z wykładowcami pracy partyjno-politycznej, celem wypracowania form pracy partyjno-politycznej w działaniach bojowych do szczebla kompanii.

Problematyka z taktyki rodzajów wojsk dotyczyła zapoznania podchorążych ze sprzętem chemicznym, inżynieryjno-saperskim i łączności występującym w kompanii oraz praktycznym posługiwaniu się nim. Zajęcia z topografii wojskowej dawały podstawy do posługiwania się mapą, orientacji topograficznej w terenie oraz korzystania ze zdjęć lotniczych.

W realizacji treści szkolenia taktycznego podchorążych SOR wypracowano i stosowano następujące formy i metody nauczania: f o r m y - wykład, seminarium, konsultacja, samodzielna praca, praca w "Kole Naukowym", ćwiczenia /musztrę bojową, grupowe/, obóz szkoleniowy /letni, zimowy/; m e t o d y - słowne, poglądowe, praktyczne i aktywizujące.

Założone cele w szkoleniu taktycznym podchorążych SOR, przyjęte treści oraz formy i metody nauczania stawiały na przekazanie niezbędnej wiedzy

taktycznej podchorążemu, umożliwiającej mu realizację zadań pracy partyjno-politycznej w szkoleniu żołnierzy w jednostkach wojskowych oraz w działaniach bojowych, jako zastępcy dowódcy kompanii d/s politycznych. Założenia te ściśle korespondowały z zakresem szkolenia z pracy partyjno-politycznej. Uwzględniając zadania pracy partyjno-politycznej realizowane przez zastępcę dowódcy kompanii d/s politycznych w walce, szkolenie taktyczne obok wiadomości teoretycznych stawiało na zdobycie przez podchorążych praktycznych umiejętności organizacji i kierowania walką pododdziału /plutonu-kompanii/.

W roku 1981, w związku z przemianowaniem SOR na SPR, opracowano nowy "Program Kształcenia SPR". Czas szkolenia kursowego skrócono z 6 do 4 miesięcy. Nowy program obejmuje 518 godzin szkoleniowych. Na szkolenie bojowe przeznaczono 82 godziny tj. 15,8%. W dziale szkolenia bojowego /Załącznik nr 6/ na szkolenie taktyczne wydzielono 44 godziny, szkolenie chemiczne 11 godzin, szkolenie inżynieryjno-saperskie 10 godzin, łączność 5 godzin, topografię wojskową 7 godzin, sanitarne 5 godzin.

Ilość godzin programu SPR w stosunku do programu SOR została zmniejszona o 202 godziny tj. o 28%.

W dziale szkolenia bojowego ilość godzin na szkolenie taktyczne i taktykę rodzajów wojsk zmniejszyła się:

- w szkoleniu taktycznym o 120 godzin tj. = 73%;

- w szkoleniu chemicznym o 11 godzin tj. = 50%;
- w szkoleniu inżynieryjno-saperskim o 10 godzin tj.
= 50%;
- w łączności o 15 godzin tj. 75%;
- w topografii wojskowej o 15 godzin tj. = 68%.

W programie /Załącznik nr 6/ przyjęto, że głównym celem szkolenia taktycznego podchorążych SPR jest: nauczyć działania pojedynczego żołnierza na polu walki.

Program szkolenia taktycznego SPR obejmuje 8 tematów, które można ująć w następujące grupy tematyczne:

I GRUPA TEMATYCZNA realizowana w I okresie szkolenia obejmuje 4 tematy podzielone na 9 zajęć dotyczących zachowania się pojedynczego żołnierza podczas alarmu, działania na polu walki, rozpoznania terenu i nieprzyjaciela. Zajęcia przerabiane są w formie 3 godzinnego wyświetlania filmów szkoleniowych i 16 godzin ćwiczeń w terenie.

II GRUPA TEMATYCZNA realizowana w II okresie szkolenia obejmuje 5 tematów podzielonych na 8 zajęć dotyczących działań bojowych drużyny, plutonu i kompanii. Zajęcia mają formę 2 godzinnego wykładu, 1 godzinnego filmu szkoleniowego i 20 godzin ćwiczeń w terenie.

Pierwszy okres szkolenia jest podsumowywany sprawdzianem opanowania przez podchorążych rzemiosła żołnierskiego z zakresu pojedynczego żołnierza.

Wskazówki metodyczne oraz tematyka z taktyki rodzajów wojsk dla podchorążych SPR pozostały podobne jak w programie dla SOR.

W realizacji treści szkolenia taktycznego podchorążych SPR przyjęto następujące formy i metody nauczania: f o r m y - wykład, konsultacje, samodzielna praca, praca w "Kole Naukowym", ćwiczenia /musztrę bojową/; m e t o d y - słowne, poglądowe, praktyczne i aktywizujące.

Przyjęte cele i treści szkolenia taktycznego podchorążych SPR są znacznie bardziej ograniczone i skromniejsze niż zakres szkolenia z pracy partyjno-politycznej, gdzie uczy się podchorążych realizacji zadań stojących w działaniach bojowych przed zastępcą dowódcy kompanii d/s politycznych. Powoduje to brak sprzężenia zwrotnego pomiędzy szkoleniem taktycznym, pracą partyjno-polityczną, ogranicza możliwości realizacji zaleceń zawartych we wskazówkach metodycznych /Załącznik nr 6/ nakazujących ścisłą współpracę wykładowców taktyki ogólnej z wykładowcami pracy partyjno-politycznej, celem wypracowania form pracy partyjno-politycznej w działaniach bojowych do szczebla kompanii. Niższy zakres szkolenia taktycznego od zakresu szkolenia z pracy partyjno-politycznej może być istotną przyczyną utrudniającą realizację zadań stojących przed podchorążymi w jednostkach wojskowych. Przyjęte formy i metody nauczania w stosunku do obowiązujących treści i celu szkolenia taktycznego stwarzają dobre przesłanki

do ich realizacji i dobrej skuteczności szkolenia.

4. KURS PRZEKWALIFIKOWANIA OFICERÓW REZERWY

Kurs Przekwalifikowania Oficerów Rezerwy ma ważne znaczenie w zakresie uzupełniania rezerw aparatu partyjno-politycznego wojska szczebla kompanii drogą naboru /przekwalifikowania/ absolwentów SOR i SPR pionu dowódczego lub technicznego różnych specjalności wojsk lądowych. Oficerowie i podchorążowie rezerwy po odbyciu dwumiesięcznego szkolenia w CSOP otrzymują przydział mobilizacyjny na stanowisko zastępcy dowódcy kompanii do spraw politycznych lub instruktora politycznego batalionu. Do szkolenia na KPOR oficerowie i podchorążowie rezerwy są kierowani przez WKU celem uzyskania wiedzy teoretycznej z przedmiotów polityczno-społecznych i działalności partyjno-politycznej w pododdziałach oraz uzupełnienia wiedzy taktycznej niezbędnej zastępcy dowódcy kompanii do spraw politycznych.

"Program Kształcenia KPOR" obejmuje w cyklu dwumiesięcznym 258 godzin szkoleniowych - 100%, które podzielono na trzy działy tematyczne:

- Dział społeczno-polityczny - 122 godziny - 47%;
- Dział specjalno-wojskowy - 98 godzin - 38%;
- Dział ogólnowojskowy i przepisy wojskowe-38 godzin-15%.

W dziale specjalno-wojskowym /Załącznik nr 7/ wydzielono na:

- szkolenie taktyczne - 74 godziny;
- szkolenie chemiczne - 7 godzin;
- szkolenie inżynieryjno-saperskie - 6 godzin;
- łączność - 5 godzin;
- topografię wojskową - 6 godzin.

W programie /Załącznik nr 7/ przyjęto, że podstawowym celem szkolenia taktycznego słuchaczy KPOR jest nauczyć metodyki działania dowódcy i zastępcy dowódcy kompanii do spraw politycznych w wypracowywaniu nieszablonowych decyzji do walki i umiejętności kierowania walką pododdziału w podstawowych rodzajach działań bojowych.

Program szkolenia taktycznego obejmuje 11 tematów, które można ująć w następujące grupy tematyczne:

I GRUPA TEMATYCZNA- tzw. "kurs wprowadzający" obejmuje 8 tematów podzielonych na 10 zajęć dotyczących problematyki: zasad współczesnej taktyki; tendencji rozwojowych SZ NATO i ich oddziaływania na terytorium Polski; organizacji i wyposażenia pododdziałów WP, Bundeswehry i armii USA; organizacji i zasad prowadzenia działań bojowych wg poglądów NATO; przeciwdziałaniu rozpoznaniu nieprzyjaciela; zasad organizacji zabezpieczenia działań bojowych; osiągania wyższych stanów gotowości bojowej; wykonywania marszów. Zajęcia obejmowały 28 godzin wykładów.

II GRUPA TEMATYCZNA obejmuje jeden temat podzielony na 9 zajęć. Było to ćwiczenie główne /grupowe/ dotyczące problematyki natarcia. Zajęcia obejmowały 9 godzin wykładów i 20 godzin ćwiczeń w terenie.

III GRUPA TEMATYCZNA obejmuje jeden temat podzielony na 4 zajęcia. Było to ćwiczenie główne /grupowe/ dotyczące problematyki obrony. Zajęcia obejmowały 4 godziny wykładów i 12 godzin ćwiczeń w terenie.

IV GRUPA TEMATYCZNA ćwiczenie kompleksowe /grupowe/ dotyczące prowadzenia działań bojowych przez kompanię piechoty. Zajęcia mają formę 10 godzinnego ćwiczenia w terenie.

Wskazówki metodyczne /Załącznik nr 7/ do realizacji powyższych treści szkolenia taktycznego słuchaczy KPOR, ujmują wytyczne dotyczące rozwijania u słuchaczy umiejętności taktyczno-specjalistycznych, preferowania w zajęciach natarcia, wyrabiania inicjatywy, zdecydowania i samodzielności oraz na zakończenie szkolenia taktycznego zalecały przeprowadzenie jednodniowego ćwiczenia grupowego z elementami przejścia do praktycznego wykonania nt. "kp w działaniach bojowych".

Problematyka z taktyki rodzajów wojsk dotyczy zapoznania z elementami zabezpieczenia działań bojowych kompanii piechoty. Zajęcia z topografii wojskowej przygotowują do pracy z mapą w terenie.

W realizacji treści programu szkolenia taktycznego słuchaczy KPOR stosuje się następujące

formy i metody nauczania: f o r m y - wykład, konsultacje, samodzielna praca, praca w "Kole Naukowym", ćwiczenia /grupowe/; m e t o d y - słowne, poglądowe, praktyczne i aktywizujące.

Cele i treści szkolenia taktycznego słuchaczy KFOR pozostają w ścisłym związku /sprzężeniu zwrotnym/ z zakresem szkolenia z pracy partyjno-politycznej, obowiązkami i zadaniami zastępcy dowódcy kompanii d/s politycznych. Zastosowane formy i metody nauczania stwarzają dobre możliwości zdobycia przez słuchaczy praktycznej wiedzy taktycznej niezbędnej zastępcy dowódcy kompanii d/s politycznych do rozwiązywania zadań partyjno-politycznych w działaniach bojowych a także osiągnięcia dobrej skuteczności szkolenia taktycznego.

Z A K O Ń C Z E N I E

W dobie obecnej szkolenie taktyczne realizowane jest w progresywnych i dynamicznych zmianach zachodzących w procesie rozwoju środków walki zbrojnej, a co z tego wynika w sposobach prowadzenia działań bojowych. Dokonują się zmiany ilościowe i jakościowe u potencjalnego przeciwnika. Na współczesnym polu walki wygranie z silnym i przebiegłym przeciwnikiem będzie wymagać od oficerów wszystkich specjalności wyjątkowej koncentracji psychicznej, konsekwencji działania, inicjatywy oraz brania na siebie pełnej odpowiedzialności za rezultaty działania własnego i podwładnych. Aby sprostać powyższym problemom współczesny oficer musi być przygotowany pod względem merytorycznym i metodycznym zarówno do szkolenia wojsk jak i do działania z nim w warunkach współczesnego pola walki.

Minister Obrony Narodowej w zadaniach do szkolenia Sił Zbrojnych PRL mówi " P o g ł ę b i a ć z n a j o m o ś ć w s p ó ł c z e s n e j s z t u k i w o j e n n e j / w t y m t a k t y k i / u w z g l ę d n i a j ą c w p r a k t y c e ć w i c z e b n e j d o ś w i a d c z e n i a i w n i o s k i w o j e n l o k a l n y c h . Ś m i a ł o i t w ó r c z o r o z w i j a ć j e j n o w e z a ł o ż e n i a , u n i k a ć s z a b - l o n o w o ś c i w r o z w i ą z y w a n i u i k i e r o w a n i u d z i a ł a n i a m i b o j o - w y m i " .

Chcąc zrealizować powyższe zadanie należy przede wszystkim rozwijać w tym zakresie umiejętności kadry zwiększyć skuteczność jej szkolenia.

"Skuteczność szkolenia w dużej mierze zależy od praktycznego doświadczenia kadry, lecz byłoby błędem niedoceniać ogromnego znaczenia wiedzy teoretycznej i znajomości optymalnych metod w dziedzinie organizacji i kierowania. Oficerowie powinni stale i uparcie z wielkim zaangażowaniem dążyć do tego, by z każdym dniem pogłębiać znajomość zasad taktyki i umiejętności takiego działania na polu walki, które prowadzi do zwycięstwa nad silnym, aktywnym i dobrze technicznie wyposażonym nieprzyjacielem".^{1/}

Jednym z istotnych ogniw doskonalenia wiedzy kadry aparatu partyjno-politycznego i jego rezerw osobowych jest system szkolenia kursowego w CSOP. Czy pobyt na szkoleniu w CSOP przyniesie pozytywne rezultaty, zależy między innymi od tego jakie zostały przyjęte treści oraz zastosowane formy i metody szkolenia taktycznego.

Poczynione rozważania nad treściami, formami i metodami nauczania w szkoleniu taktycznym w CSOP wskazują, że mimo uzyskanych dobrych wyników, w szkoleniu taktycznym tkwią możliwości ciągłego jego doskonalenia.

1/ Takticzeskije uczenija, Wojenzdat, Moskwa, 1975r.

Systematyczne i ciągle udoskonalenie procesu szkolenia taktycznego ma decydujący wpływ na sprawność rozwiązywania problemów pracy partyjno-politycznej w działaniach bojowych. Realizowane cele szkolenia taktycznego nie mogą dawać gotowych rozwiązań problemów jakie mogą zaistnieć w działaniach bojowych, ale dają wiedzę o nieprzyjacielu, wojskach własnych, o sprzęcie i uzbrojeniu, uczą logiki ich wykorzystania na współczesnym polu walki i dają podstawy do ustawicznego ich doskonalenia w jednostkach wojskowych.

L I T E R A T U R A

1. "Elementy metodologii badań psychologicznych", Brzeziński J. Warszawa, 1978 r.
2. "Metodologiczne podstawy badań pedagogicznych w wojsku", Hrydzik B. Warszawa, 1972 r.
3. "Metody statystyczne w naukach pedagogicznych", Hrynowiecka T. Gdańsk, 1978 r.
4. "Metoda, technika, procedura badawcza w pedagogice", "Studia Pedagogiczne", Kamiński A. t.XIX, 1970 r.
5. "Elementy teorii poznania, logiki formalnej i metodologii nauk", Kotarbiński T. Warszawa, 1961 r.
6. "Traktat o dobrej robocie", Kotarbiński T. Wrocław, 1979 r.
7. "Czynności myślenia. Czynności podejmowania decyzji", /w/: Psychologia. Pod red. T. Tomaszewskiego, Koziński J. Warszawa 1977 r.
8. "Armia - zawód - moralność", "Problemy etyki zawodowej oficera", Michalik M. Warszawa, 1968 r.
9. "Wartości osobowe dowódcy", Michalik M. Warszawa, 1973 r.
10. "Zarys metodologii pracy naukowej", Pieter J. Warszawa, 1975 r.
11. "Zasady badań pedagogicznych", Plich T., Wrocław, 1977 r.
12. "Kształcenie osobowości oficera politycznego Wojska Polskiego", Polański W. Warszawa, 1974 r.
13. "Człowiek i technika wojenna, a problemy gotowości bojowej", Swebodzki S. Warszawa, 1971 r.
14. "Praca partyjno-polityczna w kształtowaniu gotowości bojowej pododdziału", Brzeziński J. Warszawa, 1978r.
15. "Elementy dialektyki w ujęciu W.I.Lenina", "Zeszyty Filozoficzne", Warszawa 1956 r.
16. "Wstęp do psychologii", Tomaszewski T. Warszawa, 1979 r.

17. "Motywacja. Teoria i badania", Coffey Ch. Appley H. Warszawa, 1977 r.
18. "Organizations", Marek S.G., Simon H.A. Warszawa, 1958 r.
19. "Pedagogika", Godlewski M. Krawcewicz S. Wołczyk J. Wojek T. Olsztyn, 1979 r. rozdz. II, IV, XII, XIV, XV, XVI, XVIII.
20. "Pedagogika", Godlewski M. Krawcewicz S. Wojek T. Poznań, 1974 r. cz.I, rozdz. IV, cz.II rozdz. VIII, cz.III rozdz. I, cz.IV rozdz. IV, V, VI, cz.VII rozdz. I, III.
21. "Pedagogika" Buzanow A. Warszawa, 1963 r.
22. "Zarys dydaktyki ogólnej", Okoń W. Warszawa, 1970 r.
23. "Dydaktyka innowacyjna w wojsku" cz.I, Zeszyty Naukowe ASG, Nr 1 z 1977 r., J.Zakrzewski, J.Lewandowski, S.Wasilewski.
24. "Wzorcowy system przygotowania nowoczesnego dowódcy /WSPND/. Problemy dydaktyki wyższej szkoły wojskowej, J.Zakrzewski, ASG Warszawa, 1977 r.
25. "Opinie kadry zawodowej o systemie i potrzebie podwyższania oraz uzupełniania kwalifikacji", IBS WAP, Warszawa, 1978 r.
26. "Kultura kierowania w wojsku", S.Kwiatkowski, Warszawa, 1979 r.
27. "Lenin a problemy obronności", Materiały z konferencji naukowej poświęconej setnej rocznicy urodzin W.I.Lenina. WAP, ASG, WAT, WIH, Warszawa, 1978 r.
28. "Współczesna wiedza wojskowa", tytuł oryginału "Das moderne militärwesen deutscher militärverlag, 1968", praca zbiorowa, Warszawa, 1972 r.
29. "Postawy słuchaczy CSOP wobec wybranych zagadnień społeczno-politycznych kraju i świata", ZBMN CSOP, 1983 r.
30. "Charakterystyka socjologiczna oficerów WKDO ich postawy wobec szkolenia na WKDO oraz niektórych zadań społeczno-politycznych realizowanych w kraju", ZBMN CSOP, 1981 r.
31. "Postawy oficerów wobec szkolenia i pracy społecznej na WKDO", ZBMN CSOP, 1981 r.
32. "Motywy przekwalifikowań oficerów innych specjalności na oficerów politycznych", ZBMN CSOP, 1981 r.

33. "Postawy oficerów wobec szkolenia i pracy społecznej na KPOP", ZBMN CSOP, 1981 r.
34. "Charakterystyka socjologiczna podchorążych SPR I turnus 1981 r. ich postawy wobec wybranych zagadnień społeczno-politycznych, służby wojskowej, szkolenia w SPR oraz perspektywy zostania oficerem politycznym rezerwy", ZBMN CSOP, 1981 r.
35. "Charakterystyka socjologiczna podchorążych SPR II turnusu 1981 r. oraz ich postawy wobec wybranych zagadnień społeczno-politycznych, służby wojskowej, szkolenia w SPR a także perspektywy zostania oficerem politycznym rezerwy", ZBMN CSOP, 1981 r.
36. "Wstępna charakterystyka socjologiczna podchorążych SPR" - turnus III/81", ZBMN CSOP, 1981 r.
37. "Postawy podchorążych wobec szkolenia i pracy społecznej w SPR", ZBMN CSOP, 1981 r.
38. "Niektóre uwarunkowania szkolnej efektywności kształcenia SPR - II turnus 1981 r.", ZBMN CSOP, 1981 r.
39. "Problemy szkolenia kursowego w wojsku", J.Makuch, 1981 r.
40. "Kształcenie kadr a wymagania postępu", J.Komarow, 1981 r.
41. "Leksykon wiedzy wojskowej", Warszawa, 1979 r.
42. "Encyklopedia organizacji i zarządzania", Warszawa, 1982 r.
43. "Zagadnienia współczesnej sztuki wojskowej", K.Woźko, Warszawa, 1973 r.
44. "Metodologia badań naukowych w wojsku", Kuronkin, Warszawa, 197
45. "Naucznoje przedwidenije w wojennom dielie", Konoptiew, Moskwa, 1974 r.
46. "Metodologia i badania w nauce wojennej", Szebrow, Warszawa
47. "Sprawność działania absolwentów WKDO na stanowiskach służbowych", Materiały z badań, CDO Warszawa, 1981r.

WYKAZ DOKUMENTÓW NORMATYWNYCH

1. "Instrukcja O organizacji procesu kształcenia w szkołach i ośrodkach wojskowego szkolnictwa zawodowego", Część I, Warszawa, 1976 r., Szkol. 540/76.
2. "Instrukcja O organizacji procesu kształcenia w szkołach i ośrodkach wojskowego szkolnictwa zawodowego", Część II, "Metodyka nauczania", Warszawa, 1976r. Szkol. 541/76.
3. "Instrukcja o przodownictwie i współzawodnictwie w Siłach Zbrojnych PRL", Warszawa, 1974 r.
4. "Instrukcja o strukturze, zadaniach i kompetencjach organów partyjno-politycznych i instancji partyjnych w Siłach Zbrojnych PRL", Warszawa, 1975 r.
5. "Metodyka działania partyjno-politycznego w walce zbrojnej", Warszawa, 1974 r.
6. "Modelowy zakres obowiązków osób funkcyjnych w pułku" Warszawa, 1974 r.
7. "Zasady działania kadrowego w SZ PRL", Warszawa, 1976 r.
8. Ustawa z dn. 30.06.1970 r. o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych", Dz.U. z 1970 r. nr 16.
9. "Zasady organizacji i prowadzenia pracy partyjno-politycznej na szczeblu taktycznym w warunkach bojowych", Warszawa, 1976 r.
10. "Ramowe zasady działania organów partyjno-politycznych w czasie ćwiczeń wojsk operacyjnych", Warszawa, 1968r.
11. "Dyrektywy do działalności SZ PRL obowiązujące w latach 1970-1983.
12. Rozkazy Ministra Obrony Narodowej do szkolenia Sił Zbrojnych, wydane w latach 1970-1982.
13. Zarządzenia, wytyczne organizacyjno-szkoleniowe wydane dla CSOP przez GZP WP. Zarząd Szkolnictwa Wojskowego i inne.
14. Materiały z odpraw szkoleniowych Ministra Obrony Narodowej odbytych w latach 1977-1982.

DOKUMENTACJA SZKOLENIOWA W CSOP

1. "Program szkolenia WKDOP", CSOP, 1976 r.
2. "Program kształcenia WKDOP", CSOP, 1978 r.
3. "Program szczegółowy kształcenia KPOP", CSOP, 1977r.
4. "Program Kształcenia KPOP", CSOP, 1979 r.
6. "Program Kształcenia SOR", CSOP, 1979 r.
7. "Rozwinięty tematyczny program szkolenia SPR", CSOP, 1980 r.
8. "Program Kształcenia KPOR", CSOP, 1979 r.
9. Rozkazy szkoleniowe Komendanta CSOP, wydane w latach 1976-1982.
10. Protokoły z posiedzeń Rady Pedagogicznej CSOP w latach 1976-1982.
11. Protokoły z posiedzeń Zespołów Pedagogicznych, Kursów WKDO, KPOP, SOR-SPR, KPOR, w latach 1976-1982.
12. Protokoły /notatki/ z pracy metodycznej Cyklu TOiRW i Zespołów Dydaktycznych, odbytej w latach 1976-1982.
13. Dzienniki lekcyjne grup szkoleniowych Kursów WKDO, KPOP, SOR-SPR, KPOR za lata 1976-1982.
14. Dzienniki wykładowców taktyki ogólnej za lata 1976-1982.
15. Dokumentacja sprawozdawcza w Wydziale Szkolenia CSOP za lata 1976-1982.
16. Listy egzaminacyjne grup szkoleniowych za lata 1976-1982.
17. Wytyczne Komendanta CSOP dla Cyklu TOiRW po rozliczeniu rocznym cyklu.
18. Programy szkolenia doskonalącego kadry CSOP obowiązujące w latach 1976-1982.
19. Plany zasadniczych zamierzeń CSOP i Cyklu TOiRW obowiązujące w latach 1976-1982.

Z A Ł A C Z N I K I

PROGRAM SZKOLENIA

WYŻSZEGO KURSU DOSKONALENIA OFICERÓW POLITYCZNYCH

/Wyciąg Działu Specjalistyczno- Wojskowego/

L I P I E C - 1 9 7 6 r.

PROGRAM SZKOLENIA WKDO

III. DZIAŁ SPECJALISTYCZNO - WOJSKOWY

1. TAKTYKA OGÓLNA

CELI SZKOLENIA

Nauczyć:

- aktualnej organizacji wojsk własnych i obcych do szczebla dywizji;
- norm taktycznych oraz zasad wykorzystania etatowych i przydzielonych pododdziałów w podstawowych rodzajach działań bojowych;
- zasad pracy dowódcy i sztabu pzn nad wypracowaniem decyzji i stawiania zadań bojowych podwładnym.

Doskonalić:

- znajomość ogólnych zasad organizacji i prowadzenia walki przez pododdziały, oddziały i związki taktyczne WP oraz armii USA i RFN;
- umiętności w zakresie nanoszenia sytuacji taktycznej na mapę i prowadzenia mapy w roli decy pzn;
- wiedzę w zakresie podstawowych danych taktyczno-technicznych oraz właściwości bojowych uzbrojenia i sprzętu bojowego będącego na wyposażeniu wojsk własnych i obcych;
- nawyki samodzielnego pogłębiania wiedzy niezbędnej do organizowania i prowadzenia pracy partyjno-politycznej na zajmowanych stanowiskach służbowych.

Zapoznać:

- ze specyfiką organizacji i prowadzenia działań bojowych w warunkach szczególnych,
- z podstawową dokumentacją bojową obowiązującą na szczeblu pułku zmechanizowanego.

WSKAZÓWKI ORGANIZACYJNO - METODYCZNE

- W formach i metodach przekazu treści programu doskonalić metodę problemową i sytuacyjną, stwarzać warunki słuchaczom do samodzielnego myślenia i logicznego wnioskowania.
- Problematykę taktyki ogólnej i rodzajów wojsk ściśle wiązać z pracą partyjno-polityczną.
- Szczególną uwagę zwrócić na umiejętność, oceny sytuacji, stawiania realnych zadań pododdziałom oraz posługiwania się regulaminową terminologią wojskową.
- Około 20% programu z taktyki realizować w języku rosyjskim /rozkazy, meldunki, zarządzenia/.
- Dokonywać systematycznej kontroli przyswojonego materiału programowego, a wszelkie niedociągnięcia usuwać drogą pracy indywidualnej ze słuchaczami, konsultacji problemowych, stawiania zadań w pracy samokształceniowej i rozliczania z ich realizacją.

Nr tem.	Nr zaj.	NAZWA TEMATU	GODZINY				RA-ZEM
			Wykł.	Sem.	Ćw.	Kol.	
1	2	3	4	5	6	7	8
1		Zasady współczesnej walki ogólnowojskowej.	2	-	-	-	2
2		Organizacja i uzbrojenie pododdziałów, oddziałów i związków taktycznych.	-	6	-	-	6
	1	Organizacja i uzbrojenie pododdziałów, oddziałów i związków taktycznych WP oraz charakter podstawowego uzbrojenia i sprzętu.	-	3	-	-	3
	2	Organizacja i uzbrojenie pododdziałów, oddziałów i związków taktycznych armii USA i RFN oraz charakterystyka podstawowego uzbrojenia i sprzętu bojowego.	-	3	-	-	3

1	2	3	4	5	6	7	8
3		Ogólne zasady organizacji i prowadzenia walki przez pododdziały, oddziały i związki taktyczne USA i RFN.	4	-	-	-	4
	1	Zasady organizacji i prowadzenia natarcia przez pododdziały, oddziały i związki taktyczne armii USA i RFN.	2	-	-	-	2
	2	Zasady organizacji i prowadzenia walki zbrojnej -obronnej przez pododdziały, oddziały i związki taktyczne armii USA i RFN.	2	-	-	-	2
4		Ogólne zasady organizacji i prowadzenia walki przez pododdziały, oddziały i związki taktyczne WP.	6	-	-	-	6
	1	Zasady organizacji i prowadzenia natarcia przez pododdziały, oddziały i związki taktyczne WP.	2	-	-	-	2
	2	Zasady organizacji i prowadzenia walki obronnej przez pododdziały, oddziały i związki taktyczne WP.	2	-	-	-	2
	3	Praca decy i sztabu /sekcji politycznej/ w czasie organizacji walki i kierowania walką pz w natarciu i w obronie.	2	-	-	-	2
5		Ogólne zasady rozpoznania na szczeblach taktycznych.	1	-	-	-	1
6		Ogólne zasady wykorzystania artylerii w działaniach bojowych pz.	2	-	-	-	2
7		Ogólne zasady organizacji i pracy tyłów bp i pz w walce.	1	-	-	-	1
8		Pz w natarciu na doraźnie zorganizowaną obronę npla.	-	-	22	-	22
	1	Wypracowanie decyzji do natarcia przez decy i sztab pz	-	-	5	-	5
	2	Meldowanie decyzji i postawienie zadań bojowych.	-	-	6	-	6

1	2	3	4	5	6	7	8
	3	Wytyczne bojowego zabezpieczenia działań i organizacja współdziałania.	-	-	4	-	4
	4	Kierowanie walką pz w natarciu	-	-	7	-	7
9		Pz w obronie zorganizowanej bez styczności z nplem.	-	-	22	-	22
	1	Wypracowanie decyzji do obrony przez dcę i sztab pz.	-	-	5	-	5
	2	Meldowanie decyzji i postawienie zadań bojowych.	-	-	4	-	4
	3	Organizacja systemu działania ognia i współdziałania.	-	-	6	-	6
	4	Kierowanie walką pz w obronie.	-	-	7	-	7
R A Z E M :			16	6	44	-	66

2. TAKTYKA ROZWIĄZÓW WOJSK

A. SZKOLENIE CHEMICZNE

CELE SZKOLENIA

- Nauczyć słuchaczy organizacji chemicznego zabezpieczenia działań bojowych do szczebla pułku.
- Doskonalić umiejętności w ocenianiu sytuacji chemicznej i w określaniu jej wpływu na działanie bojowe wojsk.
- Zapoznać z charakterystyką i możliwościami broni masowego rażenia na współczesnym polu walki.

WSKAZÓWKI ORGANIZACYJNO - METODYCZNE

- W realizacji programu główną uwagę zwrócić na opanowanie praktycznych umiejętności w zakresie służby chemicznej.
- Zajęcia prowadzić metodą wykładu oraz ćwiczeń praktycznych przy pełnym wykorzystaniu sprzętu, środków audiowizualnych i innych pomocy szkolnych.

- Ćwiczenia z zabezpieczenia chemicznego realizować w oparciu o konkretną sytuację taktyczną oraz obowiązujące wytyczne i instrukcje do szkolenia wojsk.

Nr tem.	Nr zaj.	NAZWA TEMATU	Godziny				RA-ZEM
			Wykł.	Sem.	Ćw.	Kol.	
1		Charakterystyka broni masowego rażenia i jej wpływ na działanie bojowe wojsk.	-	2	-	-	2
2		Ocena sytuacji chemicznej w walce.	-	-	2	-	2
3		Zabezpieczenie chemiczne pz w walce.	-	-	4	-	4
	1	Zabezpieczenie chemiczne pz w natarciu.	-	-	2	-	2
	2	Zabezpieczenie chemiczne pz w obronie.	-	-	2	-	2
R A Z E M :			-	2	6	-	8

B. SZKOLENIE INŻYNIERYJNO - SAPERSKIE

CELE SZKOLENIA

- Doskonalić wiedzę słuchaczy w zakresie zabezpieczenia inżynieryjnego działań bojowych na szczeblu oddziału.
- Zapoznać z podstawowym sprzętem inżynieryjnym, jego możliwościami i zasadami wykorzystania na współczesnym polu walki.

WSKAZÓWKI ORGANIZACYJNO - METODYCZNE

- Szkolenie inżynieryjno-saperskie prowadzić na tle konkretnej sytuacji taktycznej.
- Zajęcia z tematu T-1/2 i T-1/3 prowadzić w formie ćwiczeń na mapach w oparciu o założenie do ćwiczeń z taktyki ogólnej.

- W procesie szkolenia eksponować najnowsze tendencje i kierunki rozwoju techniki i taktyki wojsk inżynieryjnych szeroko posługując się środkami audiowizualnymi.

Nr tem.	Nr zaj.	NAZWA TEMATU	Godziny				RA-ZEM
			Wykl.	Sem.	Ćw.	Kol.	
1		Zabezpieczenie inżynieryjne działań bojowych.	2	-	6	-	8
	1	Ogólne zasady zabezpieczenia inżynieryjnego działań bojowych. Organizacja, wyposażenie i przeznaczenie pododdziałów inżynieryjnych.	2	-	-	-	2
	2	Zabezpieczenie inżynieryjne natarcia pz.	-	-	3	-	3
	3	Zabezpieczenie inżynieryjne obrony pz.	-	-	3	-	3
R A Z E M :			2	-	6	-	8

C. Ł A C Z N O Ś Ć

CELE SZKOLENIA

- Doskonalić wiedzę słuchaczy w zakresie znajomości podstawowych środków łączności oraz możliwości ich wykorzystania w działaniach bojowych.
- Zapoznać z ogólnymi zasadami organizacji łączności na szczeblu pułku.

WSKAZÓWKI ORGANIZACYJNO - METODYCZNE

- Zajęcia prowadzić metodą wykładów, ćwiczeń praktycznych, wykorzystując tablice poglądowe i inne środki audiowizualne oraz technicznie sprawny sprzęt łączności.
- Temat z organizacji łączności prowadzić na tle konkretnej sytuacji taktycznej.

- Realizację programu zakończyć egzaminem w ramach taktyki ogólnej i rodzajów wojsk.

Nr tem.	Nr zaj.	NAZWA TEMATU	Godziny				RA-ZEM
			Wykł.	Sem.	Ćw.	Kol.	
1		Organizacja łączności w podstawowych działaniach bojowych.	4	-	4	-	8
	1	Ogólne zasady organizacji łączności.	2	-	-	-	2
	2	Sily i środki łączności pułku oraz możliwości ich wykorzystania.	2	-	-	-	2
	3	Organizacja łączności w natarciu pz.	-	-	2	-	2
	4	Organizacja łączności w obronie pz.	-	-	2	-	2
R A Z E M :			4	-	4	-	8

3. PRZEDMIOTY SPECJALISTYCZNE

A. GOTOWOŚĆ BOJOWA I MOBILIZACYJNA WOJSK

CELE SZKOLENIA

Zapoznać słuchaczy z zasadniczą problematyką utrzymania stałej gotowości bojowej wojsk oraz ze sposobami osiągnięcia jej wyższych stanów.

WSKAZÓWKI ORGANIZACYJNO - METODYCZNE

- Teoretyczne zasady omówić na podstawie aktualnej dyrektywy MON w sprawie osiągnięcia wyższych stanów gotowości bojowej oraz obowiązujących instrukcji i zarządzeń mobilizacyjnych.

- Analizę problematyki utrzymania stałej gotowości bojowej i osiągania jej wyższych stanów przeprowadzić na wybranym przykładzie jednostki operacyjnej.

Nr tem.	Nr zaj.	NAZWA TEMATU	Godziny				RA-ZEM
			Wykł.	Sem.	Ćw.	Kol	
1		Ogólne zasady osiągania gotowości bojowej.	1	-	-	-	1
2		Zasady mobilizującego rozwinięcia jednostki.	1	-	-	-	1
3		Materiałowo - techniczne zabezpieczenie mobilizacyjne rozwinięcia wojsk.	1	-	-	-	1
4		Planowanie i kierowanie przebiegiem osiągania wyższych stanów gotowości bojowej.	2	-	-	-	2
R A Z E M :			5	-	-	-	5

P R O G R A M   K S Z T A Ł C E N I A

WYŻSZEGO KURSU DOSKONALENIA OFICERÓW POLITYCZNYCH

/ Wyciąg Działu Specjalno - Wojskowego /

WRZESIEŃ - 1978 r.

PROGRAM KSZTAŁCENIA

DZIAŁ SPECJALNO - WOJSKOWY

PROGRAM KSZTAŁCENIA WKDO

III. DZIAŁ SPECJALNO - WOJSKOWY

1. TAKTYKA OGÓLNA

CELE NAUCZANIA

Nauczyć:

- Jednolitej interpretacji regulaminowych zasad, sposobów organizowania oraz prowadzenia działań pododdziałów i oddziałów wojsk własnych i potencjalnych przeciwników.
- Umiejętności rozsądnego i właściwego wykorzystania wiedzy teoretycznej w działalności praktycznej, kształtowanie myślenia kategoriami taktycznymi, podejmowania oryginalnych i uzasadnionych decyzji w różnych sytuacjach bojowych.

Doskonalić:

- W zwięzłym formułowaniu meldunków decyzji; stawianiu zadań bojowych oraz opracowywaniu podstawowych dokumentów bojowych.
- W znajomości organizacji, uzbrojenia i wyposażenia pododdziałów i oddziałów WP i NATO.
- W rozwiązywaniu problemów pracy partyjno-politycznej w podstawowych rodzajach działań bojowych.

Zapoznać:

- Z zasadami planowania i wykorzystania rodzajów wojsk w zabezpieczeniu działań bojowych, ze szczególnym uwzględnieniem rozpoznania, pokonania obrony przeciwpancernej i forsowania przeszkód wodnych.
- Z tendencjami rozwojowymi Sił Zbrojnych PRL i NATO.

WSKAZÓWKI ORGANIZACYJNO - METODYCZNE

Realizacja szkolenia z zakresu taktyki ogólnej zapewnia zrozumienie przez słuchaczy wiodącej roli oraz integracyjnej funkcji tego przedmiotu w taktyce rodzajów wojsk. Dlatego też główny wysiłek skupić na stworzeniu podstaw do rozwijania w słuchaczach wiedzy i umiejętności taktyczno - specjalnych w oparciu o prawidłową interpretację roli i miejsca poszczególnych rodzajów wojsk i służb we współczesnej walce.

Jako podstawowy szczebel szkolenia taktycznego przyjmuje się batalion a priorytetowo traktuje się działania zaczepne.

W treści tematycznej działań zaczepnych uwzględnić zapewnienie wysokich zdolności przełamania głęboko urzutowanej, silnie nasyconej środkami ppanc obrony, odpierania kontrataków, forsowania przeszkody wodnej, a także działanie w warunkach stref zniszczeń, skażeń i pożarów.

Obronę traktować jako rodzaj działań bojowych podporządkowanych działaniom zaczepnym, a w szkoleniu z zakresu obrony wyrabiać sprawność szybkiej organizacji obrony, odpornej na uderzenia silnych zgrupowań pancernozmechanizowanych oraz na ataki lotnictwa.

Wykłady z taktyki ogólnej mają charakter kierunkowy dający wykładnię i uzasadnienie postanowień regulaminowych. Pełne przyswojenie przez słuchaczy obowiązujących zasad regulaminowych powinno nastąpić w drodze samokształcenia, treningów specjalistycznych.

Ćwiczenia grupowe z taktyki ogólnej traktować jako zapoznawcze. Zależnie od wyznaczonej na poszczególne ćwiczenia liczby godzin, realizować je różnymi metodami /poprzez wręczenie gotowych dokumentów i ich studiowanie przez słuchaczy podczas pracy samokształceniowej/, a następnie omawiać i przedyskutować na zajęciach programowych z elementami pokazu dokumentacji bojowej /wzorów/.

Ćwiczenia główne poprzedzić zajęciami wprowadzającymi, mającymi na celu przygotowanie szkolenych do organizowania i kierowania walką na przykładach pouczających rozwiązań epizodycznych.

W szkoleniu ściśle przestrzegać zasady stopniowania trudności.

We wszystkich ćwiczeniach taktycznych stwarzać trudne sytuacje, odzwierciedlające charakter współczesnych działań bojowych, pozwalające na rozbudzenie wyobraźni pola walki, a jednocześnie kształtujące takie cechy osobowe, jak inicjatywa, zdecydowanie i samodzielność.

W szkoleniu bojowym korzystać z dorobku dydaktycznego i posiadanej bazy polowej CLO.

Dla zapewnienia rytmiczności realizacji programu i aktywności szkolenia słuchaczy, dokonywać okresowych analiz i ocen oraz rozliczeń szkolnych z przerobionego materiału.

WYKAZ TEMATÓW I ROZLICZEŃ GODZIN

Nr tem.	T R E Ś Ć	Ilość godzin			UWA- GI:
		RAZEM	z tego na zajęcia		
			teor.	prakt.	
1	2	3	4	5	6
	<u>Kurs wprowadzający:</u>	16	15	1	
1	Prawa walki zbrojnej oraz zasady taktyki i sztuki operacyjnej.	1	1	-	
2	Organizacja uzbrojenia i wyposażenia oddziałów i pododdziałów wojsk własnych - seminarium.	2	2	-	
3	Organizacja, uzbrojenie i wyposażenie oddziałów i pododdziałów wojsk obcych - seminarium.	2	2	-	
4	Metodologia pracy sztabu pułku, batalionu nad wypracowaniem decyzji do działań bojowych.	2	2	-	

1	2	3	4	5	6
5	Organizacja i zasady prowadzenia działań bojowych na szczeblach taktycznych przez oddziały i pododdziały armii głównych państw NATO.	2	2	-	
6	Zasady organizacji i zabezpieczenia działań bojowych pułku i batalionu w podstawowych rodzajach działań bojowych.	2	3	-	
7	Ogólne zasady organizacji i prowadzenia rozpoznania na współczesnym polu walki na szczeblach taktycznych.	1	1	-	
8	Podstawowe pojęcia taktyczne i graficzne, przedstawienie ich na mapie.	1	-	1	
9/1	Ogólne zasady osiągania gotowości bojowej.	1	1	-	
9/2	Zasady mobilizacyjnego rozwinięcia jednostki, planowanie i kierowanie przebiegiem osiągania wyższych stanów gotowości bojowej.	2	2	-	
10	<u>Przegrupowanie pułku na dużą odległość w przewidywaniu boju spotkaniowego - ćwiczenia główne</u>	5	5	-	
10/1	Organizacja i kierowanie marszem wojsk na duże odległości.	2	2	-	
10/2	Zapoznanie z zamiarem dowódcy pułku do marszu na dużą odległość.	1	1	-	
10/3	Zapoznanie z decyzją dowódcy pułku i planem marszu.	2	2	-	
11	<u>Przejście pułku do natarcia z rejonów wyjściowych położonych w głębi w początkowym okresie wojny. Przelamanie silnej obrony ppanc npla, odparcie kontrataku przeważających sił npla, torsowanie przeszkody wodnej na współdziałaniu z desantem taktycznym, prowadzenie działań nocnych boju spotkaniowego, pościgu i przejścia do obrony opanowanej rubieży.</u>	31	8	28	

1	2	3	4	5	6
11/1	Zasady organizacji i prowadzenia działań zaczepnych przez oddziały i pododdziały wojsk pancernych i zmechanizowanych.	2	2	-	
11/2	Zasady organizacji i prowadzenia działań bojowych przez pododdziały w warunkach szczególnych.	3	3	-	
11/3	Pojęcie oddziałów wydzielonych. Zasady ich tworzenia i użycia w walce na szczeblach taktycznych.	2	2	-	
11/4	Zapoznanie z zamiarem dowódcy pułku	2	-	2	
11/5	Zapoznanie z meldunkiem st.pom. szefa sztabu d/s rozpoznania.	1	-	1	
11/6	Zapoznanie z zamiarem dowódcy pułku pierwszego rzutu dywizji do przełamania silnej obrony nieprzyjaciela.	1	-	1	
11/7	Zapoznanie z decyzją dowódcy pułku,	2	-	2	
11/8	Rekonesans dowódcy batalionu	4	-	4	
11/9	Zapoznanie z decyzją dowódcy batalionu do odparcia kontrataku przeważających sił npla z wyeksponowaniem kompleksowego systemu ognia.	3	-	3	
11/10	Zapoznanie z zamiarem dowódcy pułku do wprowadzenia drugiego rzutu do walki w celu rozwinięcia powodzenia.	2	-	2	
11/11	Zapoznanie z zamiarem dowódcy pułku do forsowania przeszkody wodnej we współdziałaniu z desantem taktycznym.	2	-	2	
11/12	Zapoznanie z meldunkiem st.pom. szefa sztabu d/s operacyjnych z wyeksponowaniem organizacji forsowania i przeprawy.	2	-	2	
11/13	Zapoznanie z zadaniem i zamiarem dowódcy pułku do opanowania i utrzymania nakazanej rubieży.	2	-	2	

1	2	3	4	5	6
11/14	Zapoznanie z decyzją dowódcy pułku do odtworzenia zdolności bojowej po uderzeniach BMR.	2	-	2	
11/15	Zaliczenie z tematu 11	1	1	-	
12	<u>Działania obronne pułku zmecchanizowanego w strefie nadgranicznej w początkowym okresie wojny.</u>	8	2	6	
12/1	Zasady organizacji i prowadzenia działań obronnych przez pododdziały i oddziały wojsk pancernych i zmecchanizowanych.	2	2	-	
12/2	Zapoznanie z zamiarem dowódcy pułku do obrony w początkowym okresie wojny w strefie nadgranicznej.	1	-	1	
12/3	Rekonesans dowódcy batalionu.	3	-	3	
12/4	Zapoznanie z decyzją dowódcy batalionu do obrony.	2	-	2	
	RAZEM TAKTYKA OGÓLNA	60	30	30	

2. OBÓZ SZKOLENIOWY W CDO

- 72 godz. wg programu opracowanego przez CDO.

3. SZKOLENIE INŻYNIERYJNO - SAPERSKIE

CELE NAUCZANIA

doskonalić wiedzę słuchaczy w zakresie zabezpieczenia inżynieryjnego działań bojowych pododdziałów i oddziałów.

Zapoznać słuchaczy z podstawowym sprzętem inżynieryjnym, jego możliwościami i zasadami wykorzystania w podstawowych działaniach bojowych.

WSKAZÓWKI ORGANIZACYJNO - METODYCZNE

Szkolenie inżynieryjno-saperskie prowadzić na tle konkretnej sytuacji taktycznej.

Zajęcia z T-1/2 i T-1/3 prowadzić w formie ćwiczeń grupowych na mapach w oparciu o założenia do ćwiczeń z taktyki ogólnej.

W procesie szkolenia eksponować najnowsze tendencję i kierunki rozwoju techniki i taktyki wojsk inżynieryjnych, szeroko posługując się środkami audio-wizualnymi.

WYKAZ TEMATÓW I ROZLICZEŃ GODZIN

Nr tem.	T R E Ś Ć	Ilość godzin			UWA- GI
		RAZEM	z tego na zajęcia		
			teor.	prakt	
1	<u>Zabezpieczenie inżynieryjne działań bojowych</u>	6	1	5	
1/1	Ogólne zasady zabezpieczenia inżynieryjnego działań bojowych.	1	1	-	
1/2	Zabezpieczenie inżynieryjne natarcia batalionu i pułku zmechanizowanego.	3	-	3	
1/3	Zabezpieczenie inżynieryjne obrony batalionu i pułku zmechanizowanego.	2	-	2	

4. SZKOLENIE CHEMICZNE

CELE NAUCZANIA

Nauczyć słuchaczy organizacji chemicznego zabezpieczenia działań bojowych batalionu i pułku zmechanizowanego.

doskonalić umiejętności w ocenie sytuacji chemicznej i określeniu jej wpływu na działania bojowe wojsk.

Zapoznać słuchaczy z charakterystyką i możliwościami BMR na współczesnym polu walki.

WSKAZÓWKI ORGANIZACYJNO - METODYCZNE

W realizacji programu główną uwagę zwrócić na opanowanie praktycznych umiejętności w zakresie służby chemicznej.

Zajęcia prowadzić metodą ćwiczeń grupowych przy pełnym wykorzystaniu sprzętu, środków audiowizualnych i innych pomocy naukowych.

Ćwiczenia z zabezpieczenia chemicznego realizować w oparciu o konkretną sytuację taktyczną /założenie do ćwiczeń z TO/.

WYKAZ TEMATÓW I ROZLICZENIE GODZIN

Nr tem.	T R E Ś Ć	Ilość godzin			UWA- GI
		RAZEM	z tego na		
			teor.	prakt.	
1	Zabezpieczenie chemiczne działań bojowych.	7	1	6	
1/1	Ogólne zasady organizacji zabezpieczenia chemicznego w działaniach bojowych.	1	1	-	
1/2	Organizacja zabezpieczenia chemicznego batalionu i pułku zmechanizowanego w natarciu.	2	-	2	
1/3	Organizacja zabezpieczenia chemicznego batalionu i pułku zmechanizowanego w obronie.	2	-	2	
1/4	Zapoznanie z meldunkiem szefa zabezpieczenia chemicznego pułku do odtworzenia zdolności bojowej po uderzeniu BMR.	2	-	2	

5. Ł A C Z N O Ś Ć

CELE NAUCZANIA

Zapoznać słuchaczy z zasadami wykorzystania podstawowych środków łączności w pododdziałach i oddziałach

oraz z ogólnymi zasadami organizacji łączności w podstawowych działaniach bojowych pododdziałów i oddziałów.

WSKAZÓWKI ORGANIZACYJNO - METODYCZNE

Zajęcia prowadzić metodą wykładów i ćwiczeń, wykorzystując tablice poglądowe i inne środki audiowizualne oraz technicznie sprawny sprzęt łączności.

Temat z organizacji łączności prowadzić na tle konkretnej sytuacji taktycznej.

WYKAZ TEMATÓW I ROZLICZEŃ GODZIN

Nr tem.	T R E Ś Ć	Ilość godzin			UWA- GI
		RAZEM	z tego na zajęcia		
			teor.	prakt	
1	<u>Organizacja łączności w podstawowych działaniach bojowych.</u>	5	3	2	
1/1	Ogólne zasady organizacji łączności	1	1	-	
1/2	Siły i środki łączności batalionu oraz możliwości ich wykorzystania.	2	2	-	
1/3	Organizacja łączności w natarciu i obronie batalionu piechoty.	2	-	2	

6. TOPOGRAFIA WOJSKOWA

CELE NAUCZANIA

Doskonalić umiejętności słuchaczy w praktycznym posługiwaniu się wojskowymi mapami topograficznymi w działaniach bojowych.

WSKAZÓWKI ORGANIZACYJNO - METODYCZNE

W realizacji programu zwrócić szczególną uwagę na praktyczne wykorzystanie mapy w działaniach bojowych.

Podczas ćwiczeń taktycznych doskonalić umiejętności słuchaczy w orientowaniu się w terenie według mapy.

WYKAZ TEMATÓW I ROZLICZEŃ GODZIN

Nr tem.	T R E Ś Ć	Ilość godzin			UWA- GI
		RAZEM	z tego na zajęcia		
			teor.	prak.	
1	Orientowanie się w terenie według mapy	6	-	6	
	R A Z E M	6	-	6	
	OGÓLEM DZIAŁ SPECJALNO-WOJSKOWY	156	36	120	

PROGRAM SZCZEGÓŁOWY KSZTAŁCENIA

KURSU PRZEKWALIFIKOWANIA OFICERÓW POLITYCZNYCH

cz. III

CYKL TAKTYKI OGÓLNEJ I RODZAJÓW WOJSK

/Wyciąg Działu Specjalistyczno-Wojskowego/

L I S T O P A D - 1 9 7 7

DZIAŁ SPECJALISTYCZNO - WOJSKOWY

1. TAKTYKA OGÓLNA

CELE SZKOLENIA

Nauczyć:

- aktualnej organizacji pododdziałów i oddziałów wojsk własnych do szczebla pułku oraz armii obcych /USA i RFN/ - do szczebla brygady;
- pracy decy i sztabu batalionu piechoty w wypracowaniu decyzji do natarcia i obrony w warunkach użycia broni masowego rażenia;
- zasad wykorzystania i dowodzenia pododdziałami przydzielonymi i wspierającymi batalion piechoty;
- organizacji współdziałania oraz zabezpieczenia działań bojowych;
- nawyków samodzielnego pogłębiania wiedzy taktycznej potrzebnej do właściwego organizowania, kierowania pracą partyjno-polityczną na szczeblu batalionu.

Doskonalić:

- wiedzę w zakresie danych taktyczno-technicznych sprzętu i uzbrojenia oraz norm taktycznych wojsk własnych i nieprzyjaciela,
- umiejętności organizowania i prowadzenia działań bojowych zgodnie z regulaminowymi zasadami,
- technikę pracy na mapie zwracając szczególną uwagę na jej czytelność i kulturę sztabową.

Zapoznać z:

- charakterystycznymi cechami organizacji i prowadzenia działań w warunkach specyficznych i szczególnie trudnych,
- podstawową dokumentacją bojową opracowaną na szczeblu batalionu piechoty,

- tendencjami rozwojowymi i kierunkami zmian w uzbrojeniu, organizacji i zasad działania bojowego wojsk własnych i armii obcych /RFN i USA/.

WSKAZÓWKI ORGANIZACYJNO - METODYCZNE

- Program realizować w aspekcie potrzeb pracy na stanowisku zastępcy dowódcy batalionu d/s politycznych i instruktora politycznego.
- Zajęcia teoretyczne ograniczyć do niezbędnych potrzeb, prowadząc je metodą wykładu problemowego.
- W procesie szkolenia zwrócić uwagę na umiejętności stawiania realnych zadań przy uwzględnianiu szerokich możliwości przeciwnika i charakteru współczesnego pola walki.
- Wiązać ściśle teorię z praktyką, dążąc do maksymalnego uprzącyznienia zajęć.
- Szeroko wykorzystywać filmy szkoleniowe, środki audio-wizualne i małej mechanizacji oraz uczyć stosowania ich w praktyce.
- Zajęcia prowadzić głównie metodą aktywizującą wyzwalając u słuchaczy samodzielności, inicjatywę i logiczne wnioskowanie w podejmowaniu decyzji.
- Systematycznie kontrolować przyrost wiedzy słuchaczy. Stwierdzone niedociągnięcia likwidować poprzez indywidualną pracę ze słuchaczami, konsultację oraz wysoką wymagalność w zakresie pracy samokształceniowej.
- Realizację programu zakończyć egzaminem teoretycznym i praktycznym w warunkach pokojowych.

PROGRAM TEMATYCZNY

Nr tem.	Nr zaj.	NAZWA TEMATU	Godziny				RA-ZEM
			Wykł.	Sem.	Ćw.	Kol.	
1	2	3	4	5	6	7	8
1	1	Zasady współczesnej walki ogólnowojskowej.	2	-	-	-	2
2		Organizacja wojsk.	7	-	-	-	7
	1	Organizacja, uzbrojenie i wyposażenie pododdziałów i oddziałów WP do pułku włącznie.	3	-	-	-	3
	2	Organizacja, uzbrojenie i wyposażenie pododdziałów i oddziałów USA do brygady włącznie.	2	-	-	-	2
	3	Organizacja, uzbrojenie i wyposażenie pododdziałów i oddziałów RFN do brygady włącznie.	2	-	-	-	2
3		Zasady organizacji i prowadzenia działań bojowych przez pododdziały i oddziały do BZ i DPanc USA i RFN włącznie.	4	3	-	-	7
	1	Zasady organizacji i prowadzenia natarcia przez pododdziały i oddziały RFN do BZ i DPanc włącznie.	2	-	-	-	2
	2	Zasady organizacji i prowadzenia obrony przez pododdziały i oddziały USA i RFN.	2	-	-	-	2
	3	Ugruntowanie wiadomości z T 3/1 i 3/2.	-	3	-	-	3
4		Zasady prowadzenia działań bojowych przez pododdziały i oddziały WP.	8	7	4	5	24
	1	Ogólne zasady organizacji i prowadzenia natarcia przez bp i pz WP.	-	4	-	-	4
	2	Organizacja i prowadzenie marszu przez bp i pz WP w przewidywaniu boju spotkaniowego.	2	-	-	-	2

1	2	3	4	5	6	7	8
	3	Zasady organizacji i prowadzenia walki obronnej przez bp i pz WP.	-	3	-	-	3
	4	Praca dowódcy i sztabu bp w czasie organizacji i kierowania walką w podstawowych rodzajach działań bojowych.	3	-	-	-	3
	5	Dowodzenie bp w działaniach bojowych.	-	-	4	-	4
	6	Zasady użycia czołgów w działaniach bojowych.	1	-	-	-	1
	7	Prowadzenie rozpoznania na szczeblu bp i pz WP.	2	-	-	-	2
	8	Sprawdzenie stopnia opanowania materiału z T 1/1 oraz 4/1-7.	-	-	-	5	5
5		Artyleryjskie zabezpieczenie działań bojowych bp i pz WP.	2	-	4	-	6
	1	Ogólne zasady użycia artylerii i rodzaje ognia.	2	-	-	-	2
	2	Użycie artylerii w natarciu bp.	-	-	2	-	2
	3	Użycie artylerii w obronie bp.	-	-	2	-	2
6		Organizacja i praca tyłów taktycznych w działaniach bojowych.	2	-	4	-	6
	1	Ogólne zasady organizacji i praca tyłów pododdziałów i oddziałów w walce.	2	-	-	-	2
	2	Zabezpieczenie materiałowo-techniczne i medyczne bp w natarciu.	-	-	2	-	2
	3	Zabezpieczenie materiałowo-techniczne i medyczne bp w obronie.	-	-	2	-	2
7		Organizacja obrony przeciwlotniczej na szczeblu bp i pz.	2	-	2	-	4
	1	Siły i środki OPL na szczeblu bp i pz oraz zadania i sposoby ich wykorzystania.	2	-	-	-	2

1	2	3	4	5	6	7	8
	2	Organizacja OPL na szczeblu bp w natarciu.	-	-	1	-	1
	3	Organizacja OPL na szczeblu bp w obronie.	-	-	1	-	1
8		Służba sztabów	2	-	6	-	8
	1	Ogólne zasady pracy na mapie	2	-	-	-	2
	2	Zasady graficznego przedstawiania ugrupowań bojowych bp w działaniach bojowych.	-	-	4	-	4
	3	Metody obliczania nasycień i stosunku sił.	-	-	2	-	2
9		bp w natarciu na doraźnie zorganizowaną obronę npla.	-	-	25	-	25
	1	Wypracowanie decyzji do natarcia na doraźnie zorganizowaną obronę npla przez dowództwo i sztab bp.	-	-	6	-	6
	2	Meldowanie decyzji i postawienie zadań bojowych przez dcę bp	-	-	6	-	6
	3	Wydanie wytycznych do zabezpieczenia działań bojowych i organizacji współdziałania.	-	-	6	-	6
	4	Kierowanie walką bp w natarciu	-	-	7	-	7
10		bp w obronie organizowanej bez styczności z nplem.	-	-	25	-	25
	1	Wypracowanie decyzji do obrony przez dowództwo bp.	-	-	6	-	6
	2	Meldowanie decyzji i postawienie zadań bojowych.	-	-	6	-	6
	3	Organizacja współdziałania i systemu ognia.	-	-	6	-	6
	4	Kierowanie walką bp w obronie	-	-	7	-	7
11		bp w natarciu z rejonu wyjściowego położonego w głębi na deraż z awansu przygotowaną obronę npla /ćwiczenie szkoleniowe z elementami ćwiczenia grupowego/.	-	-	12	-	12

1	2	3	4	5	6	7	8
12		Nowości i zmiany wprowadzone w pododdziałach i oddziałach WP, USA, RPN.	4	-	-	-	4
	1	Nowości, zmiany wprowadzone w pododdziałach WP do pułku włącznie.	2	-	-	-	2
	2	Nowości i zmiany wprowadzone w pododdziałach i oddziałach i ZT USA, RPN do brygady włącznie	2	-	-	-	2
		R A Z E M :	33	10	82	5	130

2. TAKTYKA RODZAJÓW WOJSK

A. SZKOLENIE CHEMICZNE

CELE SZKOLENIA

- Nauczyć słuchaczy zasad obrony przed środkami masowego rażenia.
- Doskonalić umiejętności posługiwania się środkami obrony przeciwichemicznej i przyrządami rozpoznania skażeń.

WSKAZÓWKI ORGANIZACYJNO-METODYCZNE

- Zajęcia prowadzić głównie metodą praktyczną przy maksymalnym wykorzystaniu środków audiowizualnych oraz innych pomocy szkolnych.
- Program szkolenia chemicznego ściśle wiązać ze szkoleniem taktycznym i ogólnowojskowym.
- W czasie posługiwania się ćwiczebno-bojowymi środkami trującymi i preparatami promieniotwórczymi bezwzględnie przestrzegać zasad i przepisów bezpieczeństwa.
- Zajęcia z organizacji zabezpieczenia chemicznego działań bojowych, prowadzić w oparciu o konkretne założenia taktyki ogólnej.

PROGRAM TEMATYCZNY

Nr tem.	Nr zaj.	NAZWA TEMATU	Godziny				RA-ZEM
			Wykl.	Sem.	Ćw.	Kol	
1		Charakterystyka broni masowego rażenia oraz jej wpływ na działanie bojowe pododdziałów.	-	2	-	-	2
2		Posługiwanie się indywidualnymi środkami ochrony przeciwchemicznej.	-	-	2	-	2
3		Posługiwanie się przyrządami rozpoznania skażeń.	-	-	2	-	2
4		Bojowe środki zapalające	-	-	2	-	2
5		Organizacja zabezpieczenia chemicznego pododdziałów w podstawowych rodzajach działań.	2	-	4	-	6
	1	Organizacja zabezpieczenia chemicznego pododdziałów w działaniach bojowych.	2	-	-	-	2
	2	Zabezpieczenie chemiczne batalionu w natarciu.	-	-	2	-	2
	3	Zabezpieczenie chemiczne batalionu w obronie.	-	-	2	-	2
		R A Z E M :	2	2	10	-	14

B. SZKOLENIE INŻYNIERYJNO-SAPERSKIE

CELE SZKOLENIA

- Doskonalić wiedzę i umiejętności słuchaczy w zakresie inżynierskiego zabezpieczenia działań bojowych pododdziałów WP.
- Zapoznać słuchaczy z podstawowym sprzętem inżynierskim, jego możliwościami i zasadami wykorzystania na polu walki.

WSKAZÓWKI ORGANIZACYJNO-METODYCZNE

- Program szkolenia inżynieryjno-saperskiego pododdziałów ściśle wiązać ze szkoleniem taktycznym i ogólnowojskowym.
- Zajęcia z zabezpieczenia inżynieryjno-saperskiego pododdziałów prowadzi w formie ćwiczeń na mapach w oparciu o założenia taktyczne.
- W procesie szkolenia eksponować tendencje i nowe kierunki rozwoju techniki i taktyki wojsk inżynieryjnych wykorzystując w tym celu filmy i inne posiadane pomoce szkoleniowe.

PROGRAM TEMATYCZNY

Nr tem.	Nr zaj.	NAZWA TEMATU	Godziny				RA-ZEM
			Wykł.	Sem.	Ćw.	Kol	
1		Zabezpieczenie inżynieryjne pododdziałów w działaniach bojowych.	3	-	7	-	10
	1	Ogólne zasady zabezpieczenia inżynieryjno-saperskiego działań bojowych.	-	-	-	-	-
		Organizacja wyposażenia i przeznaczenie pododdziałów inżynieryjnych.	3	-	-	-	3
	2	Zabezpieczenie inżynieryjne natarcia batalionu piechoty.	-	-	3	-	3
	3	Zabezpieczenie inżynieryjne obrony batalionu piechoty.	-	-	4	-	4
2		Ogólne wiadomości o minach jądrowych.	2	-	-	-	2
		R A Z E M :	5	-	7	-	12

C. Ł A C Z N O Ś Ć

CELE SZKOLENIA

- Doskonalenie umiejętności słuchaczy w zakresie praktycznego posługiwania się podstawowymi środkami łączności radiowej w pododdziałach piechoty WP.
- Zapoznać z ogólnymi zasadami organizacji łączności w batalionie piechoty w różnych warunkach i sytuacjach bojowych.

WSKAZÓWKI ORGANIZACYJNO - METODYCZNE

- Zajęcia prowadzi metodą wykładu i ćwiczeń praktycznych w maksymalnym stopniu wykorzystując sprzęt techniczny, tablice poglądowe i inne pomoce szkolne.
- Tematy dotyczące organizacji łączności w działaniach bojowych realizować na tle konkretnych założeń z taktyki ogólnej.

TEMATYCZNY PROGRAM SZKOLENIA

Nr tem.	Nr zaj.	NAZWA TEMATU	Godziny				RA-ZEM
			wykl.	Sem.	Ćw.	Kol.	
1		Opis możliwości wykorzystania radiostacji małej mocy.	-	-	3	-	3
2		Praktyczne prace na radiostacjach.	1	-	6	-	7
	1	Przepisy prowadzenia korespondencji radiowej.	1	-	-	-	1
	2	Praktyczna praca na radiostacjach w kierunku radiowym.	-	-	3	-	3
3		Organizacja łączności w batalionie piechoty.	2	-	4	-	6
	1	Ogólne zasady organizacji łączności w batalionie piechoty.	2	-	-	-	2

Nr tem.	Nr zaj.	NAZWA TEMATU	Godziny				RA-ZEM
			Wykł.	Sem.	Cw.	Kol	
	2	Organizacja łączności w batalionie piechoty w natarciu.	-	-	2	-	2
	3	Organizacja łączności w batalionie piechoty w obronie.	-	-	2	-	2
R A Z E M :			3	-	13	-	16

D. TOPOGRAFIA WOJSKOWA

CELE SZKOLENIA

- Doskonalić umiejętności oficerów w rozwiązywaniu zadań topograficznych na mapach oraz w praktycznym posługiwaniu się mapami w działaniach bojowych.

WSKAZÓWKI ORGANIZACYJNO - METODYCZNE

- Zajęcia prowadzić w formie wykładów i zajęć praktycznych na sali i w terenie.
- W realizacji programu zwrócić szczególną uwagę na praktyczne wykorzystanie mapy w działaniach bojowych.
- Nauczanie topografii wojskowej ściśle wiązać ze szkoleniem taktycznym.
- Podczas ćwiczeń taktycznych doskonalić umiejętności oficerów orientowania się w terenie według mapy.

Nr tem.	Nr zaj.	NAZWA TEMATU	Godziny				RA-ZEM
			Wykł.	Sem.	Cw.	Kol	
1	2	3	4	5	6	7	8
1		Wojskowe mapy topograficzne	4	-	2	-	6
	1	Skala map i ich godła.	2	-	-	-	2
	2	Układy współrzędnych.	-	-	2	-	2
	3	Topografia terenu.	2	-	-	-	2
2		Zdjęcia lotnicze	2	-	-	-	2

1	2	3	4	5	6	7	8
3		Orientowanie się w terenie według mapy.	-	-	10	-	10
	1	Orientowanie się w terenie według mapy.	-	-	6	-	6
	2	Orientowanie mapy, określanie miejscą stania na mapie.	-	-	4	-	4
		R A Z E M :	6	-	12	-	18
OGÓLEM DZIAŁ: Taktyka rodzajów wojsk.			16	2	42	-	60

PROGRAM KSZTAŁCENIA

KURSU PRZEKVALIFIKOWANIA OFICERÓW POLITYCZNYCH

/Wyciąg Działu Specjalno-Wojskowego/

L I P I E C - 1 9 7 9 r.

PROGRAM KSZTAŁCENIA KPOP

II. DZIAŁ SPECJALNO - WOJSKOWY

1. TAKTYKA OGÓLNA

CELE NAUCZANIA

Nauczyć:

- metodologii działania dowódcy i zastępcy d/s politycznych w wypracowaniu słuszych, nieszablonowych decyzji i umiejętności kierowania walką pododdziałów /oddziałów/ w podstawowych rodzajach działań bojowych;
- jednolitej interpretacji regulaminowych zasad organizowania i prowadzenia działań bojowych pododdziałów /oddziałów/ wojsk własnych i potencjalnych przeciwników;
- praktycznego rozwiązywania zadań bojowych, umiejętności rozsądnego i logicznego myślenia oraz kształtowania cech osobowych pracownika politycznego w wojsku;
- samodzielności, inicjatywy i pomysłowości w organizowaniu i prowadzeniu pracy partyjno-politycznej przed, w czasie prowadzenia walki i po jej zakończeniu.

Doskonalić:

- kwalifikacje zawodowe i ideowo-moralne dowódcy i jego zastępcy d/s politycznych odpowiadające randze zadań stojących przed pododdziałem /oddziałem/;
- w opanowaniu zwięzłej terminologii wojskowej, umiejętności redagowania meldunków, ze szczególnym uwzględnieniem rozpoznania i pokonywania obrony przeciwpancernej;
- w rozwiązywaniu problemów pracy partyjno-politycznej na bazie wiedzy ogólnotaktycznej.

Zapoznać:

- z tendencjami rozwojowymi Sił Zbrojnych NATO i ich możliwości oddziaływania na terytorium PRL;

- z praktycznymi metodami rozwiązywania zadań kierownika pracy partyjno-politycznej w pododdziale /oddziale/ w czasie działań bojowych.

WSKAZÓWKI ORGANIZACYJNO - METODYCZNE

Realizacja szkolenia z zakresu taktyki ogólnej zapewnić powinna zrozumienie i ugruntowanie przekonania o wiodącej roli oraz integracyjnej funkcji tego przedmiotu w procesie szkolenia bojowego. W oparciu o prawidłowe interpretacje roli i miejsca poszczególnych rodzajów wojsk i służb we współczesnej walce, stworzyć podstawy do rozwijania wiedzy i umiejętności taktyczno-specjalnych.

Jako podstawowy szczebel szkolenia taktycznego przyjąć batalion, a główną uwagę skoncentrować na opanowaniu umiejętności organizacji i prowadzenia działań zaczepnych. W treści teoretycznej natarcia uwzględnić zapewnienie wysokiej zdolności przełamania głęboko urzutowanej, silnie nasyconej środkami przeciwpancernymi obrony, odpierranie kontrataków, prowadzenie działań rajdowych, a także działanie w warunkach stref zniszczeń, skażeń i pożarów.

Obronę traktować jako działanie wymuszone, podporządkowane natarciu, a w szkoleniu kształtować nawyki i umiejętności organizacji obrony odpornej na uderzenia zgrupowań pancernych i lotnictwa.

Ćwiczenia grupowe z taktyki ogólnej traktować jako ugruntowujące wiedzę słuchaczy. Stosować na nich formy /dyskusje nad gotowymi rozwiązaniami, praktyczne redagowanie meldunków/ utrwalające zakres wiedzy ogólnotaktycznej. Wykłady i seminaria kończyć ćwiczeniami głównymi, w pierwszym okresie obroną, a w drugim natarciem.

W szkoleniu ściśle przestrzegać zasad stopniowania trudności. W ćwiczeniach stwarzać złożone sytuacje charakterystyczne dla współczesnych działań bojowych,

pozwalające na rozbudzenie wyobraźni pola walki, a jednocześnie kształtujące takie cechy osobowe jak inicjatywa, zdecydowanie, odwaga i samodzielność.

W szkoleniu ogólnotaktycznym uwzględniać działalność partyjno-polityczną, wskazując jej związek z wiedzą ogólnowojskową oraz zależności w sytuacjach bojowych.

WYKAZ TEMATÓW I ROZLICZENIE GODZIN

Nr tem.	T R E Ś Ć	Ilość godzin			UWA- GI:
		RA- ZEM	z tego na zajęciach		
			teor.	prakt.	
1	2	3	4	5	6
	KURS WPROWADZAJACY	17	16	1	
1	Prawa walki zbrojnej oraz zasady współczesnej taktyki.	1	1	-	
2	Tendencje rozwojowe Sił Zbrojnych NATO i ich możliwości w oddziaływania na terytorium PRL.	2	2	-	
3	Organizacja, uzbrojenie i wyposażenie pododdziałów /oddziałów/ wojsk własnych.	2	2	-	
4	Organizacja, uzbrojenie i wyposażenie pododdziałów /oddziałów/ NZ i A.	2	2	-	
5	Organizacja i zasady prowadzenia działań bojowych przez pododdziały /oddziały/ NZ i A.	2	2	-	
6	Siły i środki rozpoznania oraz zasady prowadzenia rozpoznania na szczeblu pododdziałów.	1	1	-	
7	Zasady organizacji i zabezpieczenia działań bojowych pododdziałów /oddziałów/ w podstawowych rodzajach działań.	2	2	-	
8	Ogólne zasady osiągnięcia gotowości bojowej.	2	2	-	
9	Metoda pracy dowódcy pododdziału /oddziału/ nad wypracowaniem decyzji.	2	2	-	

1	2	3	4	5	6
10	Podstawowe pojęcia taktyczne i graficzne, przedstawienie ich na mapie.	1	-	1	
11	<u>Działania obronne batalionu piechoty w strefie nadgranicznej w początkowym okresie wojny.</u>	14	2	12	
11/1	Zasady organizacji i prowadzenia działań obronnych przez pododdziały /oddziały/ wojsk pancernych i zmechanizowanych.	2	2	-	
11/2	Rekonesans dowódcy batalionu do obrony postawienie zadań, organizacja współdziałania i zabezpieczenie bojowe działań. Działalność zcy dcy d/s politycznych.	6	-	6	
11/3	Kierowanie walką batalionu piechoty w obronie, działalność partyjno-polityczna zcy dcy d/s polit.	6	-	6	
12	<u>Organizacja i kierowanie marszem batalionu piechoty w przewidywaniu boju spotkaniowego.</u>	2	2	-	
13	<u>Prowadzenie natarcia przez batalion piechoty, przełamanie silnej obrony przeciwpancernej npl, odparcie kontrataku i współdziałanie z desantem, pościg i przejście do obrony opanowanej rubieży.</u>	23	4	19	
13/1	Zasady organizacji i prowadzenia natarcia przez pododdziały /oddziały/WP	2	2	-	
13/2	Zasady organizacji i prowadzenia działań bojowych przez pododdziały w warunkach szczególnych.	2	2	-	
13/3	Naniesienie sytuacji taktycznej na mapę z założenia i oleaty.	3	-	3	
13/4	Pogłębienie wiadomości z tematów nr 9, 13/1, 13/2, 13/3, - sem.	2	-	2	
13/5	Przeprowadzenie rekonesansu i postawienie zadań bojowych batalionowi do natarcia, organizacja współdziałania i wydanie wytycznych do bojowego zabezpieczenia działań z uwzględnieniem działalności partyjno-politycznej.	6	-	6	

1	2	3	4	5	6
13/6	Kierowanie walką batalionu piechoty w natarciu, przełamanie silnej obrony ppanc., odparcie kontrataku, prowadzenie pścigu i przejście do obrony opanowanej rubieży -uwzględniając działalność partyjno-polityczną.	6	-	6	
13/7	Odtworzenie zdolności bojowej batalionu po uderzeniach BMR.	2	-	2	
14	Ćwiczenia dowódczo-sztabowe nt.: "Batalion piechoty w natarciu z rejonu wyjściowego położonego w głębi na zawczasu przygotowaną obronę nieprzyjaciela.	12	-	12	
R A Z E M :		68	24	44	

2. SZKOLENIE INŻYNIERYJNO-SAPERSKIE

CELE NAUCZANIA

Doskonalić wiedzę słuchaczy w zakresie zabezpieczenia inżynieryjnego działań bojowych pododdziałów /oddziałów/.

Zapoznać słuchaczy z podstawowym sprzętem inżynieryjnym, jego możliwościami i zasadami wykorzystania w podstawowych działaniach bojowych.

WSKAZÓWKI ORGANIZACYJNO - METODYCZNE

Szkolenie inżynieryjno-saperskie prowadzić na tle konkretnej sytuacji taktycznej.

Zajęcia z T-1/2 i T-1/3 prowadzić w formie ćwiczeń grupowych na mapach w oparciu o założenia do ćwiczeń z taktyki ogólnej.

W toku szkolenia eksponować najnowsze tendencje i kierunki rozwojowe techniki i taktyki wojsk inżynieryjnych, szeroko posługując się środkami audiowizualnymi.

WYKAZ TEMATÓW I ROZLICZENIE GODZIN

Nr tem.	T R E Ś Ć	Ilość godzin			UWA- GI:
		RA- ZEM	z tego na zajęciach		
1	2	3	4	5	6
			teor.	prakt	
1	Zabezpieczenie inżynieryjne działań bojowych.	8	2	6	
1/1	Ogólne zasady zabezpieczenia inżynieryjnego działań bojowych.	2	2	-	
1/2	Zabezpieczenie inżynieryjne obrony batalionu i pułku w strefie nadgranicznej.	3	-	3	
1/3	Zabezpieczenie inżynieryjne natarcia batalionu i pułku.	3	-	3	
	R A Z E M :	8	2	6	

3. SZKOLENIE CHEMICZNE

CELE NAUCZANIA

Nauczać słuchaczy organizacji chemicznego zabezpieczenia działań bojowych batalionu i pułku zmechanizowanego.

doskonalić umiejętności w ocenie sytuacji chemicznej i określaniu jej wpływu na działania bojowe wojsk.

Zapoznać słuchaczy z charakterystyką i możliwościami BMR na współczesnym polu walki.

WSKAZÓWKI ORGANIZACYJNO - METODYCZNE

W realizacji programu główną uwagę zwrócić na opanowanie praktycznych umiejętności w zakresie służby chemicznej.

Zajęcia prowadzić metodą ćwiczeń grupowych przy pełnym wykorzystaniu sprzętu i środków audiowizualnych i innych pomocy naukowych.

Ćwiczenia z zabezpieczenia chemicznego realizować w oparciu o konkretną sytuację taktyczną /założenie do ćwiczeń TO/.

WYKAZ TEMATÓW I ROZLICZENIE GODZINOWE

Nr tem.	T R E Ś Ć	Ilość godzin			UWA- GI:
		RAZEM	z tego na zajęciach		
			teoret.	prakt.	
1	2	3	4	5	6
1	Bojowe środki chemiczne	4	-	2	
1/1	Charakterystyka BMR oraz jej wpływ na działania bojowe pododdziałów /oddziałów/.	2	-	2	
1/2	Bojowe środki zapalające i dymotwórcze.	2	-	2	
2	Zabezpieczenie działań bojowych	6	2	4	
2/1	Organizacja zabezpieczenia chemicznego pododdziałów /oddziałów/ w podstawowych rodzajach działań.	2	2	-	
2/2	Zabezpieczenie chemiczne batalionu /pułku/ w obronie.	2	-	2	
2/3	Zabezpieczenie chemiczne batalionu /pułku/ w natarciu.	2	-	2	
R A Z E M :		10	2	8	

4. Ł A C Z N O Ś Ć

CELE NAUCZANIA

Doskonalić słuchaczy w sprawnym i niezawodnym organizowaniu łączności w pododdziałach /oddziałach/ w podstawowych rodzajach działań bojowych.

Doskonalić umiejętności w zakresie posługiwania się środkami łączności radiowej przy zachowaniu pełnego reżimu pracy.

WSKAZÓWKI ORGANIZACYJNO-METODYCZNE

Zajęcia prowadzić metodą wykładów i ćwiczeń, wykorzystując tablice poglądowe, eksponaty, środki audio-wizualne oraz technicznie sprawny sprzęt.

Ćwiczenia prowadzić na tle konkretnej sytuacji taktycznej.

WYKAZ TEMATÓW I ROZLICZENIE GODZIN

Nr tem.	T R E Ś Ć	Ilość godzin			UWAGI
		RAZEM	z tego na zajęciach		
			teor.	prakt.	
1	2	3	4	5	6
1	Organizacja łączności w podstawowych działaniach bojowych.	6	2	4	
1/1	Ogólne zasady organizacji łączności.	2	2	-	
1/2	Organizacja łączności w obronie batalionu /pułku/.	2	-	2	
1/3	Organizacja łączności w natarciu batalionu /pułku/.	2	-	2	
	R A Z E M :	6	2	4	

5. TOPOGRAFIA WOJSKOWA

CELE NAUCZANIA

Doskonalić umiejętności słuchaczy w praktycznym posługiwaniu się wojskowymi mapami topograficznymi w działaniach bojowych.

WSKAZÓWKI ORGANIZACYJNO - METODYCZNE

W realizacji programu zwrócić uwagę na praktyczne wykorzystanie mapy w działaniach bojowych.

Podczas ćwiczeń taktycznych doskonalić umiejętności słuchaczy w orientowaniu się w terenie według mapy.

WYKAZ TEMATÓW I ROZLICZENIE GODZIN

Nr tem.	T R E Ś Ć	Ilość godzin			UWAGI
		RAZEM	z tego na zajęciach		
			teoret.	prakt	
1	2	3	4	5	6
1	Wojskowe mapy topograficzne	2	2	-	
2	Orientowanie się w terenie według mapy.	6	-	6	
	R A Z E M :	8	2	6	
OGÓLEM: Dział socjalno - wojskowy		100	30	70	

PROGRAM KSZTAŁCENIA

SZKOŁY OFICERÓW REZERWY

/ Wyciąg Działu Specjalno-Wojskowego /

MAJ - 1979 r.

PROGRAM KSZTAŁCENIA SOR

II. DZIAŁ SPECJALNO - WOJSKOWY

1. TAKTYKA OGÓLNA

CELE NAUCZANIA:

Nauczyć:

- Jednolitej interpretacji regulaminowych zasad, sposobów, organizowania oraz prowadzenia działań pododdziałów wojsk własnych i NATO ze szczególnym uwzględnieniem pododdziałów RFN i USA.
- Działania pojedynczego żołnierza w różnych sytuacjach bojowych na współczesnym polu walki.
- Umiejętności rozsądnego i właściwego wykorzystania wiedzy teoretycznej w działalności praktycznej, kształtowanie myślenia kategoriami taktycznymi, podejmowania optymalnych i uzasadnionych decyzji w różnych sytuacjach bojowych.
- Organizacji i dowodzenia drużyną, plutonem i kompanią piechoty w podstawowych rodzajach działań bojowych.

Doskonalić:

- W znajomości organizacji uzbrojenia i wyposażenia pododdziałów WP i NATO.
- W rozwiązywaniu problemów pracy partyjno-politycznej na szczeblu kompanii piechoty w podstawowych rodzajach działań bojowych.
- Odporność psychiczną i fizyczną na trudy działania w polu w dzień i w nocy.

Zapoznać:

- Z zasadami działania pododdziałów rodzajów wojsk w zabezpieczeniu działań bojowych, ze szczególnym uwzględnieniem rozpoznania obrony bronią masowego rażenia, zabezpieczenia inżynieryjnego i łączności.

WSKAZÓWKI ORGANIZACYJNO - METODYCZNE

Realizacja szkolenia z zakresu taktyki ogólnej zapewnia zrozumienie przez słuchaczy wiodącej roli oraz integracyjnej funkcji tego przedmiotu w taktyce rodzajów wojsk. Dlatego też główny wysiłek skupić na stworzeniu podstaw do rozwijania w słuchaczach wiedzy i umiejętności taktyczno-specjalnych w oparciu o prawidłową interpretację roli i miejsca poszczególnych rodzajów wojsk i służb we współczesnej walce.

Jako podstawowy szczebel szkolenia taktycznego przyjmuje się kompanię, a priorytetowo traktuje się działania zaczepne i obronne.

W treści tematycznej działań zaczepnych uwzględnić zapewnienie wysokiej zdolności działania pododdziałów w przełamaniu głęboko urzutowanej silnie nasyconej środkami ppanc. obrony, odpieranie kontrataków, a także działanie w warunkach sfer zniszczeń, skażeń i pożarów. Obronę traktować jako rodzaj działań bojowych podporządkowanych działaniom zaczepnym a w szkoleniu z zakresu obrony wyrabiać sprawność szybkiej organizacji obrony, odpornej na uderzenia silnych zgrupowań pancerno-zmechanizowanych oraz na ataki lotnictwa.

Wykłady z taktyki ogólnej mają charakter kierunkowy, dający wykładnię i uzasadnienie postanowień regulaminowych. Pełne przyswojenie przez słuchaczy obowiązujących zasad regulaminowych powinno nastąpić w drodze samokształcenia i treningów specjalistycznych.

Zajęcia praktyczne z zakresu szkolenia pojedynczego żołnierza i drużyny prowadzić formą ćwiczenia grupowego z przejściem do praktycznego wykonania.

Zajęcia z zakresu szkolenia kompanii piechoty prowadzić formą ćwiczenia grupowego z mapami w terenie. Zajęcia te traktować jako najważniejsze w realizacji programu szkolenia.

We wszystkich ćwiczeniach taktycznych stwarzać trudne sytuacje odzwierciedlające charakter współczesnych działań bojowych pozwalające na rozbudzenie wyobraźni pola walki, a jednocześnie kształtujące takie cechy osobowe jak inicjatywa, zdecydowanie i samodzielność.

Dla zapewnienia rytmiczności realizacji programu i aktywności szkolenia słuchaczy, dokonywać okresowych analiz i ocen oraz rozliczeń szkoleniowych z przerobionego materiału.

W celu wyrabiania u słuchaczy wyobraźni taktycznej w okresie realizacji programu, stosować wyświetlanie filmów szkoleniowych.

WYKAZ TEMATÓW I ROZLICZEŃ GODZIN

Nr tem.	T R E Ś Ć	ILOŚĆ GODZIN			UWAGI
		RAZEM	z tego na zajęcia		
			teor.	prakt.	
1	2	3	4	5	6
1	Działanie żołnierza na współczesnym polu walki.	29	-	29	
1/1	Zachowanie się żołnierza na polu walki w zależności od terenu i ognia prowadzonego przez nieprzyjaciela.	6	-	6	
1/2	Działanie obserwatora w ruchu i w miejscu.	5	-	5	
1/3	Działanie pojedynczego żołnierza w natarciu.	6	-	6	
1/4	Działanie pojedynczego żołnierza w obronie.	6	-	6	
1/5	Sprawdzian praktyczny w terenie T-1/1-4.	6	-	6	
2	Organizacja wojsk.	4	4	-	
2/1	Organizacja i wyposażenie pododdziałów WP /pz, pcz/.	2	2	-	

1	2	3	4	5	6
4	Drużyna piechoty w działaniach bojowych.	18	-	18	
4/1	Drużyna piechoty w natarciu na doraźną obronę nieprzyjaciela.	6	-	6	
4/2	Drużyna piechoty w obronie organizowanej bez styczności z nieprzyjacielem.	6	-	6	
4/3	Drużyna piechoty na zasadce.	6	-	6	
5	Pluton piechoty w działaniach bojowych.	24	-	24	
5/1	Pluton piechoty w natarciu z podstaw wyjściowych.	6	-	6	
5/2	Pluton w obronie organizowanej bez styczności z nieprzyjacielem.	6	-	6	
5/3	Pluton piechoty w obronie w nocy.	6	-	6	
5/4	Pluton piechoty w ubezpieczeniu jako patrol czołowy.	6	-	6	
6	Kompania piechoty w działaniach bojowych.	47	-	47	
6/1	Kompania piechoty w natarciu. Nanoszenie sytuacji bojowej na mapę.	4	-	4	
6/2	Kompania w natarciu. Wypracowanie decyzji.	6	-	6	
6/3	Kompania w natarciu. Kierowanie walką.	6	-	6	
6/4	Kompania piechoty w obronie. Nanoszenie sytuacji bojowej na mapę.	3	-	3	
6/5	Kompania piechoty w obronie. Wypracowanie decyzji.	6	-	6	
6/6	Kompania piechoty w obronie. Kierowanie walką.	6	-	6	
6/7	Kompania piechoty w działaniach bojowych. /ćwiczenia kompleksowe na poligonie/.	16	-	16	

1	2	3	4	5	6
2/2	Organizacja uzbrojenia i wyposażenia pododdziałów RFN i USA /BZ, EPanc/.	2	2	-	
3	Zasada działania wojsk własnych i nieprzyjaciela.	24	24	-	
3/1	Ogólne zasady organizacji i prowadzenia natarcia przez pododdziały WP.	2	2	-	
3/2	Ogólne zasady organizacji i prowadzenia walki obronnej przez pododdziały RFN i USA.	2	2	-	
3/3	Ogólne zasady organizacji i prowadzenia walki obronnej przez pododdziały WP.	2	2	-	
3/4	Ogólne zasady organizacji i prowadzenia natarcia przez pododdziały RFN i USA.	2	2	-	
3/5	Zasady wykonywania marszów przez pododdziały WP.	2	2	-	
3/6	Działanie pododdziałów WP w warunkach szczególnych.	1	1	-	
3/7	Zasady organizacji i prowadzenia rozpoznania oraz przeciwdziałanie rozpoznaniu na szczeblu pododdziałów.	2	2	-	
3/8	Zasady zabezpieczenia kwatermistrzowskiego działań bojowych pododdziałów.	2	2	-	
3/9	Zasady użycia środków i wsparcia na szczeblu kp i bp w działaniach bojowych.	1	1	-	
3/10	Ubezpieczenie pododdziałów WP na postoju.	1	1	-	
3/11	Zasady organizacji i prowadzenia obrony przeciwlotniczej na szczeblu pododdziału.	1	1	-	
3/12	Praca dowódcy pododdziału po otrzymaniu zadania bojowego.	3	3	-	
3/13	Ogólne zasady pracy na mapach.	2	2	-	
3/14	Zasady zabezpieczenia działań bojowych kompanii piechoty.	1	1	-	

1	2	3	4	5	6
7	Zajęcia sprawdzające z przerobionych tematów.	6	-	6	
7/1	Zajęcia sprawdzające z tematów 2/1, 2/2, 3/1, 3/2, 3/5, 3/12.	3	-	3	
7/2	Zajęcia sprawdzające z tematów 3/3, 3/4, 3/6, 3/7, 3/10, 3/11.	3	-	3	
8	Zajęcia instruktorsko-metodyczne.	12	1	11	
8/1	Formy i metody prowadzenia zajęć ze szkolenia taktycznego.	1	1	-	
8/2	Instruktaż do zajęć na temat "Działanie żołnierza w natarciu".	3	-	3	
8/3	Pisanie planu konspektu na temat "Działanie żołnierza w natarciu".	2	-	2	
8/4	Prowadzenie zajęć na temat "Działanie żołnierza w natarciu".	6	-	6	
R A Z E M :		164	29	135	

2. Szkolenie inżynieryjno-saperskie

Cele nauczania.

Zapoznać:

- podchorążych z podstawowymi zadaniami prac minersko-zapasowych, fortyfikacyjnych i zabezpieczania inżynieryjnego zasadniczych działań bojowych;
- z organizacją, wyposażeniem i przeznaczeniem pododdziałów inżynieryjnych oraz charakterystyką ważniejszego sprzętu.

Nauczyć:

- podchorążych praktycznego wykonywania podstawowych przedsięwzięć inżynieryjnych realizowanych na szczeblu pododdziału.

WSKAZÓWKI ORGANIZACYJNO - METODYCZNE

- Zajęcia inżynieryjno-saperskie prowadzi metodą wykładów, ćwiczeń na mapach i ćwiczeń praktycznych w terenie.
- W procesie dydaktycznym w pełni wykorzystywać pomoce szkoleniowe, a szczególnie ćwiczebne środki minersko-zaporowe, eksponaty i przekroje sprzętu, tablice poglądowe, filmy i przezrocza.
- Zajęcia z tematu Nr 1/2 i 3/2 prowadzą wyznaczeni oficerowie na podstawie udzielonego instruktażu przez starszego wykładowcę szkolenia inżynieryjno-saperskiego.
- Zajęcia z tematu Nr 4/2 i 4/3 prowadzi metodą ćwiczeń na mapach w oparciu o konkretną sytuację taktyczną.

WYKAZ TEMATÓW I ROZLICZENIE GODZIN

Nr tem.	T R E Ś Ć	ILOŚĆ GODZIN			UWAGI
		RAZEM	z tego na zajęcia		
			teor.	prakt.	
1	2	3	4	5	6
1	<u>Fortyfikacja</u>	6	2	4	
1/1	Ogólne wiadomości o polowych obiektach fortyfikacyjnych.	2	2	-	
1/2	Budowa pojedynczych okopów strzeleckich.	4	-	4	
2	<u>Minierstwo</u>	2	2	-	
2/1	Materiały wybuchowe i środki zapalające.	2	2	-	
3	<u>Zapory inżynieryjne</u>	5	2	3	
3/1	Ogólne wiadomości o zaporach inżynieryjnych.	2	2	-	
3/2	Ustawianie pojedynczych min ppiech i ppanc.	3	-	3	

1	2	3	4	5	6
4	<u>Zabezpieczenie inżynieryjne działań</u>	7	3	4	
4/1	Ogólne zasady zabezpieczenia inżynieryjnego działań bojowych. Organizacja, wyposażenie i przeznaczenie pododdziałów inżynieryjnych.	3	3	-	
4/2	Zabezpieczenie inżynieryjne działań kompanii.	2	-	2	
4/3	Zabezpieczenie inżynieryjne obrony kompanii.	2	-	2	
R A Z E M :		20	9	11	

3. SZKOLENIE CHEMICZNE

Cele nauczania:

Nauczyć:

- posługiwania się indywidualnymi środkami ochrony przed skażeniami;
- posługiwania się podstawowymi przyrządami rozpoznania skażeń.

Zapoznać:

- z prowadzeniem zabiegów specjalnych;
- z charakterystyką bojowych środków zapalających;
- z prowadzeniem rozpoznania skażeń;
- z organizacją zabezpieczenia chemicznego kompanii piechoty w natarciu i w obronie.

Doskonalić:

- znajomość charakterystyki broni masowego rażenia.

WSKAZÓWKI ORGANIZACYJNO-METODYCZNE

- w czasie posługiwania się ćwiczebno-bojowymi środkami zapalającymi /napalm/ i dymotwórczymi oraz organizowania

- komory gazowej - bezwzględnie przestrzegać zasad i przepisów bezpieczeństwa i higieny pracy;
- szkolenie chemiczne w głównej mierze prowadzić w terenie;
  - tematy 1,8 prowadzić w gabinecie szkolenia chemicznego:
    - a/ w temacie 1 wyeksponować "PANORAMĘ"
    - b/ w temacie 8 wyświetlić film o tej tematyce.

WYKAZ TEMATÓW I ROZLICZENIE GODZIN

Nr tem.	T R E Ś Ć	Ilość godzin			UWAGI
		RAZEM	z tego na zajęcia		
			teor.	prakt.	
1	2	3	4	5	6
1	Charakterystyka broni masowego rażenia	3	3	-	
2	Indywidualne środki ochrony przed skażeniami	2	-	2	
3	Zabiegi sanitarne i specjalne	2	-	2	
4	Podstawowe przyrządy rozpoznania skażeń	2	1	1	
5	Bojowe środki zapalające i dymotwórcze	3	1	2	
6	Rozpoznanie skażeń chemicznych i promieniotwórczych	6	-	6	
7	Komora gazowa nr 2	1	-	1	
8	Zabezpieczenie chemiczne natarcia kompanii	2	-	2	
9	Zabezpieczenie chemiczne obrony kompanii	1	-	1	
R A Z E M :		22	5	17	

4. LACZNOŚĆ

Cele nauczania:

Nauczyć:

- podchorążych obsługi eksploatacji radiostacji małej mocy UKF oraz aparatu telefonicznego i łącznicy LP-10 MR.

Zapoznać:

- z przepisami i techniką prowadzenia korespondencji radiowej, zasadniczymi dokumentami tajnego dowodzenia oraz ich wykorzystaniem;
- ze sposobami organizacji łączności w pododdziałach w różnych działaniach bojowych.

WSKAZÓWKI ORGANIZACYJNO-METODYCZNE

- zajęcia prowadzić metodą ćwiczeń praktycznych w małych grupach z takim wyliczeniem, by każdy z podchorążych mógł praktycznie wykonać poszczególne czynności przy uruchomieniu i pracy środków łączności;
- w ramach zajęć kompleksowych z taktyki ogólnej doskonalić umiejętności podchorążych w rozwijaniu systemu łączności i opracowaniu planu łączności;
- zajęcia zabezpieczyć w odpowiednią ilość sprzętu umożliwiającego praktyczne wykonanie wszystkich czynności przewidzianych w programie szkolenia w toku zajęć w pełni wykorzystać sprzęt łączności, tablice poglądowe oraz inne pomoce szkoleniowe.

WYKAZ TEMATÓW I ROZLICZENIE GODZIN

Nr tem.	T R E Ś Ć	Ilość godzin			UWAGI
		RAZEM	z tego na zajęcia		
			teor.	prakt.	
1	2	3	4	5	6
1	Sprzęt telefoniczny	2	1	1	
1/1	Opis aparatu telefonicznego TAP-67 i łącznicy RP-10 MR	2	1	1	
2	Sprzęt radiowy	6	4	2	
2/1	Opis radiostacji małej mocy przenośnych	3	2	1	
2/2	Opis radiostacji małej mocy pokładowych	3	2	1	
3	Tajne dowodzenie i przepisy korespondencji radiowej	2	2	-	
3/1	Ogólne zasady tajnego dowodzenia i przepisy korespondencji radiowej.	2	2	-	
4	Praktyczna praca na radiostacji	6	-	6	
4/1	Praktyczna praca na radiostacjach w kierunku radiowym	3	-	3	
4/2	Praktyczna praca na radiostacjach w sieci radiowej	3	-	3	
5	Organizacja łączności	4	2	2	
5/1	Ogólne zasady organizacji i łączności w pododdziałach	2	2	-	
5/2	Organizacja łączności w kp w obronie	1	-	1	
5/3	Organizacja łączności w kp w obronie	1	-	1	
	R A Z E M :	20	9	11	

5. TOPOGRAFIA WOJSKOWA

Cele nauczania:

Nauczyć:

- podchorążych wykonywania prostych pomiarów na mapach,
- orientowania się w terenie wg mapy.

Zapoznać:

- z mapami fotograficznymi i zasadniczymi dokumentami graficznymi,
- z ogólną charakterystyką zdjęć lotniczych.

WSKAZÓWKI ORGANIZACYJNO-METODYCZNE

- zajęcia prowadzić metodą wykładów i ćwiczeń praktycznych na sali i w terenie;
- w realizacji programu szczególną uwagę należy zwrócić na praktyczne wykorzystanie mapy w działaniach bojowych wojsk;
- ściśle wiązać nauczanie topografii wojskowej ze szkoleniem taktycznym;
- podczas terenowych zajęć taktycznych doskonalić umiejętności podchorążych w orientowaniu się w terenie według mapy.

WYKAZ TEMATÓW I ROZLICZENIE GODZIN

Nr tem.	T R E Ś Ć	Ilość godzin			UWAGI
		RAZEM	z tego na zajęcia		
			teor.	prakt.	
1	2	3	4	5	6
1	Wojskowe mapy topograficzne	9	5	4	
1/1	Skala map	1	-	1	
1/2	Godła map	2	2	-	

1	2	3	4	5	6
1/3	Układy współrzędnych	3	-	3	
1/4	Topografia terenu	3	3	-	
2	Orientowanie się w terenie wg mapy	11	-	11	
2/1	Orientowanie mapy, określanie miejsca stania na mapie	5	-	5	
3	Zdjęcia lotnicze	2	2	-	
	R A Z E M :	22	7	15	
	OGÓŁEM DZIAŁ SPECJALNO- WOJSKOWY	248	59	189	

ROZWINIĘTY TEMATYCZNY PROGRAM SZKOLENIA

SZKOŁY PODCHORAŻYCH REZERWY

/Wyciąg Działu Szkoleniowo · Bojowego /

GRUDZIEŃ - 1982 r.

ROZWINIĘTY TEMATYCZNY PROGRAM SZKOLENIA SPR

SZKOLENIE BOJOWE

SZKOLENIE TAKTYCZNE

Zadania szkoleniowe

=====

OKRESY SZKOLENIOWE

=====

I

II

1. Umieć wykonywać czynności żołnierza podczas alarmu.
2. Opanować technikę działania pojedynczego żołnierza na polu walki w dzień i w nocy, oraz zasady i sposoby celowego i skutecznego wykorzystania etatowej broni drużyny /indywidualnej i zespołowej/ w walce oraz osiągnąć zgranie do działania w składzie drużyny piechoty.
3. Umieć prowadzić obserwację, oraz rozpoznanie nieprzyjaciela i terenu w miejscu /czujka, podsłuch/ i w marszu /szperacz/.
4. Doskonalić technikę działania pojedynczego żołnierza na polu walki, oraz w składzie drużyny piechoty na wszystkich zajęciach taktyczno-specjalnych.
5. Doskonalić technikę działania pojedynczego żołnierza na polu walki w składzie plutonu i kompanii piechoty.

WSKAZÓWKI METODYCZNE

1. W pierwszym okresie szkolenia, zajęcia taktyczne - obejmujące zasady i sposoby działania pojedynczego żołnierza na polu walki, oraz zgrywanie w ramach drużyny

piechoty, wszyscy podchorążowie przerabiają w jednakowym zakresie.

2. W tym okresie szkolenia zajęcia z podchorążymi prowadzi dowódca drużyn i dowódca plutonu pod organizacyjnym kierunkiem wykładowcy Cyklu Taktyki Ogólnej i Rodzajów Wojsk.
3. W nauce czynności alarmowych w pierwszej kolejności zapoznać podchorążych z obowiązkami żołnierza w czasie ogłoszenia alarmu, a następnie uczyć wykonywania określonych czynności.

W zajęciach tego tematu główną uwagę koncentrować na przestrzeganiu warunków bezpieczeństwa /w czasie pobierania broni i opuszczania rejonu zakwaterowania - zwłaszcza na klatkach schodowych, a także w parku samochodowym/.

4. Od pierwszego zajęcia taktycznego w terenie wdrażać podchorążych do bezwzględnego przestrzegania zasad bojowego zachowania się.

Odpowiednio do określonej sytuacji bojowej, a szczególnie, gdy znajdują się oni w warunkach bezpośredniego oddziaływania nieprzyjaciela.

Umiejętnie wprowadzać i stopniowo dozować elementy psychologicznego uodporniania na zjawiska pola walki.

Bacznie obserwować szkolonych podchorążych i w niezbędnych przypadkach stosować indywidualne podejście w celu osiągnięcia należytych rezultatów w szkoleniu.

5. Na zajęciach najpierw metodą pokazu uczyć podchorążych sposobów wykonywania poszczególnych czynności, a następnie przechodzić do praktycznego szkolenia w określonej sytuacji taktycznej. W czasie praktycznego szkolenia eliminować

wielokrotne powtarzanie czynności przez podchorążych wykonujących je prawidłowo. Podchorążym nie rozumiejącym istoty popełnionych błędów pokazywać powtórnie prawidłowe wykonanie i wyjaśnić przyczyny złego wykonawstwa - wykorzystując do tego celu jako instruktorów tych podchorążych, którzy wykonują czynności bezbłędnie.

6. Wszystkie zajęcia taktyczne ściśle korelować z innymi przedmiotami szkolenia bojowego, włączając w każdą sytuację bojową odpowiednio dozowane elementy /zagadnienia/ tych przedmiotów.
7. W drugim okresie szkolenia doskonalić podchorążych w działaniu pojedynczego żołnierza na polu walki, oraz zgrywać działanie w składzie drużyny, plutonu i kompanii piechoty.

WYKAZ ELEMENTÓW

Numer tematu	NAZWA TEMATU	Liczba godzin
	I okres szkolenia	
1	Zachowanie się żołnierza podczas alarmu w pododdziale.	4
2	Działanie pojedynczego żołnierza na polu walki.	9
3	Rozpoznanie terenu i nieprzyjaciela	5
4	Istota i zjawiska psychologicznego oddziaływania współczesnego pola walki.	1
	R A Z E M	19

Numer tematu	II OKRES SZKOLENIA	Ilość godzin
5	Organizacja i uzbrojenie pododdziałów WP; RFN.	2
6	Drużyna piechoty w działaniach bojowych.	8
7	Pluton piechoty w działaniach bojowych.	7
8	Kompania piechoty w działaniach bojowych.	6
	R A Z E M :	23
	O G Ń Ł E M :	42

TREŚĆ TEMATÓW

Temat 1:

Zachowanie się żołnierza podczas alarmu w pododdziale

Zajęcie 1: - 1 godzina /pokazowa/.

Sposób ogłoszenia alarmu w pododdziale. Obowiązki i czynności w czasie alarmu.

Zajęcie 2: - 3 godziny /praktyczne/.

Alarm pododdziałów w dzień z opuszczeniem rejonu zakwaterowania.

Dojazd do rejonu alarmowego i omówienie czynności w rejonie alarmowym.

Temat 2:

Działanie pojedynczego żołnierza na polu walki.

Zajęcie 1: - 1 godzina /film/.

Wyświetlenie i omówienie filmu pod tytułem "Podstawowe zasady działania żołnierzy podczas walki w szyku pieszym".

Zajęcie 2: - 2 godziny /praktyczne w terenie/

Sposoby pokonania i wykorzystania terenu oraz jego właściwości maskujących przez żołnierzy na polu walki, z wykorzystaniem ukształtowania i przedmiotów terenowych /lei, wykopów, rowów, drzew itp./.

Zajęcie 3: - 2 godziny /praktycznie w terenie/

Zachowanie się żołnierza na polu walki w zależności od rodzaju ognia prowadzonego przez nieprzyjaciela /pod ogniem karabinów maszynowych, pod ostrzałem moździerzy i artylerii/.

Wykorzystanie przedmiotów terenowych do strzelania.

Zajęcie 4: - 4 godziny /praktyczne w terenie/

Wybór miejsca, urządzenie i maskowanie SO do postawy leżącej. Wykrywanie celów i meldowanie o nich dowódcy oraz niszczenie ich ogniem na rozkaz i samodzielnie. Przygotowanie się do ataku. Pokonanie zapór z drutu kolczastego różnymi sposobami. Atak na gniazdo oporu nieprzyjaciela. Zachowanie się żołnierza w czasie wybuchu jądrowego.

Temat 3: Rozpoznanie terenu i nieprzyjaciela.

Zajęcie 1: - 1 godzina /film/

Wyświetlenie i omówienie filmu pt. "Działanie szperaczy".

Zajęcie 2: - 4 godziny /praktyczne w terenie/.

Oznaki demaskujące obecności nieprzyjaciela. Sposoby prowadzenia obserwacji terenu i nieprzyjaciela z miejsca w dzień.

Wybór i urządzenie stanowiska do prowadzenia obserwacji. Prowadzenie obserwacji, wykrywanie celów, meldowanie dowódcy o wykrytych celach.

Obserwacja pola walki w środkach ochrony przed skażeniami.

Sposoby działania szperaczy w różnym terenie. Chwywanie jeńca. Zwalczanie wykrytego nieprzyjaciela /po otwarciu przez niego ognia/ ogniem etatowej broni i granatami. Meldowanie o wyniku rozpoznania dowódcy drużyny. Wyznaczenie i sposób działania czujki. Obserwacja przedpola.

Temat 4: Istota i zjawiska psychologicznego oddziaływania współczesnego pola walki

Zajęcie 1: - 1 godzina /film/.

Wyświetlenie filmu pt. "Strach jest najgorszym doradcą", lub innego filmu o problematyce dotyczącej uodpornienia na negatywne zjawiska współczesnego pola walki.

Temat 5: Organizacja i uzbrojenie pododdziałów WP i RFN.

Zajęcie 1: - 2 godziny /wykład połączony z projekcją filmu/

Organizacja i uzbrojenie drp- kp WP oraz drz - kz RFN. Wyświetlenie i omówienie /filmu pt. "Drużyna i pluton Bundeswery"; "Kompania Bundeswery".

Temat 6: Drużyna piechoty w działaniach bojowych w dzień i w nocy

Zajęcie 1: - 1 godzina /film/.

Wyświetlenie i omówienie filmu pod tytułem "Zasady współdziałania na najniższym szczeblu".

Zajęcie 2: - 7 godzin /musztra bojowa/, ćwiczenia dziennie-nocne.

Zajęcie podstawy wyjściowej do natarcia.

Postawienie zadań funkcyjnym drużyny i omówienie współdziałania.

Wykonanie ataku na czołowy punkt oporu nieprzyjaciela.

Wykonanie manewru w celu obejścia gniazda oporu. Pościg ogniowy za wycofującym się nieprzyjacielem. Przejście do obrony bez styczności z nieprzyjacielem. Postawienie zadania przez dowódcę drużyny poszczególnym żołnierzom i omówienie współdziałania. Działanie drp w czasie ogniowego przygotowania ataku przez nieprzyjaciela. Zwalczanie atakującej piechoty i wozów bojowych nieprzyjaciela.

Temat 7: Pluton piechoty w działaniach w dzień i w nocy.

Zajęcie 1: - 7 godzin /musztra bojowa/ ćwiczenie dziennie-nocne.

Otrzymanie zadania do obrony bez styczności z nieprzyjacielem. Organizacja obserwacji.

Działanie plutonu podczas napadu lotniczego.

Działanie plutonu w czasie ogniowego przygotowania natarcia przez nieprzyjaciela. Kierowanie ogniem plutonu. Walka z grupami nieprzyjaciela, które wdarły się w rejon stanowisk ogniowych drużyny.

Prowadzenie ognia za wycofującym się nieprzyjacielem.

Postawienie zadań dowódcom drużyn piechoty przez dowódcę plutonu do natarcia.

Przejście z ugrupowania marszowego w bojowe.

Wykonanie ataku na czołowe gniazdo oporu w punkcie oporu nieprzyjaciela.

Manewr ogniem i sprzętem, współdziałanie między drużynami w plutonie.

Wykorzystanie terenu do wykonania manewru oskrzydlenia.

Odpieranie kontrataku nieprzyjaciela.

Temat 8: Kompania piechoty w działaniach bojowych.

Zajęcie 1: - 6 godzin /praktycznie w terenie/.

Postawienie zadania dowódcy kompanii. Organizacja natarcia przez dowódcę kompanii.

Organizacja natarcia przez dowódcę kompanii.

Podejście kompanii do rubieży ataku w czasie artyleryjskiego przygotowania ataku.

Wykonanie ataku na plutonowy punkt oporu. Przejście do pościgu za wycofującym się nieprzyjacielem.

Odparcie kontrataku nieprzyjaciela.

Przejście do obrony bez styczności z nieprzyjacielem.

SZKOLENIE INŻYNIERYJNO-SAPERSKIE

Zadania szkoleniowe

=====

OKRESY SZKOLENIA

=====

I

II

- =====
1. Znać sprzęt okopowy i umieć się nim posługiwać.
  2. Umieć wykorzystywać maskownicze i obronne właściwości terenu oraz wykonywać pojedyncze okopy do podstawy leżąc, kłęcząc i stojąc.
  3. Znać budowę i zasady działania własnych min przeciwpancernych i przeciwpiechotnych oraz zapalników do nich stosowanych.
  4. Znać przepisy bezpieczeństwa pracy w ustawieniu i unieszkodliwieniu pojedynczych min ppanc i ppiech wojsk własnych.
- =====

OKRESY SZKOLENIA

I

II

5. Umieć ustawić i unieszkodliwić pojedyncze ćwiczebne miny ppane i ppiech wojsk własnych.
6. Znać charakterystykę materiałów wbuchowych i środków zapalających stosowanych przez wojska inżynieryjne.
7. Znać obowiązujące przepisy bezpieczeństwa i ściśle przestrzegać je podczas prac minerskich.
8. Umieć samodzielnie sporządzać zapalniki lontowe.
9. Umieć wykonywać przejścia w zaporach inżynieryjnych.

WSKAZÓWKI METODYCZNE

1. W pierwszym okresie szkolenia nauczyć podchorążych przystawiania przedmiotów terenowych na stanowiska ogniowe oraz budowy okopów strzeleckich.
Umiejętność tę pogłębiać w czasie zajęć taktycznych.
2. Zapoznanie ze sprzętem okopowym przeprowadzić w ramach pokazu sprzętu organizowanego na początku każdego turnusu.
3. W T-1 budowę pojedynczych okopów strzeleckich wykonać w styczności z nieprzyjacielem.
4. Podczas zajęć związanych z użyciem ćwiczebnych środków minersko zaporowych bezwzględnie przestrzegać obowiązujących przepisów bezpieczeństwa.

5. W drugim okresie szkolenia pogłębiać i doskonalić zdobyte wiadomości ze szkolenia inżynieryjno-saperskiego w czasie zajęć i ćwiczeń taktycznych.
6. Zajęcia ze szkolenia inżynieryjno-saperskiego ściśle korelować z zajęciami ze szkolenia taktycznego.
7. Każde zajęcia ze szkolenia inżynieryjno-saperskiego prowadzić w oparciu o założenie taktyczne.

WYKAZ TEMATÓW

Nr tematu	NAZWA TEMATU	Liczba godzin
	I OKRES SZKOLENIA	
1	Przygotowanie przedmiotów terenowych na stanowiska ogniowe oraz budowa pojedynczych okopów strzeleckich.	4
2	Budowa podstawowych min i zapalników wojsk własnych oraz ich ustawienie i unieszkodliwienie.	3
	R A Z E M :	7
	II OKRES SZKOLENIA	
3	Materiały wybuchowe i środki zapalające oraz sporządzanie zapalników lontowych.	
	R A Z E M :	3
	O G Ò Ł E M :	10

TREŚĆ TEMATÓW

Temat 1: Przystosowanie przedmiotów terenowych na stanowiska ogniowe oraz budowa pojedynczych okopów strzeleckich - 4 godziny /zajęcia praktyczne/.

Pokaz przedmiotów terenowych przystosowanych na stanowiska ogniowe, pokaz wzorowo urządzonych okopów strzeleckich do strzelania w pozycji leżącej, klęczącej i stojącej. Wybór miejsca na okop strzelecki. Budowa okopu do strzelania w postawie leżącej w styczności z nieprzyjacielem. Rozbudowa wykonanego okopu do strzelania w postawie klęczącej i stojącej.

Temat 2: Budowa podstawowych min i zapalników wojsk własnych oraz ich ustawianie i unieszkodliwianie.

- 3 godziny /zajęcia instruktażowe z przejściem do praktycznego szkolenia/.

Zasady i przepisy bezpieczeństwa przy wykonywaniu prac minerskich. Budowa i zasady działania min wojsk własnych - ppanc i ppiech oraz zapalników stosowanych do ich uzbrojenia.

Pokaz ustawiania, uzbrojenia i unieszkodliwienia min ppanc i ppiech. Wybór miejsca do ustawiania pojedynczych min. Praktyczne ustawienie, uzbrojenie oraz unieszkodliwianie min ppanc i ppiech.

Temat 3: Materiały wybuchowe i środki zapalające oraz sporządzanie zapalników lontowych.

- 3 godziny /zajęcia instruktażowe z przejściem do praktycznego szkolenia/.

Zasady i przepisy bezpieczeństwa obowiązujące podczas prac z materiałami wybuchowymi i środkami zapalającymi. Ogólna charakterystyka materiałów wybuchowych i środków zapalających. Sporządzanie zapalników lontowych przy wykorzystaniu ćwiczebnych środków zapalających.

Sporządzanie i wysadzanie elektrycznej sieci wybuchowej z ćwiczebnych zapalników elektrycznych i kostek dymnych.

S Z K O L E N I E   C H E M I C Z N E

ZADANIA SZKOLENIOWE

O K R E S Y   S Z K O L E N I A

I

II

1. Opanować terminologię odnośnie broni jądrowej i jej generacji oraz znać zasady obrony przed BMR.
2. Opanować technikę posługiwania się indywidualnymi środkami ochrony dróg oddechowych i skóry.
3. Wyrobić u żołnierzy zaufanie do maski MP-4 poprzez ćwiczenia w komorze gazowej.
4. Zapoznać szkolonych z BST.
5. Doskonalić treści zawarte w I okresie szkolenia.

WSKAZÓWKI METODYCZNE

1. Temat 1. potraktować jako podsumowanie dotychczasowego kształcenia w zakresie wiedzy o BMR.
2. Szkolenie podstawowe prowadzić w ośrodku szkolenia chemicznego i doskonalić w tematach szkolenia taktycznego.
3. Tematy 2,3,4 trenować w czasie zajęć ze szkolenia taktycznego, w dni zagrożenia chemicznego, oraz na treningach z zakresu posługiwania się indywidualnymi środkami ochrony przed skażeniami.

4. Temat 7 połączyć z tematem 2 i 3.
5. Temat 8 prowadzi osobiście wykładowca szkolenia chemicznego.
6. Wszystkie ^{tematy/} ze szkolenia chemicznego ściśle korelować z zajęciami taktycznymi, włączając w każdą sytuację taktyczną odpowiednie elementy /zagadnienia/ szkolenia chemicznego.

WYKAZ TEMATÓW

Nr tematu	NAZWA TEMATU	Liczba godzin
I OKRES SZKOLENIA		
1	Charakterystyka broni masowego rażenia i zasady ochrony przed skażeniami.	1
2	Posługiwanie się maską p-gaz.	1
3	Posługiwanie się ogólnowojskową odzieżą ochronną.	2
4	Działanie na sygnał powiadomienia o skażeniach i zakażeniach.	1
R A Z E M :		5
II OKRES SZKOLENIA		
5	Częściowe zabiegi sanitarne oraz specjalne broni osobistej, ubioru i oporządzenia.	2
6	Działanie w terenie skażonym środkami trującymi i opadem promieniotwórczym.	2
7	Działanie napalmu i ochrona przed nim.	2
R A Z E M :		6
O G Ò Ł E M :		11

TREŚĆ TEMATU

Temat 1: Charakterystyka broni masowego rażenia i zasady JEJ stosowania.

- 1 godzina /zajęcia teoretyczne/

Broń jądrowa. Środki jej przenoszenia. Czynniki rażenia wybuchu jądrowego: fala uderzeniowa, promieniowanie cieplne, promieniotwórcze skażenie terenu, promieniowanie przenikliwe, impuls elektromagnetyczny. Broń chemiczna. Środki stosowania broni chemicznej. Podział środków trujących pod względem trwałości i działania na organizmy. Ogólne wiadomości o środkach zapalających i sposobach ich stosowania.

Temat 2: Posługiwanie się maską przeciwigazową.

- 1 godzina /zajęcia praktyczne/.

Przeznaczenie i ogólna budowa maski przeciwigazowej filtracyjnej. Posługiwanie się maską przeciwigazową. Przechowywanie i konserwacja maski przeciwigazowej.

Temat 3: Posługiwanie się ogólnowojskową odzieżą ochronną.

- 2 godziny /zajęcia praktyczne/.

Przeznaczenie i części składowe ogólnowojskowej odzieży ochronnej. Wykorzystanie ogólnowojskowego płaszcza ochronnego, jako narzutki, płaszcza, kombinezonu. Sposoby przenoszenia. Trening w nakładaniu, zdejmowaniu odzieży. Pielęgnacja ogólnowojskowej odzieży ochronnej.

Temat 4: Działanie na sygnał powiadamiania o skażeniach i zakażeniach.

- 1 godzina /zajęcia praktyczne/.

Zapoznanie z dźwiękowymi i wzrokowymi sygnałami powiadamiania o skażeniach i zakażeniach.

Wykonywanie czynności na sygnał zagrożenia skażeniami.

Przenoszenie indywidualnych środków ochrony przed skażeniami do położenia pogotowia.

Wykonanie czynności na sygnał o skażeniach: nakładanie środków ochrony przed skażeniami do położenia bojowego.

Wykonanie czynności przez żołnierzy podczas wybuchu jądrowego w terenie otwartym, transzei itp.

Temat 5: Częściowe zabiegi sanitarne oraz specjalne broni osobistej, ubrań i oporządzenia.

- 2 godziny /zajęcia praktyczne/.

Zakres czynności wchodzących w skład częściowych zabiegów sanitarnych i specjalnych.

Przeznaczenie, skład i posługiwanie się indywidualnymi pakietami: IPF-51; PCHW-013M; PS-075.

Temat 6: Działanie w terenie skażonym środkami trującymi i opadem promieniotwórczym.

- 2 godziny /zajęcia praktyczne/.

Zasady działania w terenie skażonym substancjami promieniotwórczymi i środkami trującymi. Pokonywanie terenu skażonego. Praktyczne prowadzenie częściowych zabiegów sanitarnych i specjalnych.

Temat 7: Działanie napalmu i ochrona przed nim.

- 2 godziny /zajęcia praktyczne/.

Zasady ochrony przed skażeniami - napalmem i skutkami jego użycia. Praktyczne sposoby indywidualnej ochrony oraz gaszenie napalmu na ciele, sprzęcie i uzbrojeniu. Samopomoc i pomoc porażonym napalmem.

OBRONA PRZECIWLOTNICZA

ZADANIA SZKOLENIOWE

OKRESY SZKOLENIA

I

II

1. Umieć zachować się na wypadek alarmu lotniczego w koszarach w rejonie alarmowym, w marszu i działaniach bojowych:

WSKAZÓWKI METODYCZNE

1. Zagadnienia dotyczące zachowania się żołnierzy na sygnał alarmu lotniczego w garnizonie /koszarach/ - podać szkolonym zgodnie z obowiązującą instrukcją alarmową CSOP.
2. Zagadnienia szkoleniowe z zakresu OPL wynikające z treści programu przerabiać w zakresie ćwiczeń taktycznych i szkolenia ogniowego, zwracając szczególną uwagę na wykorzystanie broni pododdziału w zwalczaniu celów powietrznych.
3. Począwszy od szkolenia drużyny zwracać uwagę na stałe prowadzenie obserwacji powietrznej oraz wyrabianie nawyków meldowania o każdym pojawiającym się celu powietrznym.

WYKAZ TEMATÓW

Nr tematu	NAZWA TEMATU	Liczba godzin
	I OKRES SZKOLENIA	
1	Zachowanie się żołnierza na sygnał alarmu lotniczego.	2
	R A Z E M :	2
	O G Ń Ł E M :	2

TREŚĆ TEMATÓW

Temat 1: Zachowanie się żołnierza na sygnał alarmu lotniczego
- 2 godziny /praktyczne/.

Czynności żołnierza podczas alarmu i napadu lotniczego w rejonie alarmowym /ześrodkowania/, w marszu i w czasie walki. Sposoby przekazywania sygnałów alarmowych na polu walki.

Wykorzystanie ukryć i przedmiotów terenowych w czasie alarmu i napadu lotniczego.

Możliwości wykorzystania broni etatowej drużyny.

S Z K O L E N I E   L A C Z N O Ś C I

ZADANIA SZKOLENIOWE

O K R E S S Z K O L E N I A	
I	II
1. Umieć posługiwać się polowym aparatem telefonicznym.	
2. Umieć uruchomić radiostację przenośną z nawiązaniem łączności.	
3. Znać i stosować w praktyce przepisy prowadzenia korespondencji radiowej fonem.	
	4. Umieć samodzielnie pracować na radiostacjach w kierunku sieci radiowej.

WSKAZÓWKI METODYCZNE

Zajęcia prowadzić w formie wykładów i zajęć praktycznych na sali i w terenie.

W treści zajęć posługiwać się środkami audiowizualnymi i tablicami poglądowymi oraz sprawnym technicznie sprzętem łączności. Ścisłe wiązać treści szkolenia łączności ze szkoleniem taktycznym. Sprzęt łączności dzielić na grupy z takim wyliczeniem, by każdy ze słuchaczy mógł praktycznie wykonywać poszczególne czynności przy uruchomieniu i pracy środków łączności.

WYKAZ TEMATÓW

Nr tematu	NAZWA TEMATU	Liczba godzin
	I OKRES SZKOLENIA	
1	Polowy aparat telefoniczny i łącznica LP-10	2
	R A Z E M :	2
	II OKRES SZKOLENIA	
2	Radiostacje małej mocy znajdujące się na wyposażeniu drużyny -kompanii.	3
	R A Z E M :	3
	OGÓLEM NA SZKOLENIE	5

TREŚĆ TEMATÓW

Temat 1: Polowy aparat telefoniczny i łącznica LP-10.

- 1 godzina.

Zajęcie 1: - 2 godziny /zajęcie praktyczne/.

Dane taktyczno-techniczne, przeznaczenie i możliwość wykorzystania. Praktyczna obsługa. Sprawdzenie aparatu telefonicznego i praca na łącznicy.

Temat 2: Radiostacja małej mocy znajdująca się na wyposażeniu drużyny - kompanii.

Zajęcie 1: - 3 godziny /zajęcie praktyczne/.

Dane taktyczno-techniczne i możliwości eksploatacyjne. Ogólna budowa. Rozwijanie i obsługa radiostacji. Przygotowanie radiostacji do pracy.

T E R E N O Z N A W S T W O

ZADANIA SZKOLENIOWE

O K R E S Y   S Z K O L E N I O W E

I

II

1. Posiadać podstawowe umiejętności z zakresu wykonywania prostych pomiarów na mapach topograficznych.
2. Umieć określać współrzędne prostokątne punktów na mapach.
3. Posiadać podstawowe wiadomości o przedstawieniu pokrycia i rzeźby terenu na mapach topograficznych.
4. Znać ogólne zasady wykorzystania mapy w terenie.

WSKAZÓWKI METODYCZNE

1. Zajęcia należy prowadzić w taki sposób, aby szkoleni mogli samodzielnie wykonywać podstawowe czynności związane z orientowaniem się w terenie i dokonywaniem najprostszych pomiarów w terenie.
2. Teren powinien być tak wybrany, aby wzbudzał zainteresowanie szkolonych, umożliwiał zrealizowanie założonych celów szkoleniowych, /urozmaicony, o odpowiedniej szerokości i głębokości/.

3. W toku zajęć wskazywać na powiązanie przerobionych tematów z innymi przedmiotami szkolenia, oraz konieczność ich opanowania dla właściwego realizowania zadań bojowych na polu walki.
4. Dmiejętność zdobytą w toku szkolenia programowego z terenoznawstwa systematycznie ugruntowywać i pogłębiać w czasie zajęć z innych przedmiotów szkolenia, a szczególnie w czasie zajęć i ćwiczeń taktycznych.

WYKAZ TEMATÓW

Nr tematu	NAZWA TEMATU	Liczba godzin
	I OKRES SZKOLENIA	
1	Skala map i pomiar odległości na mapach.	1
2	Przedstawienie pokrycia i rzeźby na mapach, określenie współrzędnych punktów.	2
	R A Z E M :	3
	II OKRES SZKOLENIA	
3	Orientowanie się w terenie.	4
	R A Z E M :	4
	O G Ń Ł E M :	7

TREŚĆ TEMATÓW

Temat 1: Skala map i pomiar odległości na mapach.

- 1 godzina /praktyczna/.

Pojęcie skali. Skala liczbowa. Podziałka liniowa. Określanie odległości i powierzchni na mapach. Określanie skali mapy.

Temat 2: Ogólne zasady przedstawiania topografii terenu oraz określenie współrzędnych na mapach topograficznych.

- 2 godziny /praktyczne/.

Rodzaje znaków topograficznych. Warstwice i ich rodzaje. Czytanie pokrycia i rzeźby terenu na mapach. Rodzaje współrzędnych prostokątnych. Określanie współrzędnych punktów na mapach.

Temat 3: Orientowanie się w terenie.

- 4 godziny /praktyczne/.

Określenie kierunków stron świata. Ocena odległości na oko, pomiar azymutów.

Orientowanie mapy. Określanie miejsca stania na mapie.

Porównanie mapy z terenem.

PROGRAM KSZTALCENIA

KURSU PRZEKWALIFIKOWANIA OFICERÓW REZERWY

/kurs dwumiesięczny/

/Wyciąg Działu Specjalno - Wojskowego/

KWIECIEŃ - 1979 r.

PROGRAM KSZTALCENIA KPOR

II DZIAŁ SPECJALNO - WOJSKOWY

1. Taktyka ogólna.

Cele nauczania.

Nauczyć:

- metodyki działania dowódcy i zastępcy d/s politycznych w wypracowaniu słusznych, nieszablonowych decyzji i umiejętności kierowania walką pododdziałów w podstawowych rodzajach działań bojowych;
- jednolitej interpretacji regulaminowych zasad organizowania i prowadzenia działań bojowych pododdziałów wojsk własnych i potencjalnych przeciwników;
- praktycznego rozwiązywania zadań bojowych, umiejętności rozsądnego i logicznego myślenia oraz kształtowania cech osobowych działacza politycznego w wojsku;
- samodzielności, inicjatywy i pomysłowości w organizowaniu i prowadzeniu pracy partyjno-politycznej w okresie organizacji i prowadzenia walki.

Doskonalić:

- kwalifikacje zawodowe i ideowo-moralne dowódcy i jego zastępcy ds. politycznych odpowiadające randze zadań stojących przed pododdziałem;
- w opanowaniu zwięzłej terminologii wojskowej, umiejętności redagowania meldunków i stawiania jasnych, zrozumiałych zadań;
- w rozwiązywaniu problemów pracy partyjno-politycznej i zrozumieniu jej zależności od wiedzy ogólnotaktycznej.

Zapoznać:

- z zasadami planowania i wykorzystania rodzajów wojsk w zabezpieczeniu działań bojowych, ze szczególnym uwzględnieniem rozpoznania i pokonywania obrony przeciwpancernej;
- z tendencjami rozwojowymi sił zbrojnych NATO i ich możliwościami oddziaływania na terytorium PRL;
- z praktycznymi metodami rozwiązywania zadań kierownika pracy partyjno-politycznej w pododdziale w czasie działań bojowych;
- z najnowszymi koncepcjami organizacji, planowania i prowadzenia walki przez pododdziały w oparciu o wnioski z ćwiczeń WP i wojsk UW.

WSKAZÓWKI ORGANIZACYJNO - METODYCZNE

Realizacja szkolenia z zakresu taktyki ogólnej zapewnić powinna zrozumienie przez słuchaczy wiodącej roli oraz integracyjnej funkcji tego przedmiotu w taktyce rodzajów wojsk. Główny wysiłek skupić na stworzeniu podstaw do rozwijania u słuchaczy wiedzy i umiejętności taktyczno-specjalnych w oparciu o prawidłową interpretację roli i miejsca poszczególnych rodzajów wojsk i służb we współczesnej walce.

Jako podstawowy szczebel szkolenia taktycznego przyjąć kompanię, a priorytetowo traktować działania zaczepne. W treści tematycznej natarcia uwzględnić zapewnienie wysokiej zdolności przełamywania głęboko urzutowanej, silnie nasyconej środkami ppanc obrony, odpieranie

kontrataków, forsowanie przeszkody wodnej, a także działanie w warunkach stref zniszczeń, skażeń i pożarów.

Obronę traktować jako podstawowe działania wymuszone, podporządkowane natarciu, a w szkoleniu kształtować nawyki wysokiej sprawności organizacji obrony odpornej na uderzenia zgrupowań pancerno-zmechanizowanych i lotnictwo.

Ćwiczenia grupowe z taktyki ogólnej traktować jako zapoznawcze, na których stosować różne metody /dyskusja nad gotowymi rozwiązaniami, praktyczne sporządzenie - redagowanie meldunków/. Wykłady i seminaria kończyć ćwiczeniami głównymi: w pierwszym miesiącu natarciem, a w drugim obroną.

W szkoleniu ściśle przestrzegać zasady stopniowania trudności. W ćwiczeniach stwarzać trudne sytuacje, charakterystyczne dla współczesnych działań bojowych, pozwalające na rozbudzenie wyobraźni pola walki, a jednocześnie kształtujące takie cechy osobowe jak: inicjatywa, zdecydowanie i samodzielność.

W szkoleniu ogólnotaktycznym uwzględniać działalność partyjno-polityczną, wykazując jej związek i zależności od wiedzy ogólnowojskowej.

Na zakończenie szkolenia taktycznego przeprowadzić jednodniowe ćwiczenia na temat: kompania w działaniach bojowych - metodą ćwiczenia grupowego z elementami przejścia do praktycznego wykonania.

WYKAZ TEMATÓW I ROZLICZENIE GODZIN

Nr tematu	T R E Ś Ć	Ilość godzin			UWA- GI:
		RAZEM	z tego na zajęcia		
1	2	3	4	5	6
			teor.	prakt.	
	<u>Kurs Wprowadzający</u>	16	16	-	
1	Prawa walki zbrojnej oraz zasady współczesnej taktyki.	2	2	-	
2	Tendencje rozwojowe sił zbrojnych NATO i ich możliwości oddziaływania na terytorium PRL.	2	2	-	
3	Organizacja uzbrojenia i wyposażenia pododdziałów wojsk własnych i obcych /NZ i A.	4	4	-	
4	Organizacja i zasady prowadzenia działań bojowych przez pododdziały NZ i A.	3	3	-	
5	<u>Przeciwdziałanie rozpoznaniu nieprzyjaciela</u>	2	2	-	
5/1	Siły i środki rozpoznania wojsk NATO oraz zasady ich użycia.	1	1	-	
5/2	Przeciwdziałanie w rozpoznaniu.	1	1	-	
6	Zasady organizacji i zabezpieczenia działań bojowych batalionu i kompanii w podstawowych rodzajach działań bojowych.	2	2	-	
7	Ogólne zasady osiągania gotowości bojowej, planowanie i kierowanie przebiegiem osiągania wyższych stanów gotowości bojowej.	2	2	-	
8	<u>Wykonanie marszu przez kompanie w przewidywaniu boju spotkaniowego.</u>	4	4	-	
8/1	Ogólne zasady wykonywania marszów.	2	2	-	
8/2	Organizacja i kierowanie marszem kompanii w składzie sił głównych.	2	2	-	

1	2	3	4	5	6
9	<u>Prowadzenie natarcia przez kompanię, przełamanie silnej obrony ppanc npla, odparcie kontrataku, forsowanie przeszkody wodnej we współdziałaniu z desantem taktycznym, pościg i przejście do obrony opanowanej rubieży.</u>	29	9	20	
9/1	Zasady organizacji i prowadzenie natarcia przez pododdziały WP.	3	3	-	
9/2	Zasady organizacji i prowadzenia działań bojowych w rejonach zurbanizowanych na szczeblach pododdziałów.	2	2	-	
9/3	Zasady tworzenia i użycia OW.	2	2	-	
9/4	Naniesienie sytuacji taktycznej na mapę z założeniami i oleaty.	3	-	3	
9/5	Metoda pracy dowódcy kompanii nad wypracowaniem decyzji natarcia.	3	-	3	
9/6	Przeprowadzenie rekonesansu i postawienie zadań bojowych kompanii do natarcia, organizacja współdziałania i wydanie wytycznych do bojowego zabezpieczenia działań.	6	-	6	
9/7	Kierowanie walką kompanii w natarciu, odparcie kontrataku, zapoznanie z zamiarem dcy kompanii do forsowania przeszkody wodnej.	6	-	6	
9/8	Zapoznanie z zamiarem dcy kompanii do opanowania i utrzymania nakazanej rubieży.	2	-	2	
9/9	Miejsce, rola i zadania kompanii w likwidacji skutków uderzeń BMR	2	2	-	
10	<u>Działania obronne kompanii piechoty w strefie nadgranicznej w początkowym okresie wojny.</u>	16	2	14	
10/1	Zasady organizacji i prowadzenia działań obronnych przez pododdziały wojsk pancernych i zmechanizowanych.	2	2	-	

1	2	3	4	5	6
10/2	Metoda wypracowania decyzji do obrony przez deę kompanii.	2	-	2	
10/3	Rekonesans dey kompanii do obrony, postawienie zadań, organizacja współdziałania i wydanie wytycznych do zabezpieczenia bojowego działań.	6	-	6	
10/4	Kierowanie walką kompanii piechoty w obronie.	6	-	6	
11	Kompleksowe, jednodniowe ćwiczenia grupowe kompanii piechoty: - alarm, - marsz kompanii piechoty i przeprowadzenie boju spotkaniowego, - organizacja i prowadzenie natarcia pie kompanii piechoty. Przełamanie przedniego skraju obrony npla, prowadzenie pościgu za wycofującym się nplem; - opanowanie nakazanej rubieży, przejście do obrony kompanii piechoty; - praca zcy dowódcy kompanii ds. polit.w działaniach kompanii. Praca agitatorów w plutonach.	10	-	10	
R A Z E M :		74	28	46	

2. Szkolenie inżynieryjno-saperskie

Cele nauczania:

Doskonalić wiedzę słuchaczy w zakresie zabezpieczenia inżynieryjnego działań bojowych pododdziałów.

Zapoznać słuchaczy z podstawowym sprzętem wojsk inżynieryjnych, jego możliwościami i zasadami wykorzystania.

WSKAZÓWKI ORGANIZACYJNO-METODYCZNE

Szkolenie prowadzić na tle konkretnej sytuacji taktycznej.

Zajęcia z T-1/2 i T-1/3 prowadzić w formie ćwiczeń grupowych na mapach w oparciu o założenia do ćwiczeń taktycznych.

W procesie szkolenia eksponować najnowsze tendencje i kierunki rozwoju techniki i taktyki wojsk inżynieryjnych, szeroko posługując się środkami audiowizualnymi.

WYKAZ TEMATÓW I ROZLICZENIE GODZIN

Nr tem.	T R E Ś Ć	Ilość godzin			UWAGI
		RAZEM	z tego na zajęcia		
			teor.	prakt.	
1	Zabezpieczenie inżynieryjne działań bojowych.	6	2	4	
1/1	Ogólne zasady zabezpieczania działań bojowych.	2	2	-	
1/2	Zabezpieczenie inżynieryjne natarcia kompanii.	2	-	2	
1/3	Zabezpieczenie inżynieryjne obrony kompanii.	2	-	2	
	R A Z E M :	6	2	4	

3. Szkolenie chemiczne

Cel nauczania:

Doskonalić szkolonych w prowadzeniu zabiegów specjalnych i sanitarnych oraz w posługiwaniu się indywidualnymi środkami obrony przed skażeniami.

Zapoznać słuchaczy z:

- możliwościami i charakterystyką BMR znajdującej się na wyposażeniu armii NATO;

- podstawowymi środkami zapalającymi i dymotwórczymi stosowanymi w działaniach bojowych.

WSKAZÓWKI ORGANIZACYJNO-METODYCZNE

Zajęcia prowadzić metodą wykładów z pokazem i ćwiczeń grupowych przy pełnym wykorzystaniu środków audiowizualnych, sprzętu i innych pomocy naukowych.

Ćwiczenia z zabezpieczenia chemicznego realizować w oparciu o sytuację taktyczną na bazie założenia do ćwiczeń z TO/.

WIKAZ TEMATÓW I ROZLICZENIE GODZIN

Nr tem.	T R E Ś Ć	Ilość godzin			UWAGI
		RAZEM	z tego na zajęcia		
			teor.	prakt.	
1	Zabezpieczenie chemiczne działań bojowych.	7	3	4	
1/1	Właściwości bojowe BMR i zasady jej stosowania przez armie NATO.	1	1	-	
1/2	Zasady obrony wojsk przed bronią masowego rażenia.	2	2	-	
1/3	Organizacja zabezpieczenia chemicznego kompanii w natarciu.	2	-	2	
1/4	Organizacja zabezpieczenia chemicznego kompanii w obronie.	2	-	2	
R A Z E M :		7	3	4	

4. Łączność

Cele nauczania:

Zapoznać słuchaczy z zasadami wykorzystania środków łączności w pododdziałach oraz z ogólnymi zasadami organizacji łączności w podstawowych działaniach bojowych.

Nauczyć praktycznej obsługi i wykorzystania sprzętu łączności znajdującego się na wyposażeniu pododdziałów.

WSKAZÓWKI ORGANIZACYJNO-METODYCZNE

Zajęcia prowadzić metodą wykładów i ćwiczeń wykorzystując tablice poglądowe i środki audiowizualne.

Szczególne uwagi zwrócić na praktyczną obsługę i nawiązywanie łączności w sieci i kierunku radiowym.

Zajęcia praktyczne prowadzić przy pełnym wykorzystaniu sprzętu łączności oraz doskonalić umiejętności w jego wykorzystaniu w czasie prowadzonych ćwiczeń taktycznych.

WYKAZ TEMATÓW I ROZLICZENIE GODZIN

Nr tem.	T R E Ś Ć	Ilość godzin		UWAGI
		RAZEM	z tego na zajęcia	
			teor.	prakt.
1	Organizacja łączności w podstawowych działaniach bojowych.	5	1	4
1/1	Podstawowy sprzęt łączności wykorzystywany w pododdziałach piechoty.	1	1	-

Nr. tem.	T R E Ś Ć	Ilość godzin			UWAGI
		RAZEM	z tego na zajęcia		
			teor.	prakt	
1/2	Organizacja łączności w natarciu kompanii piechoty.	2	-	2	
1/3	Organizacja łączności w obronie kompanii piechoty.	2	-	2	
	R A Z E M :	5	1	4	

5. Topografia wojskowa

Cele nauczania:

Doskonalić umiejętności słuchaczy w praktycznym posługiwaniu się wojskowymi mapami topograficznymi w działaniach bojowych.

WSKAZÓWKI ORGANIZACYJNO-METODYCZNE

W praktycznym ćwiczeniu szczególną uwagę zwrócić na wykorzystanie mapy i umiejętności prowadzenia orientacji topograficznej.

Podczas ćwiczeń taktycznych doskonalić umiejętności słuchaczy w posługiwaniu się mapą.

WYKAZ TEMATÓW I ROZLICZENIE GODZIN

Nr. tem.	T R E Ś Ć	Ilość godzin			UWAGI
		RAZEM	z tego na zajęcia		
			teor.	prakt.	
1	Orientowanie się w terenie wg mapy.	6	-	6	
	OGÓŁEM DZIAŁ SPECJALNO- WOJSKOWY	98	34	64	

CENTRUM SZKOLENIA OFICERÓW POLITYCZNYCH
im. Ludwika Waryńskiego

CYKL TAKTYKI OGÓLNEJ I RODZAJÓW WOJSK

KWESTIONARIUSZ NR 1

Celem prowadzonych badań jest zebranie przy aktywnej pomocy Towarzyszy materiału służącego doskonaleniu kształcenia taktycznego słuchaczy i podchorążych w Centrum Szkolenia Oficerów Politycznych im. Ludwika Waryńskiego.

CZEŚĆ I

1. Zajmowane stanowisko przed rozpoczęciem szkolenia w CSOP

-----

2. Wiek /Proszę podkreślić wybrane odpowiedzi/:

a/ do 25 lat

d/ 32 - 35 lat

b/ 26 - 28 lat

e/ 36 - 39 lat

c/ 29 - 31 lat

f/ 40 - 43 lat

g/ powyżej 43 lat

3. Staż w zawodowej służbie wojskowej /Proszę podkreślić wybrane odpowiedzi/:

a/ 2 - 5 lat

c/ 10 - 13 lat

b/ 6 - 9 lat

d/ powyżej 14 lat

4. Wykształcenie /Proszę podkreślić wybraną odpowiedź i podać nazwę ukończonych szkół wojskowych i cywilnych. W przypadku kontynuacji nauki, podać nazwę uczelni i aktualny rok studiów/.

a/ szkoła oficerska -----

b/ kursy wojskowe -----

c/ uczelnia cywilna -----

d/ inne -----

5. Na kurs w CSOP został Towarzysz skierowany w wyniku: /Proszę podkreślić wybraną odpowiedź/:

a/ własnych starań,

b/ decyzji przełożonych przy osobistym obojętnym do tego stosunku,

c/ decyzji przełożonych wbrew swojemu stanowisku.

6. Proszę podać stosunek Towarzysza do szkolenia w CSOP /Proszę podkreślić wybraną odpowiedź/:

a/ zaangażuję się w pełni,

b/ zaangażuję się w takim zakresie, aby przełożeni nie mieli do mnie pretensji,

c/ nie zaangażuję się.

Prosimy o krótkie uzasadnienie _____
_____
_____

7. Potrzebę zdobycia /pogłębienia/ wiedzy taktycznej
Towarzysz widzi w stopniu: /W odpowiednim miejscu postaw
znak "X"/.

Lp.	Rodzaj						Uwagi opisowe
		b. du- żym	dużym	dosta- tecz.	niewiel kim	nie mam zdania	
1	TO						
2	TRW						

Miejsce na poszerzającą wypowiedź.

_____
_____
_____
_____

8. Inne wypowiedzi, opinie, sądy.

_____
_____
_____
_____

Dziękuję za udzielenie odpowiedzi.

CZEŚĆ II

1. Czy zdaniem Towarzysza oficer polityczny winien umieć dowodzić pododdziałem - oddziałem na polu walki /Proszę podkreślić wybraną odpowiedź/.

a/ tak

b/ nie

c/ nie mam wyrobionego zdania

d/ pododdziałem

e/ oddziałem

Prosimy o krótkie uzasadnienie _____

_____
_____

2. Podaj przykład z okresu II wojny światowej przejęcia dowodzenia oddziałem lub pododdziałem /grupę żołnierzy/ przez oficera politycznego w walce.

_____
_____
_____

D z i ę k u j ę

CENTRUM SZKOLENIA OFICERÓW POLITYCZNYCH
im. Ludwika Waryńskiego

CYKL TAKTYKI OGÓLNEJ I RODZAJÓW WOJSK

KWESTIONARIUSZ NR 2

Celem prowadzonych badań jest zebranie przy aktywnej pomocy Towarzyszy materiału służącego doskonaleniu kształcenia taktycznego słuchaczy i podchorążych w Centrum Szkolenia Oficerów Politycznych im. Ludwika Waryńskiego.

1. Który okres szkolenia na kursie wymagał Towarzysza zdaniem najbardziej wyęźonej pracy? /Podkreśl wybraną odpowiedź/.

1/ Pierwsze dwa miesiące.

2/ Pierwsze "półrocze".

3/ Drugie "półrocze".

4/ Ostatni miesiąc.

Prosimy o krótkie uzasadnienie odpowiedzi.

-----

2. W jakim stopniu znane Towarzyszowi były wcześniej z okresu szkolenia w SO, kursach, SW oraz w pracy w JW treści szkolenia realizowane na kursie w CSOP?

/W odpowiednim miejscu postaw znak "x"/.

Lp.	Rodzaj szkolenia	Stopień znajomości				Uwagi opisowe
		znane w całości	znane częściowo	znane w niewielkim zakresie	nieznane	
1	TO					
2	TRW					

3. Proszę ocenić stopień trudności, na jakie napotkał
Towarzysz w toku realizacji programu szkolenia bojowego
/W odpowiednim miejscu postaw znak "x"/

Lp.	Rodzaj szkolenia	Stopień trudności				Źródła i charakter trudności- opisz
		b. duży	duży	niewielki	nie występowały	
1	TO					
2	TRW					

4..Czy zdaniem Towarzysza w szkoleniu z taktyki ogólnej zachowane są prawidłowo proporcje między wykładami, seminariami, ćwiczeniami? /W odpowiednim miejscu postaw znak "x"/.

O C E N A				Uwagi opisowe
w pełni właściwe	częściowo właściwe	nie-właściwe	nie mam zdania	

5. W jakim stopniu, zdaniem Towarzysza w szkoleniu występuje korelacja pomiędzy taktyką ogólną, przedmiotami TRW i pracą partyjno-polityczną. /Podkreśl wybraną odpowiedź/

a/ w b. dużym

d/ wogóle nie występuje

b/ w dużym

e/ nie mam zdania

c/ w niewielkim

Proszę o krótkie uzasadnienie odpowiedzi _ _ _ _ _

-----

6. Czy w realizacji programu ma miejsce zbędne powtarzanie się treści określonych tematów /zagadnień/?
/Podkreśl wybraną odpowiedź/.

- a/ tak, często,
- b/ tak, czasem się zdarza,
- c/ nie,
- d/ trudno mi powiedzieć.

Jeśli tak, prosimy o podanie przykładów.

-----

7. Które spośród wymienionych form i metod pracy dydaktycznej Towarzysz uważa za najbardziej efektywne w procesie kształcenia?

/W odpowiednich rubrykach wstaw znak "x"/.

Lp.	Formy i metody	O C E N Y			
		b. duża	duża	dostateczna	niedostateczna
1	Wykłady				
2	Seminaria				
3	Ćwiczenia				
4	Konsultacja				
5	Praca samodzielna				
6	Inne /jakie/				

8. Z jakich źródeł informacji Towarzysz korzystał w toku przygotowania się do zajęć /w odpowiednich rubrykach wstaw znak "x"/.

Lp.	Rodzaj źródła wiedzy	Częstotliwość korzystania		
		zawsze	często	nigdy
1	Skrypty			
2	Podręczniki zaliczane do literatury obowiązkowej			
3	Podręczniki zaliczane do literatury nadobowiązkowej			
4	Samodzielne wyszukiwana literatura			
5	Artykuły z czasopism			
6	Notatki z wykładu			
7	Inne			

9. Prosimy o wymienienie tematów sprawiających Towarzyszowi trudności. /Dlaczego/.

-----

10. Czy Towarzysz korzystał w toku szkolenia na kursie z indywidualnych lub grupowych konsultacji?
/Prosimy podkreślić wybraną odpowiedź/.

1/ tak

2/ nie

Prosimy uzasadnić swoją odpowiedź -----

-----

11. Jak Towarzysz ocenia z perspektywy odbytego na kursie szkolenia taktycznego. /Wstaw w odpowiednią rubrykę znak "x"/.

Lp.		O C E N A			
		b.dobra	dobra	dostat.	niedost.
1	Treści kształcenia taktycznego				
2	Organizacja kształcenia				
3	Formy i metody zajęć				
4	Stosunki międzyludzkie				
5	Inne elementy				

Miejsce na poszerzającą wypowiedź _____
 _____
 _____
 _____

12. Czy Towarzysza zdaniem metodyka zajęć prowadzonych na kursie z TOiTRW jest właściwa? /Wstaw w odpowiednie rubryki znak "x"/.

Lp.	Rodzaj szkolenia	O C E N A				Uwagi opisowe
		właściwa	częściowo właściwa	nie-właściwa	trudno mi powiedzieć	
1	TO					
2	TRW					

Miejsce na poszerzającą odpowiedź. _____
 _____
 _____

13. W ocenie Towarzysza - kontroli i ocenie w toku zajęć podlegało. /Podkreśl wybraną odpowiedź/.

a/ rozumienie zagadnień i dostrzeganie ich stosowalności w praktyce życia wojskowego;

b/ teoretyczna znajomość zagadnień;

c/ odwzorowanie zajęć /wypowiedzi wykładowcy/;

d/ umiejętność logicznego myślenia;

e/ wykonanie dokumentów bojowych /graficznych/;

f/ coś innego /co ?/ -----

Miejsce na opisową ocenę form kontroli.

Propozycje dotyczące rozwiązań kontroli i oceny w toku zajęć.

-----

14. Czy Towarzysz spotkał się z taką sytuacją, że można było uzyskać pozytywną ocenę wyłącznie w oparciu o notatki sporządzone w toku zajęć. /Podkreśl wybrane odpowiedzi/.

a/ tak .

b/ nie

Jeśli tak prosimy podać przykłady.

-----

15. Jak Towarzysz ocenia wykorzystanie środków dydaktycznych w toku szkolenia na kursie? /Z punktu widzenia efektywności kształcenia. W odpowiednich rubrykach wstawić znak "x"/.

Lp.	Rodzaj szkolenia	O C E N A			
		b.dobra	dobra	dostat.	niedostat
1	TO				
2	TRW				

Miejsce na poszerzoną odpowiedź /przykłady/.

-----

16. Czego zdaniem Towarzysza nie nauczono w CSOP z TO i TRW, a co jest potrzebne na zajmowanym stanowisku? Krótko opisz.

-----

17. Które spośród niżej wymienionych trudności w procesie szkolenia na kursie Towarzysz odczuwał najbardziej? /W rubryce "R" nadaj trudności odczuwanej najbardziej wartości 1, następnie 2, itp./.

Lp.	Rodzaj trudności	" R "	
		TO	TRW
1	Program zbyt obszerny		
2	Program za trudny		
3	Brak literatury		
4	Mało czasu na naukę		
5	Brak w metodyce zajęć dydaktycznych		
6	Inne /jakie?/		

18. Prosimy określić swoją postawę do nauki TO i TRW.

/Podkreśl wybraną odpowiedź/.

a/ angażowałem się w pełni,

b/ angażowałem się w takim zakresie, aby przełożeni nie mieli do mnie pretensji,

c/ angażowałem się tylko wtedy, gdy mogło mi to przynieść korzyści,

d/ nie angażowałem się,

e/ inna Towarzysza postawa

-----

19. W jakim stopniu Towarzysz w szkoleniu taktycznym ukształtował swoje cechy osobowe pomagające w wykonywaniu obowiązków służbowych?

/Podkreśl wybraną odpowiedź/.

a/ w stopniu wystarczającym,

b/ w stopniu raczej wystarczającym,

c/ w stopniu raczej niewystarczającym,

d/ w stopniu niewystarczającym,

e/ trudno mi powiedzieć.

20. W jakim stopniu w czasie zajęć i samokształcenia ukształtowała się znajomość wiedzy z zakresu organizacji i prowadzenia działań bojowych.

/Podkreśl wybraną odpowiedź/.

a/ b.dobrym

b/ dobrym

c/ dostatecznym

d/ trudno mi powiedzieć

21. Czy Towarzysz jest w stanie /czuje się na siłach/ podjąć dowodzenie pododdziałem - oddziałem w toku działań bojowych. Przejąć dowodzenie.

/Podkreśl wybraną odpowiedź/.

a/ tak :

b/ nie

Miejsce na poszerzoną odpowiedź.

D z i ę k u j e m y .

CENTRUM SZKOLENIA OFICERÓW POLITYCZNYCH
im. Ludwika Waryńskiego

CYKL TAKTYKI OGÓLNEJ I RODZAJÓW WOJSK

Numer

Typ

ARKUSZ OBSERWACJI

Grupa

Symbol

I. Rozdział czasu przygotowania się do zajęć:

1. Średni czas pracy indywidualnej nad przygotowaniem się do zajęć na dzień następnny.
2. Średni czas przeznaczony na przedmiot TO i TRW.
  - a/ przed wykładami
  - b/ przed seminariami
  - c/ przed ćwiczeniami
  - d/ przed egzaminami

II. Podstawowe czynności wykonywane w zakresie przygotowania się do zajęć z TO i TRW:

- a/ studiowanie notatek,
- b/ studiowanie regulaminów,
- c/ studiowanie skryptów,
- d/ studiowanie literatury beletrystycznej,
- e/ przegląd filmów szkoleniowych,
- f/ korzystanie ze schematów
  - w sali wykładowej
  - z biblioteki

III. D o k u m e n t a c j a .

- 1/ Dokumentacja prowadzona przez wykładowców:
  - a/ dziennik lekcyjny grupy,
  - b/ dzienniczek wykładowcy.
- 2/ Dokumentacja prowadzona przez dowódcę kursu /Komendanta szkoły np. SPR/.
  - a/ notatki z odpraw służbowych i rozmów ze słuchaczami,
  - b/ notatki z posiedzeń "Zespołu Pedagogicznego".
- 3/ Dokumentacja Wydziału Szkolenia.
  - a/ notatki z "Rady Pedagogicznej"-
  - b/ sprawozdania z egzaminów,
  - c/ karty czytelnicze słuchaczy w bibliotece naukowej.

- IV. Spotkania słuchaczy z wykładowcami TO i TRW.
- a/ częstotliwość spotkań pozalekcyjnych,
  - b/ inspiracji wykładowców i cel spotkań,
  - c/ inspiracje słuchaczy i cel spotkań.
- V. Podstawowa problematyka spotkań.
- a/ sprawy szkoleniowe /tematyka zajęć/,
  - b/ problemy polityczno-militarne,
  - c/ inne.
- VI. Problemy i sprawy, z którymi słuchacze najczęściej zwracali się do kadry Cyklu TOiRW.
- VII. Opinie o słuchaczach i wykładowcach.
- a/ podwładnych i przełożonych,
  - b/ kolegów,
  - c/ organizacji partyjnych i młodzieżowych.
- VIII. Stosunek Komendy CSOP, Wydziału Szkolenia, KP PZPR CSOP, Kierownictwa Cyklu TOiRW, Cyklu TMPPP do szkolenia /kształcenia/ taktycznego.
- IX. Inne uwagi, spostrzeżenia.

CENTRUM SZKOLENIA OFICERÓW POLITYCZNYCH
im. Ludwika Waryńskiego

CYKL TAKTYKI OGÓLNEJ I RODZAJÓW WOJSK

KWESTIONARIUSZ NR 3

Celem prowadzonych badań jest zebranie przy aktywnej pomocy Towarzyszy materiału służącego doskonaleniu kształcenia taktycznego w Centrum Szkolenia Oficerów Politycznych.

1. Jak Towarzysz z perspektywy czasu ocenia stosowane w CSOP treści szkolenia taktycznego.
/podkreśl wybraną odpowiedź/

- a/ przydatne,
- b/ mało przydatne,
- c/ nie przydatne,
- d/ nie mam sprecyzowanego zdania.

2. Czy zdaniem Towarzysza wiedza taktyczna zdobyta w CSOP jest przydatna Towarzyszowi w wykonywaniu obowiązków służbowych w jednostce wojskowej.
/podkreśl wybraną odpowiedź/.

- a/ tak bardzo,
- b/ tak,
- c/ nie,
- d/ nie mam sprecyzowanego zdania.

3. Jakie treści szkolenia taktycznego Towarzysz proponował by wprowadzić do programu szkolenia taktycznego.
/proszę krótko opisać/.

.....

.....

.....

.....

.....

4. Jakie formy i metody nauczania zdaniem Towarzysza były najbardziej skuteczne w realizacji treści szkolenia taktycznego.
/proszę krótko opisać/

.....

.....

.....

.....

D z i ę k u j ę .

PRZYKŁADY DOWODZENIA PODODZIAŁAMI I ODDZIAŁAMI PRZEZ
OFICERÓW POLITYCZNYCH WP W II WOJNIE ŚWIATOWEJ

Podczas działań bojowych 1 i 2 AWP działalność oficerów politycznych miała ogromne znaczenie zarówno dla organizacji zabezpieczenia działań bojowych, jak i kształtowania ducha bojowego żołnierzy. Oficerowie polityczni oddziałów i pododdziałów przebywali z żołnierzami w okopach na pierwszej linii. Zdawali sobie oni sprawę z tego, że osobisty przykład odwagi, aktualna informacja o sytuacji bojowej na froncie, wyjaśnienie zadań - to najskuteczniejszy sposób postępowania, przyczyniający się do utrzymania nastroju bojowego oraz tempa i dynamiki działań bojowych. W wielu przypadkach przejmowali dowodzenie pododdziałami i oddziałami np. w wypadku zranienia lub śmierci dowódcy, prowadząc żołnierzy do walki. Oto niektóre przykłady.

1. Plut. ŻURKOWSKI zastępca dowódcy plutonu ds. pol.-wych. w 10 DP w dn. 18.03.45 r. zastąpił zabitego dowódcę czołgu i pierwszy wdarł się do wsi NIEDER, niszcząc cztery niemieckie stanowiska ogniowe.
2. Chor. Tadeusz SEKRETNY zastępca dowódcy 8 kp 6 pp ds. pol.-wych. 15.02.45 r. w ciężkich bojach o MIROSLAWIEC wynosił z pola walki rannych żołnierzy, po śmierci dowódcy 8 kp poprowadził kompanię do szturm. Osobiście zniszczył wiązką granatów hitlerowski bunkier, ratując życie wielu żołnierzom kompanii. Poległ w tej walce.

3. Ppor. Henryk PRZYBOROWSKI zastępca dowódcy 7 kp 33 pp 7 DP ds.pol.-wych. 18.04.45 r. dowodzi 132 -osobową grupą żołnierzy, jako desant na działach pancernych, wychodzi na tyły wroga, zdobywa m. NEUSORGE i utrzymuje do chwili podejścia sił głównych 33 pp.
4. Ppor. Michał ERDE zastępca dowódcy 1 kompanii fizylierów 33 pp ds.pol.-wych. prowadzi do natarcia w dniu 17.04.45 r. swoją kompanię na punkt oporu w m.LANDENAU.
5. Chor. Tadeusz KRÓLIKOWSKI zastępca dowódcy kompanii rusznic ppanc. w 1 bp 4 pp 2 DP w dn.8.02.45 r. dowodzi kompanią podczas odpierania kontrataku czołgów nieprzyjaciela pod m. RUDKI. Ginie w walce. Ostatni jego rozkaz: "Chłopcy! Ja umieram, wy idźcie naprzód! Za Polskę! ..."
6. Plut. Michał ROBAK zastępca dowódcy 1 k ckm 11 pp 4 DP ds.pol.-wych. w lutym 1945 r. w działaniach na Wale Pomorskim, po śmierci dowódcy plutonu, obejmuje dowództwo, odpiera kontratak i prowadzi pluton do natarcia na most na podejściach do ZŁOTOWA. Ciężko ranny wspiera natarcie ogniem ckm. Most zostaje uchwycony, plut. Robak ginie.
7. Por. Mieczysław KALINOWSKI zastępca dowódcy dppanc 1 DP ds.oświatowych będąc na pierwszej linii, w dniu 12.10.1943 r. dostaje rozkaz dostarczenia ważnego meldunku dowódcy sąsiedniego oddziału. Ginie podczas wykonania zadania.

8. Por. Stanisław TUNIKOWSKI zastępca dowódcy 1 bp 16 pp 6 DP ds. pol.-wych. w dn. 19.I.45 r. prowadzi do natarcia batalion na punkt oporu w rej.wsi FRIEDRICHSCHORST w ramach przełamania Wału Pomorskiego.
Ginie w tej walce.
9. Ppor. SZYMANOWSKI zastępca dowódcy 1 bp 9 pp 3 DP ds. pol.-wych. w nocy z 14 na 15.03.45 r. prowadzi do natarcia batalion. Mimo ciężkiej rany pozostaje na pierwszej linii do chwili zaprzestania kontrataków przez Niemców.
10. Chor. Henryk KRAWCZYŃSKI zastępca dowódcy 3 kp 25 pp 10 DP ds. pol.-wych. w sierpniu 1944 r. na czele kompanii przeprawia się przez Nysę, podrywa żołnierzy do walki. W czasie silnego kontrataku nieprzyjaciela opanował panikę w kompanii i odparł kontratak, lecz w kolejnej walce poległ.
11. Por. Henryk DROŹDZIARZ zastępca dowódcy 2 pułku ułanów ds. pol.-wych. 13.II.45 r. organizuje z pisarzy, gońców i luzaków obronę SD pułku we wsi WIELBORYKI /DEUTSCH - FOLBECK/ po wejściu pułku głęboko w pozycje nieprzyjaciela. Dowodząc tą grupą zostaje śmiertelnie ranny.
Pochowany w m. DRAWSKO.
Podczas tej walki zginął również ppor. Marian KRAJCZYŃSKI lektor 2 p.uł. prowadząc do kontrataku grupę żołnierzy.
12. Ppor. Jerzy MENDEL lektor 1 pp 16.IX.45 r. wraz z 1 bp forsuje Odrę. Batalion dostaje się we flankowy ogień Niemców, ranny zostaje dca 1 bp kpt. Feliks Wojno.

Dowództwo obejmuje ppor. Mendel. Dając przykład osobistego męstwa prowadzi batalion do natarcia, poszerzając przyczółek.

Z kierunku m. NEU RUDNITZ wychodzi silny kontratak czołgów nieprzyjaciela. Trzy kontrataki zostają odparte. Batalion przechodzi do natarcia, nieprzyjaciel zostaje odrzucony, ppor. Mendel ginie w walce.

Powyższe przykłady wybrano z publikacji:

1. gen.bryg.dr Władysław Honkisz, Oficerowie polityczno-wychowawczy na polu walki, WPH Nr 2, 1979 r.
2. płk dr Henryk Foniektera, Praca partyjno-wychowawcza w 2 AWP w czasie działań bojowych, WPH Nr 1, 1979 r.

